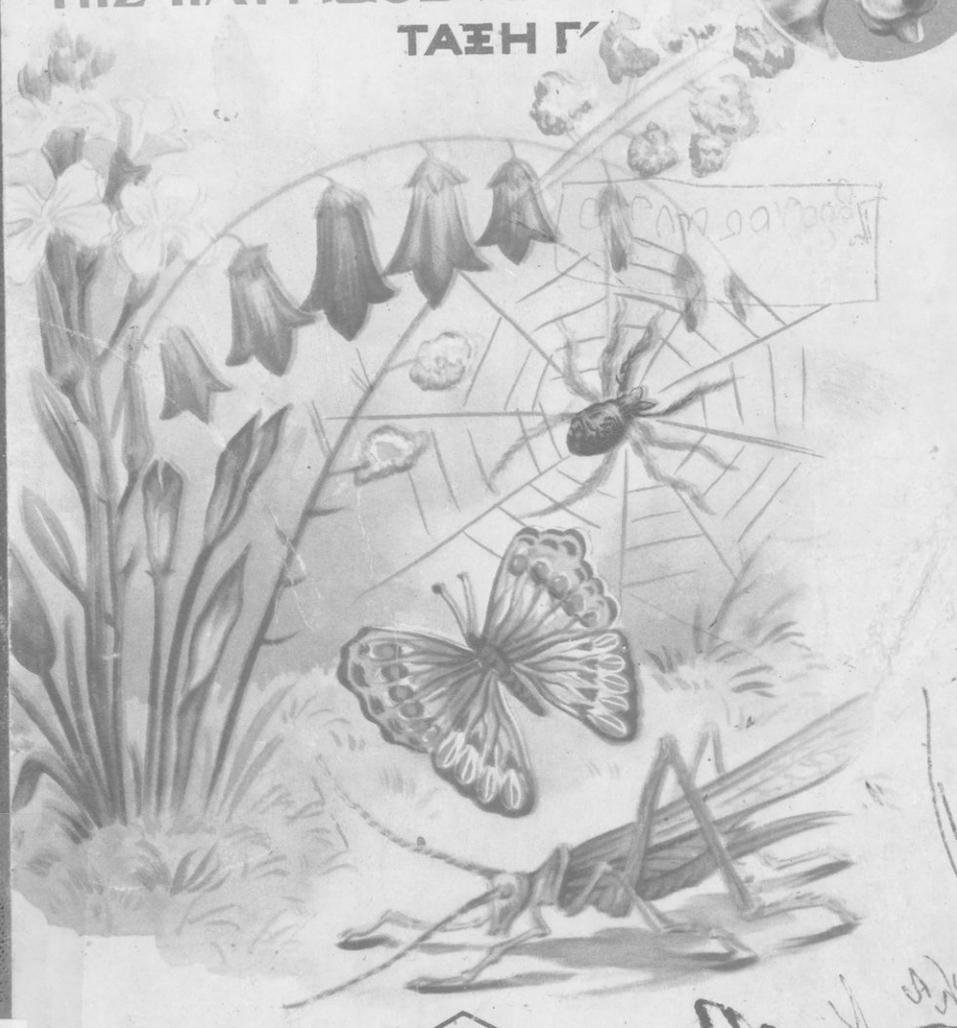

ΦΥΤΑ και ΖΩΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΜΑΣ

ΤΑΞΗ Γ'

ΔΟΣ ΚΟΡΑΗ 8

ΑΘΗΝΑΙ

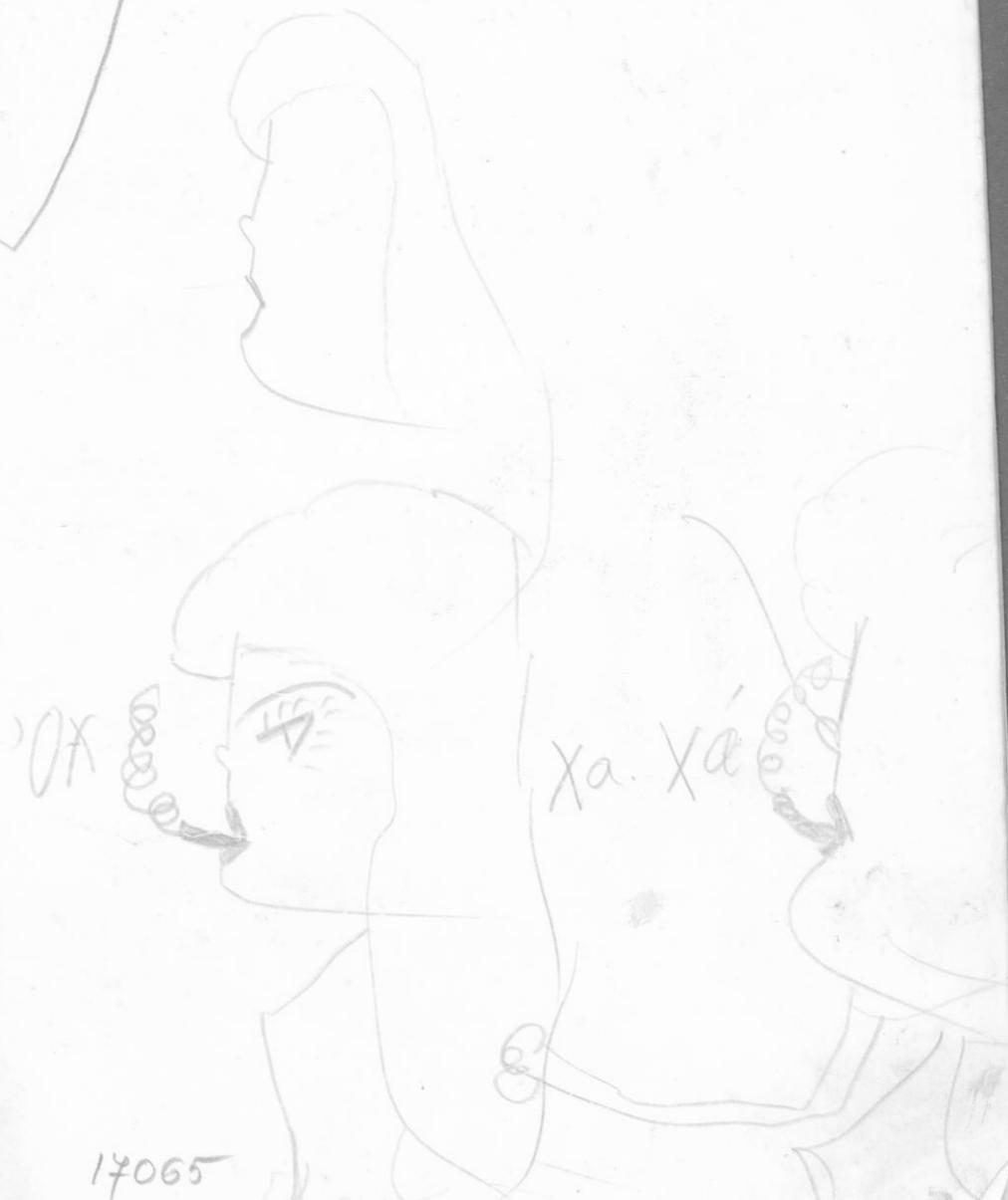

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μιά μέρα τα δύο λελέκια
καθισμένα στη φωλιά τους
'εχάιδεθαν τα παιδιά των
μέ είν μήτηρων.

μήτη

Μηχάκης Ν. Κοζαρίτσου.

17065

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γ. Σ. ΒΛΕΣΣΑ

ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΖΩΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΜΑΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΚΑΙ
ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΤΟΣ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΑΤΛΑΝΤΙΔΟΣ,"

ΣΑΟΥ ΚΟΡΑΗ 8 - ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

<p>Α' ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΚΙ Η ΑΥΛΗ Σελ. 3</p> <p>1) 'Η γαρυφαλλιά » 4</p> <p>2) 'Ο βασιλικός » 9</p> <p>3) Τὸ σκυλάκι » 11</p> <p>4) 'Ο κρίνος » 13</p> <p>5) 'Η γάτα » 14</p> <p>6) Τὸ πρόβατο » 17</p> <p>7) Τὸ γαϊδούρι » 20</p> <p>8) Τὸ γουρούνι (ὁ χοῖρος) » 22</p> <p>9) 'Ο ποντικός » 24</p> <p>10) 'Η μύγα » 26</p> <p>11) 'Η κότα (ὄρνιθα) » 28</p> <p>12) 'Ο ψύλλος καὶ ὁ σκῶρος » 31</p> <p>Β' Ο ΚΗΠΟΣ » 34</p> <p>1) 'Η ἀμυγδαλιά » 34</p> <p>2) 'Η μουριά » 37</p> <p>3) 'Η συκιά » 38</p> <p>4) 'Η ἀχλαδιά ἢ ἀπιδιά » 39</p> <p>5) 'Η λεμονιά » 40</p> <p>6) Τὸ κυπαρίσσι » 41</p> <p>7) Τὸ μαρούλι, ἢ κολοκυθιά, τὸ ἀγγούρι, ἢ μελιτζάνα καὶ ἡ ντομάτα » 43</p> <p>8) 'Η τριανταφυλλιά, τὸ γιού- λι, τὸ χρυσάνθεμο » 45</p> <p>9) Ο σαλίγκαρος » 48</p> <p>Γ' Ο ΑΓΡΟΣ » 51</p> <p>1) Τὸ σιτάρι » 52</p> <p>2) 'Η μπαμπακιά » 55</p> <p>3) Τὸ λινάρι » 56</p> <p>4) Τὸ κουκί καὶ ρεβύθι » 57</p> <p>5) Τὸ τριφύλλι » 58</p> <p>6) 'Η ἀκρίδα » 58</p> <p>7) Τὸ μυρμήγκι » 60</p> <p>8) 'Η χελώνα » 62</p> <p>9) 'Ο κορυδαλλός » 64</p>	<p>10) Ο σπουργίτης Σελ. 65</p> <p>11) 'Ο ἀκανθόχοιρος (σκαν- τζόχοιρος) » 66</p> <p>12) 'Ο τζιτζίκας » 67</p> <p>Δ' ΤΟ ΛΙΒΑΔΙ » 70</p> <p>1) Τὸ χαμομήλι » 71</p> <p>2) Τὸ θυμάρι » 72</p> <p>3) 'Η πεταλούδα » 72</p> <p>Ε' Ο ΒΑΛΤΟΣ » 75</p> <p>1) 'Η ψάθα » 76</p> <p>2) 'Η πάπια καὶ ἡ χήνα » 76</p> <p>3) 'Η βδέλα » 78</p> <p>ΣΤ' ΤΟ ΔΑΣΟΣ</p> <p>1) Τὸ πεῦκο » 81</p> <p>2) 'Η βαλανιδιά » 82</p> <p>3) Μυρσίνη καὶ δάφνη » 82</p> <p>4) 'Η ἀλεπού » 83</p> <p>5) Τὸ κουνάβι » 84</p> <p>6) 'Ο λύκος » 85</p> <p>7) Τὸ τσακάλι » 86</p> <p>8) 'Η πέρδικα » 87</p> <p>9) Τὸ γεράκι » 88</p> <p>10) 'Ο κόρακας » 89</p> <p>11) Τὸ ἀηδόني » 90</p> <p>12) 'Η κουκουβάγια » 91</p> <p>Ζ' Η ΘΑΛΑΣΣΑ</p> <p>1) Τὸ μπαρμποῦνι » 94</p> <p>2) Τὸ σκουμπρί » 95</p> <p>3) Τὸ χελιδονόψαρο, ὁ κολι- ός, ἢ σαρδέλλα » 96</p> <p>4) 'Η φώκη » 97</p> <p>5) 'Η σουπιά » 98</p> <p>6) Τὸ χταπόδι, ὁ ἀχινός » 99</p> <p>7) Τὰ μύδια » 100</p>
---	--

Α'. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΚΙ Η ΑΥΛΗ

Όπως μάθαμε στην Πατριδογνωσία, υπάρχουν πολλών ειδών σπίτια: Μονόροφα, διώροφα, τριώροφα και πολυώροφα. Στην 'Αμερική χτίζουν και ούρανοξύστες, σπίτια δηλαδή με 50, 60 κι ακόμη περισσότερα πατάματα.

Έπειδή στις πόλεις τὰ οικόπεδα είναι ακριβά, τὰ σπίτια δὲν ἔχουν ὄλα αὐλή. Τὰ σπίτια ὅμως στὰ χωριά ἔχουν ὄλα τὴν αὐλή τους. Ἡ αὐλή εἶναι κλεισμένη γύρω-γύρω μὲ τοῖχο, μὲ κάγκελα, καμιὰ φορά καὶ μὲ συρματοπλέγμα κι ἔχει μιὰ μεγάλη αὐλόπορτα.

Στὰ περισσότερα σπίτια στὰ χωριά, μέσα στὴν αὐλή, ὑπάρχει τὸ κοτέτσι κι οἱ στάβλοι, ὅπου μένουν τὰ σπιτικά ζῶα: τὸ βόδι, τὸ ἄλογο, τὸ πρόβατο, ἢ κατσίκα καὶ ἄλλα. Σ' ἓνα μικρὸ σπιτάκι μένει ὁ σκύλος, ὁ φύλακας τοῦ σπιτιοῦ.

Μέσα σὲ γλάστρες ἢ στὴν αὐλή σὲ παρτέρια, καλλιεργοῦνται διάφορα φυτὰ, ποὺ κάνουν ὠραῖα ἄνθη ἢ ὠραῖα καὶ μεγάλα πράσινα φύλλα. π. χ. ἡ γαρυφαλιά, ἡ βιολέτα, ὁ βασιλικὸς κι ἄλλα.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Χωριατόσπιτό μου
πόσο σ' ἀγαπῶ.
Ψάχνω καὶ δὲ βρίσκω
λόγια νὰ σ' τὸ πῶ.

Στὸ ζεστό σου τζάκι
γύρω στὴ φωτιά
πόσα παραμύθια
μ' ἔμαθε ἡ γιαγιά.

Σὰ φρουρὸς τὴ νύχτα
κάτω στὴν αὐλή
ἄγρυπνο φυλάει
τὸ πιστὸ σκυλί.

Τ' ἄλογο, τὸ βόδι
τὸ σγουρὸ τ' ἄρνι
χόρτο καὶ τριφύλλι
τρῶνε στὸ παχνί.

Κότες, πάπιες, χήνες
ὄλα ἓνα σωρὸ
γύρω σου περνοῦνε
ὄλον τὸν καιρό.

Ὅλα τῆς αὐλῆς μου
τὰ πουλερικά,
γλάστρες μὲ λουλουδία,
ζῶα σπιτικά,

ἔρχεστε στὸ νοῦ μου
στὸ θρανίό ἐκεῖ
ὅταν στὸ σχολεῖό μου
κάνω Φυσική.

Χωριατόσπιτό μου,
πόσο σ' ἀγαπῶ.
Ψάχνω καὶ δὲ βρίσκω
λόγια νὰ σ' τὸ πῶ.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Ίχνογράφησε στο τετράδιο της Φυσικής Ίστορίας ό,τι θέλεις από τα παρακάτω και χρωμάτισέ τα, αν θέλεις, με χρώματα :

1) Ένα σπίτι	4) Ένα παρτέρι
2) Ένα σπίτι με αύλη	5) Ένα κοτέτσι
3) Μιά γλάστρα	6) Ένα στάβλο.

Φτιάξε στην αύλη του σχολείου ένα σπιτάκι με πέτρες, με τουβλά ή με κουτιά από σπίρτα, και γύρω-γύρω φτιάξε την αύλη του σπιτιού.

Η ΓΑΡΥΦΑΛΛΙΑ

Ο Κωστάκης, που έχει πατέρα άνθοπώλη, άς μäs ειπή για τή γαρυφαλλιά. Θα ξέρη πολλά νά μäs ειπή. Κι ό Κωστάκης άρχίζει :

— «Έχω δυό γαρυφαλλίες. Μιά σέ γλάστρα, κόκκινη και μιá άσπρη σ' ένα παρτέρι τής αύλης μου.

Ή ρίζα τής γαρυφαλλιάς χώνεται βαθιά ώς τόν πάτο τής γλά-

Η ΓΑΡΥΦΑΛΛΙΑ

Ο Κωστάκης, που έχει πατέρα άνθοπώλη, έφερε στο σχολείο μιá γαρυφαλλιά.

— «Έχομε πολλές γαρυφαλλίες, ειπε' άλλες μέσα σέ γλάστρες κι άλλες σέ παρτέρια, μέσα στην αύλη μας.

Τά παιδιá του σχολείου άρχισαν νά λέγουν, ό,τι ήξερε καθένα για τή γαρυφαλλιά.

Ο δάσκαλος στο τέλος ειπε : «Άς τά πούμε τώρα, παιδιá, με τή σειρά άπ' τήν άρχή, για νά τά καταλάβωμε καλύτερα».

Ξερρίζωσε άπ' τή γλάστρα τή γαρυφαλλιά κι έφάνηκε ή ρίζα τής, που ήταν χωμένη βαθιά, ώς τόν πάτο τής γλάστρας. Ήταν φουντωτή' ειχε πολλές ριζούλες, σάν κλωστές.

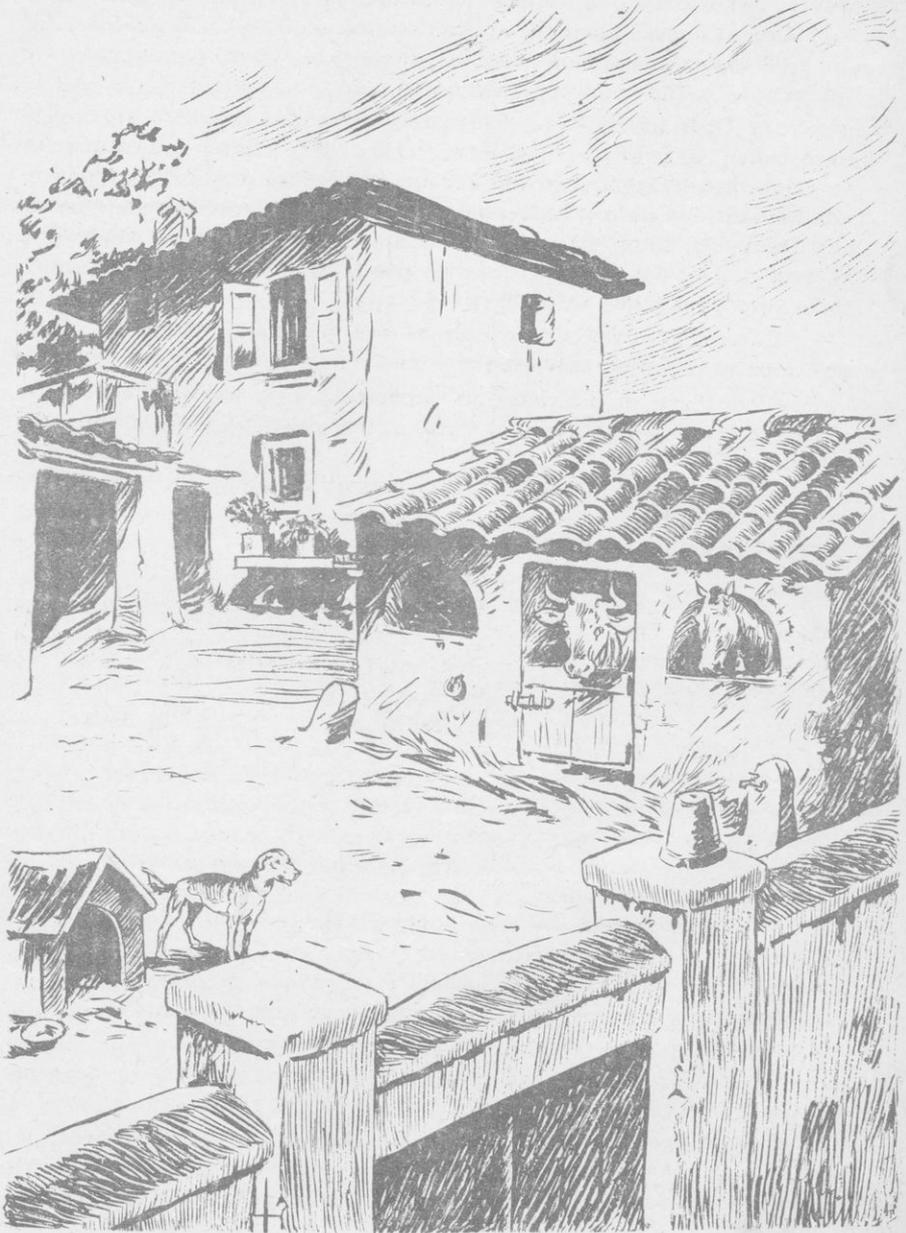
— «Παρατηρήσετε τόν κορμό της και τά κλαδάκια της, ειπε ό δάσκαλος, έχουν χρώμα πράσινο, με πολλούς κόμπους, που μοιάζουν με γόνατο. Γ ό ν α τ α τούς λέγουν κι οί κηπουροί.

Άπό κάθε γόνατο βγαίνει κι άπό ένα φύλλο, στενόμακρο και μυτερό, σά λόγχη. Είναι αύλακωτό άπό τή μέσα μεριά.

ΤΟ ΓΑΡΥΦΑΛΛΟ

— « Δέτε τó ώραío γαρυφαλλο, ειπε ό δάσκαλος. Κάθε βλαστός βγάζει κι άπό ένα άνθος. Τó έξωτερικό του μέρος είναι πράσινο, μοιάζει με σωλήνα. Αυτό λέγεται κ á λ υ κ α ς. Τά φυλλαράκια του κάλυκα λέγονται σ έ π α λ α.

Τά χρωματιστά φύλλα, που βγαίνουν μέσα άπό τόν κάλυκα, λέ-
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ σπίτι κι' ἡ ἀύλη

γονται πέταλα. Τὰ πέταλα τοῦ γαρύφαλλου ἔχουν διάφορα χρώματα : ἄσπρα, μαύρα, κόκκινα, κίτρινα καὶ σκορποῦν γλυκιά μυρουδιά.

Ὁ δάσκαλος μᾶθησε τώρα τὸ γαρύφαλλο. "Ἐβγαλε τὰ σέπαλα καὶ τὰ πέταλα καὶ ἐφάνηκαν τρία πράγματα : Κάτι σὰν κλωστές, οἱ στήμονες. Οἱ στήμονες στὴν κορυφή τους ἔχουν ἓνα κεφαλάκι γεμάτο κίτρινη σκόνη. Ἡ σκόνη αὐτὴ λέγεται γύρη. Στὸ κέντρο τοῦ γαρύφαλλου εἶναι ἓνα ἄλλο ὄργανο τοῦ ἄνθους, πῶς χονδρὸ ἀπὸ τοὺς στήμονες, ποὺ λέγεται ὕπερος καὶ χωρίζεται σὲ δύο. Ὁ ὕπερος στηρίζεται σὲ μιὰ στρογγυλὴ βάση, ποὺ μοιάζει σὰν μικρὸ ρεβῦθι, Αὐτὸ τὸ στρογγυλὸ λέγεται αὐγοθήκη, γιατί κλείνει μέσα τῆς κάμποσα μικρὰ πραγματάκια, στρογγυλά σὰν αὐγά.

"Ἐπειτα ὁ δάσκαλος ἰχνογράφησε στὸν πίνακα ἓνα μεγάλο γαρύφαλλο μὲ τὰ μέρη του καὶ εἶπε :

«Προσέξετε, παιδιά, ὅπως τὸ γαρύφαλλο, ἔτσι καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ ἄνθη ἔχουν κάλυκα μὲ σέππλα, πέταλα, στήμονες μὲ γύρη, ὕπερο καὶ αὐγοθήκη.

Ο ΚΑΡΠΟΣ ΤΗΣ ΓΑΡΥΦΑΛΛΙΑΣ

"Ὅπως ὅλα τὰ φυτὰ κάνουν καρπὸ, ἔτσι καὶ ἡ γαρυφαλλιὰ κάνει τὸν καρπὸ τῆς. Ὅμως δὲν τρώγεται.

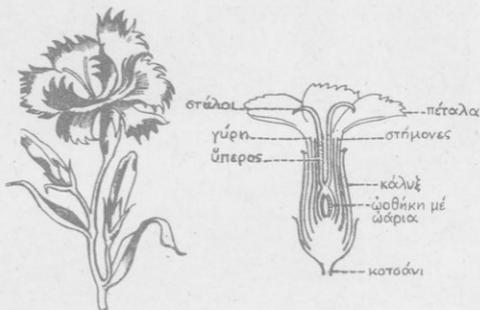
Εἶναι στρογγυλός, σὰ πολὺ μικρὴ ἔλιτσα καὶ κλείνει μέσα του πολλοὺς μικροὺς καὶ λεπτοὺς σπόρους.

— «Τώρα θὰ δοῦμε, εἶπε ὁ δάσκαλος, πῶς ἔγινε ὁ καρπὸς τῆς γαρυφαλλιᾶς.

Ἡ γύρη ἀπὸ τοὺς στήμονες ἔπεσε ἐπάνω στὸν ὕπερο. Ὁ ὕπερος τὴν ρούφηξε καὶ τὴν πῆγε στὴν αὐγοθήκη. Ἡ αὐγοθήκη ἄρχισε σιγά - σιγά νὰ χοντραίνει. Τὰ αὐγουλάκια τῆς χοντραίνουν λίγο καὶ αὐτὰ καὶ γίνονται σκληροὶ σπόροι.

Ποῖος ὅμως βάζει τὴ γύρη ἐπάνω στὸν ὕπερο ; Αὐτὴ τὴ δουλειὰ τὴν κάνουν τὰ ἔντομα : οἱ μέλισσες, οἱ μύγιες, οἱ πεταλοῦδες.

Καθὼς περπατοῦν ἐπάνω στὸ ἄνθος παίρνουν μὲ τὰ πόδια τους, μὲ τὰ πτερά τους ἢ μὲ τὴν κοιλιά τους γύρη ἀπὸ τοὺς στήμονες καὶ τὴν βάζουν ἐπάνω στὸν ὕπερο. Αὐτὸ λέγεται ἐπικονίαση.

Τὸ γαρύφαλλο καὶ τὰ μέρη του

ΠΩΣ ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΖΕΤΑΙ Η ΓΑΡΥΦΑΛΛΙΑ

Πρέπει τώρα να μάθουμε πώς μπορούμε από μια γαρυφαλλιά να κάμουμε πολλές, δηλαδή να τις πολλαπλασιάσωμε.

«Εγώ ξέρω, είπε ο Κωστάκης, με έχει μάθει ο πατέρας μου».

Ανέβηκε στην έδρα ο Κωστάκης κι άρχισε να λέγει :

«Κόβουμε ένα κλαδί από την γαρυφαλλιά με 5 ως 6 γόνατα—μόσχευμα τὸ λένε—ή ένα άλλο κλαδάκι, πού να έχει λίγες ριζούλες. Αυτό τὸ δεύτερο, τὸ λένε παραφυάδα και τὰ χώνομε μέσα στη γλάστρα μας ή στο παρτέρι τῆς αὐλῆς. "Αν εἶναι μόσχευμα, χώνομε τὸ μισό μέσα στο χῶμα, λίγο πλαγιαστά. Τὸ ποτίζομε κάθε δυὸ μέρες. Αυτό σιγά-σιγά ἀπὸ τὰ γόνατα θὰ βγάλῃ ρίζες και θὰ μεγαλώσῃ.

Μπορούμε να σπείρωμε και σπόρους γαρυφαλλιάς. "Ετσι θὰ φυτρώσουν πολλές γαρυφαλλιές. Μὰ θὰ εἶναι μικρούλες και θ' ἀργήσουν να μεγαλώσουν. Καλύτερα λοιπὸν εἶναι να φυτεύομε μοσχεύματα ή παραφυάδες.

Τὸ χῶμα πρέπει να μὴν ἔχῃ πέτρες. να εἶναι ἀφράτο και ἀνακατεμένο με χωνεμένη κοπριά ή με καστανόχωμα. Και λίπασμα μπορούμε να βάζομε.

Ὁ πατέρας μου πουλεῖ ἀκριβὰ τὰ γαρυφαλλὰ στο ἀνθοπωλεῖο του. Κάθε μπουκέτο με 5 ως 8 γαρυφαλλὰ τὸ δίνει 5 δραχμές».

— Πολὺ ὠραία, μὰς τὰ εἶπες Κωστάκη, εἶπε ὁ δάσκαλος.

* *

Και τώρα, ἄς ἐξηγήσωμε μερικά πράγματα :

1) Ἡ ρίζα τῆς γαρυφαλλιάς χώνεται βαθιὰ στο χῶμα για να βρῖσκη ὕγρασία. Δίχως ὕγρασία δὲν μπορεῖ να ζῆσῃ. Τὸ ἴδιο και ὄλα τὰ φυτά. Ἐμεῖς βέβαια τὴν ποτίζομε, μὰ ἂν φυτρώσῃ μόνη τῆς κάπου, τί θὰ γίνῃ ; Πρέπει να φροντίσῃ μόνη τῆς να βρῆ ὕγρασία. Γι' αὐτὸ ἡ ρίζα τῆς πηγαίνει βαθιά.

"Ετσι πετυχαίνει και κάτι ἄλλο ἀκόμα ή γαρυφαλλιά. Στηρίζεται γερά στο χῶμα και δὲν τὴν ξεριζώνει ὁ ἀέρας.

2) Τὰ φύλλα τῆς εἶναι σκληρὰ και στενά, για να μὴν τῆς ρουφᾷ ὁ ἥλιος τὸ ζουμί τῆς. "Αν τύχῃ και φυτρώσῃ σὲ ξερότοπρ, δὲ θὰ βρῖσκη πολὺ ὕγρασία ή καημένη, γι' αὐτὸ δὲν ἔχει πλατιά φύλλα. Τὰ αὐλακᾶκια πού ἔχουν τὰ φύλλα τῆς, μαζεύουν τὴ βροχοῦλα και τὴν πηγαίνουν στη ρίζα τῆς.

3) Τὸ γαρυφαλλὸ με τὰ ὠραία του χρώματα και τὴ γλυκιὰ μυρουδιά του προσκαλεῖ τὰ ἔντομα να κάμουν τὴν ἐπικονίαση. Εἶναι σὰ να τοὺς λέγει :

«Δέτε τί ώραῖα χρώματα, πού ἔχω καί τί γλυκιὰ μυρουδιά ! Ἐλάτε καλές μου μέλισσες νά σᾶς κεράσω λίγο γλυκό, πού ἔχω πάνω στήν αὐγοθήκη μου».

Ἡ γαρυφαλλιά, ὅταν ἔχη περιποίηση, μπορεῖ νά ζήσει πολλά χρόνια.

Ὅλοι μας εὐχαριστήσαμε τόν Κωστάκη, πού μᾶς εἶπε τόσα ώραῖα πράματα γιά τή γαρυφαλλιά, καί ἀποφασίσαμε νά φυτέψουμε κι ἐμεῖς γαρυφαλλιές γιά νά χαιρόμαστε τά ὄμορφα λουλούδια τῆς μέ τῆ γλυκιὰ τους μυρωδιά.

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Οἱ Ἕλληνες στά πολὺ παλιὰ χρόνια, ἀγαποῦσαν πολὺ τή γαρυφαλλιά. Δέν ὑπῆρχε σπίτι πού νά μὴν εἶχε γαρυφαλλιές ἢ σέ γλάστρες ἢ στήν αὐλή του. Ἔλεγαν, πὼς τὴν πρωτοφύτρεψε ὁ Δίας, ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς 12 θεοὺς, πού πίστευαν τότε. Γι αὐτὸ καί τὴν ἔλεγαν Δία ν θ ο, δηλαδὴ ἄνθος τοῦ Δία.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Πολυγόνατο καί σπαθωτὸ
μοσχομύριστο καί πλουμιστὸ
ὄλες τίς αὐλές στολίζει
καί τὸ Δία μᾶς θυμίζει.

Ποιὸ εἶναι;

Πῶς τὸ μάντεψες;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1) Ἰχνογράφησε τὸ ἄνθος τῆς γαρυφαλλιάς μὲ ὄλα τὰ μέρη του.
- 2) Κόλλησε στὸ βοτανολογίό σου ἓνα ἄνθος γαρυφαλλιάς.
- 3) Φύτεψε σέ γλάστρα ἢ ὄπου ἄλλοῦ θέλεις μιὰ ἢ περισσότερες γαρυφαλλιές.
- 4) Ἐνας ἀνθοπώλης πούλησε 27 μπουκέτα γαρυφαλλὰ ἀπὸ 4 χιλιάρικα τὸ ἓνα μπουκέτο. Πόσα χιλιάρικα ἔπιασε;

‘Ο Κωστάκης, πού ἤξερε, ὅπως εἶπαμε, ἀρκετὰ πραγματά για τὰ λουλούδια. μὰς εἶπε καί για τὸ βασιλικό.

« Ἐχω στίς γλάστρες τοῦ σπιτιοῦ μου τριῶν εἰδῶν βασιλικό, εἶπε ὁ Κωστάκης, πλατύφυλλο, στενόφυλλο καί σγουρόφυλλο. Κάθε πρωὶ τοὺς ποτίζω καί κατόπιν τοὺς χαϊδεύω. Λές καί τοὺς ἀρέσει τὸ χαϊδεμα, γιατί ἀμέσως σκορποῦν μιὰ ὠραία καί γλυκιὰ μυρωδιά.

Ἡ ρίζα τοῦ βασιλικοῦ δὲν χώνεται καί πολὺ βαθιὰ στὸ χῶμα. Εἶναι ὅμως πολὺ φουντωτή. Ἔτσι μαζεύει κάμποση ὕγρασία. Ὁ κορμὸς του, ὅταν βγῆ ἀπὸ τὸ χῶμα, διακλαδίζεται ἀμέσως. Ὅλα τὰ κλαδάκια μαζί σχηματίζουν ἓνα σφαιρικό σχῆμα πολὺ χαριτωμένο.

Τὰ φύλλα του εἶναι πολὺ τρυφερά. Ὁ πλατύφυλλος—τὸ λέει καί τ’ ὄνομά του—ἔχει ἀρκετὰ πλατιά φύλλα. Ὁ στενόφυλλος ἔχει πάρα πολλὰ μικρά στενά φυλλαράκια. Τὸ ἴδιο καί ὁ σγουρόφυλλος.

Τὰ λουλούδια τοῦ βασιλικοῦ εἶναι μικρά. Βγαίνουν πολλὰ μαζί στὴν κορυφὴ τῶν κλαδιῶν του κι ἔχουν ἄσπρο χρῶμα.

Ὁ καρπὸς τοῦ βασιλικοῦ εἶναι μικρὸς καί στρογγυλὸς καί κλείνει μέσα του πολλὰ μικρά σπέρματα.

*
**

Τώρα, ἐξακολούθησε ὁ Κωστάκης, εὐκολα καταλαβαίνουμε :

1) Ἀφοῦ ἡ ρίζα του δὲν πηγαίνει πολὺ βαθιὰ στὸ χῶμα, ὁ βασιλικὸς χρειάζεται για νὰ ζήση πολλὰ ποτίσματα, καί πρέπει συχνὰ νὰ τὸν ποτίζουμε.

2) Τὰ φύλλα τοῦ εἶναι τρυφερά, μὰ δὲν φοβᾶται νὰ τοῦ τὰ ξεράνη ὁ ἥλιος, γιατί, ἀφοῦ ποτίζεται ταχτικά, δίνει ὕγρασία πολλὴ στὰ φύλλα του. Ἄμα λησμονήσωμε νὰ τὸν ποτίσωμε, ξεραίνεται ὁ καημένος. Γι αὐτὸ σὲ ξερότοπους ποτὲ δὲν φυτρώνει.

3) Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὰ ἔντομα. Δὲν χρειάζεται τώρα νὰ ξαναποῦμε μὲ πολλὰ λόγια, πῶς γίνεται ἡ ἐπικονίαση. Τὸ εἶπαμε ὅταν ἐξετάσαμε τὴ γαρφαλλιά.

*
**

Πολὺ εὐκολα μπορούμε νὰ πολλαπλασιάσωμε τὸ βασιλικό. Σπέρνουμε μέσα σὲ μιὰ γλάστρα ἢ σὲ μιὰν ἀκρούλα τῆς αὐλῆς μας σπόρους βασιλικοῦ, στὸ τέλος τοῦ Ἀπρίλη ἢ στὴν ἀρχὴ τοῦ Μάη. Τὸ χῶμα

νά είναι άφράτο και άνακατεμένο με ψιλή χώνεμένη κοπριά ή καστανόχωμα. Πρέπει νά προσέξωμε νά μήν παραχώσωμε πολύ τó σπόρο, γιατί είναι μικρός. Μόλις νά τόν σκεπάσωμε με λεπτό χώμα. Τή γλάστρα νά τήν ποτίζωμε ταχτικά. Σέ 5 μέρες θά φυτρώσουν χιλιάδες μικροί βασιλικοί. Τó μέρος πού σπέρνεται ó βασιλικός και óλα τά άλλα άνθη λέγεται σ π ο ρ ε ῖ ο. Άπό τó σπορείο αυτό ξεριζώνομε, όσους θέλομε μικρούς βασιλικούς και τούς φυτεύομε σέ άλλα μέρη. Ο βασιλικός έχει πολύ ώραία και γλυκιά μυρουδιά. Πιό πολύ μοσχοβολούν τά φύλλα του. Και ξερά τά φύλλα του, όταν είναι δέ χάνουν τή μυρουδιά τους. Γι' αυτό και λένε «Βασιλικός κι άν μαραθή τή μυρουδιά τήν έχει.»

Ο βασιλικός ζει 6 ως 8 μήνες. Δέν άντέχει στό κρύο. Όταν άρχισή ó χειμώνας ξεραίνεται.

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Όλοι μας ξέρομε, παιδάκια, πώς τó Χριστούλη μας τόν σταύρωσαν οί Έβραίοι. Τόν κάρφωσαν έπάνω σ' έναν ξύλινο σταυρό και εκεί ξεψύχησε. Τόν ξύλινο αυτό σταυρό, οί Χριστιανοί τόν έχωσαν βαθιά στό χώμα, για νά μήν τόν βρούν οί Έβραίοι και οί ειδολωάτρες και τόν μολύνουν. Έτσι ó Τίμιος Σταυρός έμεινε χρόνια πολλά θαμμένος μέσα στή γή. Όταν, έπειτα από καιρό, έπικράτησε ó Χριστιανισμός, ή Άγία Έλένη απόφασισε νά βρη και νά ξεθάψη τόν Τίμιο Σταυρό και νά τόν στήση μέσα στήν Έκκλησία στά Έροσόλυμα, για νά τόν προσκυνούν οί Χριστιανοί.

Πήγε λοιπόν ή Άγία Έλένη στά Έροσόλυμα και ζήτησε νά μάθη σέ ποιό μέρος ήταν θαμμένος ó Τίμιος Σταυρός.

Κανένas Χριστιανός δέν ήξερε νά τής πη. Εκείνοι πού, πριν από πολλά χρόνια, τόν είχαν θάψει βαθιά στό χώμα, είχαν πιά πεθάνει.

Έβαλε, λοιπόν, ή Άγία Έλένη χιλιάδες έργάτες, και άρχισαν νά σκάβουν όλα τά χωράφια, εκεί γύρω. Είχε ακλόνητη πίστη, πώς κάπου θά τόν εύρισκε.

Πολλούς μήνες δούλευαν οί έργάτες, χωρίς αποτέλεσμα. Κάποια μέρα, καθώς ή Άγία Έλένη βάδιζε μέσα σ' ένα χωράφι, πάτησε ένα χόρτο κι άμέσως μιá γλυκιá μυρουδιά γέμισε τόν άέρα. «Τι ώραία μυρουδιά είναι αυτή;» είπε από μέσα της ή Άγία Έλένη. «Άπό πού νά χύνεται αυτή ή γλυκιá μοσχοβολιά;» Καθώς κοίταζε γύρω της, έσκυψε και έκοψε ένα κλαδάκι από τó φυτό πού πάτησε, τó μυρίστηκε κι έννόησε, πώς τó χόρτο εκείνο ήταν πού σκορπούσε τήν γλυκιá εύωδιά.

Άμέσως, από θεϊκή έμπνευση, φώναξε έναν έργάτη και του είπε νά σκάψη σέ κείνο τó μέρος.

Σέ λίγο, τι θαύμα! Ο έργάτης βρήκε εκεί τόν Τίμιο Σταυρό. Βρήκε

τὸ Σταυρό, ὅπου ἐπάνω ξεψύχισε ὁ Χριστοῦλης μας, τοῦ κόσμου ὁ Βασιλικός. Κι ἀπὸ τότε τὸ μυρουδάτο αὐτὸ λουλούδι λέγεται βασιλικός. γιὰτὶ φύτρωσε ἐπάνω ἀπὸ τὸ Σταυρό, ὅπου εἶχε σταυρωθῆ ὁ Χριστός, ὁ Βασιλιάς τοῦ κόσμου.

Γι' αὐτὸ μοιράζουσαν βασιλικὸ στίς ἐκκλησίες στὴ γιορτὴ τῆς «Ύψώσεως τοῦ Τίμιου Σταυροῦ» στίς 14 τοῦ Σεπτέμβρη.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Εἶμαι πλατὺς, εἶμαι στενός
 εἶμαι καὶ σγουρομάλλης·
 ὅπου μ' ἀγγίξης εὐωδιές
 σκορπῶ, μὴν ἀμφιβάλλης.
 Ποιὸς εἶμαι ;
 Πῶς μὲ μάντεψες ;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1) Ἰχνογράφησε μιὰ γλάστρα μὲ βασιλικό.
- 2) Ἰχνογράφησε τὸν τίμιον Σταυρό.
- 3) Κόλλησε στὸ βοτανολόγιό σου ἓνα κλαδί βασιλικοῦ.
- 4) Σπεῖρε στὴν ἀρχὴ τοῦ Μάη στὴ γλάστρα σου βασιλικό.

ΤΟ ΣΚΥΛΑΚΙ

Ὁ καλὸς Κωστάκης μᾶς μίλησε καὶ γιὰ τὸ σκυλάκι. Μερικὰ παιδάκια νόμιζαν πῶς θ' ἀκούσουν γιὰ τὸ σκυλάκι, τοῦ γαυγίζει κι ἄμα εἶδαν τὸν Κωστάκη, νὰ κρατᾶ στὰ χέρια του ἓνα λουλούδι, δὲν ἤξεραν τί ἐξήγηση νὰ δώσουν.

«Αὐτὸ εἶναι τὸ σκυλάκι, παιδιά, εἶπε ὁ Κωστάκης. Κοιτάξτε το, πῶς γαυγίζει !» Βέβαια φωνὴ δὲν ἔβγαζε, ὅμως ἀνοιγόκλεινε τὰ πέταλά του, ποὺ ἔμοιαζαν, σὰν σαγόνια σκύλου.

«Τὸ σκυλάκι, ἄρχισε νὰ λέη ὁ Κωστάκης, εἶναι καλλωπιστικὸ φυτὸ. Δηλαδή τὸ καλλιεργοῦν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὰ ὄμορφα του ἄνθη.

Ἡ ρίζα του δὲν χάνεται βαθιὰ στὸ χῶμα. Ὁ κορμὸς του εἶναι πολὺ τρυφερός. Τὰ φύλλα του εἶναι στενόμακτρα καὶ τρυφερά. Τὰ λουλούδια του εἶναι παράξενα. Ἔχει δυὸ μεγάλα πέταλα μαῦρα, ἄσπρα κόκκινα ἢ κίτρινα. Τὸ ἓνα πέταλο εἶναι πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἄμα

σφίξωμε λίγο τὸ ἄνθος μὲ τὰ δυὸ μας δάχτυλα στὴ μέση, τότε ἀνοίγουν τὰ δυὸ πέταλα ὅπως τὰ σαγόνια τοῦ σκύλου. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ βαφτίσαμε «σκυλάκι».

Οἱ σπόροι του εἶναι μικροί.

*
**

Τώρα εὐκόλα καταλαβαίνομε πῶς :

1) Ἐπειδὴ ἡ ρίζα του δὲ χώνεται βαθιὰ στὸ χῶμα κι ὁ κορμὸς καὶ τὰ φύλλα του εἶναι τρυφερά, θὰ θέλῃ πολλὰ ποτίσματα. Τὸ καλοκαίρι δὲν ἀντέχει στὴ ζέστη καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ζήσῃ.

2) Ἐπειδὴ οἱ σπόροι του εἶναι μικροὶ καὶ ἐλαφροί, τοὺς παίρνει ὁ ἀέρας καὶ τοὺς σκορπίζει παντοῦ. Γι' αὐτὸ βλέπομε σκυλάκια νὰ φυτρῶνουν μόνα τους, ἐπάνω σὲ τοίχους, στὰ κεραμίδια τῶν σπιτιῶν καὶ σὲ διάφορα ἄλλα μέρη.

3) Τὸ σκυλάκι ζεῖ λοιπὸν 6 ὡς 8 μῆνες. Δηλαδή ἀπὸ τὸν Ὀκτώβρη ὡς τὸ Μάη.

4) Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ μεγάλα ἔντομα. Τὰ μικρὰ δὲν μποροῦν ν' ἀνοίξουν τὰ δύο μεγάλα πέταλα καὶ νὰ μποῦν μέχρι τὴν αὐγοθήκη.

*
**

Πολὺ εὐκόλα μποροῦμε νὰ πολλαπλασιάσωμε τὸ σκυλάκι. Σπέρνομε σὲ σπορεῖο τὸν Ὀκτώβρη σπόρους ἀπὸ σκυλάκι, τοὺς ποτίζομε τακτικά. Σὲ λίγο θὰ φυτρῶσουν καὶ θὰ ἔχωμε πολλὰ σκυλάκια.

Τὰ λουλούδια του δὲν ἔχουν μυρουδιά. Εἶναι ὅμως ἀρκετὰ ὄραϊα. Ἐπὶ τῶν σκυλάκιων ποὺ κάνουν κόκκινα λουλούδια, ἄλλα ποὺ κάνουν μαῦρα, ἄσπρα, μώβ καὶ διάφορα ἄλλα χρώματα.

Τὸ σκυλάκι

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Ἡ κυρὰ Ἐλένη κι ἡ κυρὰ Μαρία κουβεντιάζουν.

Ἐλένη.— Δὲν ξέρω, κυρὰ Μαρία, τί νὰ δώσω στὰ σκυλάκια μου. Τὸ ψωμί τὸ βαρέθηκαν. Κρέας δὲν ὑπάρχει στὴν ἀγορά. Ἄχ, Θεέ μου, τί νὰ τοὺς δώσω ; θὰ μοῦ ψοφίσουν.

Μαρία.— Ψωμί καὶ κρέας ; Τί μοῦ λές, κυρὰ Ἐλένη ; Ρίξε τους λιγάκι νερὸ καὶ θὰ γίνουν θηρία. Τὰ δικά μου τὰ σκυλάκια τὰ ποτίζω κάθε βράδυ κι εἶναι μιὰ χαρά.

Καταλαβαίνετε τι είχε συμβή ;
Βρέστε το.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Μὲ λὲν σκυλάκι, μὰ δὲ γαυγίζω.
Μπαλκόνια μόνο κι αὐλὲς στολίζω.
Ποιὸ εἶμαι ;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1) Ἰχνογράφησε ἓνα σκυλάκι (ἄνθος).
- 2) Κόλλησε στὸ βοτανολόγιό σου ἓνα σκυλάκι (ἄνθος).
- 3) Σπείρε σ' ἓνα μέρος τῆς αὐλῆς σου τὸν Ὀκτώβρη σπόρους ἀπὸ σκυλάκι.

Ο ΚΡΙΝΟΣ

ἽΟ Κωστάκης μᾶς μίλησε ἀκόμη καὶ γιὰ τὸν κρίνο :

«Ὅλοι μας ἔχομε ἀκούσει, ἄρχισε ὁ Κωστάκης, νὰ λένε : αὐτὸ εἶναι ἄσπρο σάν τὸν κρίνο. Κι ἀλήθεια, τὸ ἄνθος τοῦ κρίνου εἶναι ὀλόλευκο.

Τὸ Νοέμβρη ἢ τὸ Δεκέμβρη βλέπομε νὰ ξεφυτρώνη ἀπὸ τὸ χῶμα τὸ βλαστάρι τοῦ κρίνου. Ὅποιος δὲν ξέρει θ' ἀπορήση. Θὰ πῆ : πῶς ξεφύτρωσε ὁ κρίνος, ἀφοῦ δὲν τὸν σπείραμε ;

Κι ὅμως, ἅμα λίγο σκάψωμε ἐκεῖ, θὰ βροῦμε μέσα στὸ χῶμα ἓνα χοντρὸ καὶ στρογγυλὸ πράμα, μὲ φύλλα παχιά, τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο, σάν κρεμμύδι. Αὐτὸ τὸ πράμα, ἀφοῦ ἔχει φύλλα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ρίζα, εἶναι κορμὸς ὑπόγειος, εἶναι ὁ β ο λ β ὸ ς τοῦ κρίνου.

ἽΟ βολβὸς αὐτὸς μένει ὄλο τὸ καλοκαίρι μέσα στὸ χῶμα καὶ στὸ τέλος τοῦ φθινόπωρου βγάζει ἓνα βλαστὸ τρυφερό. ώΟ βλαστὸς αὐτὸς γίνεται μεγάλος, μπορεῖ νὰ φτάσῃ τὸ ἓνα μέτρο.

Τὰ φύλλα του εἶναι τρυφερά καὶ μεγάλα. Στὴν κορυφή του βγάζει πολλά, ὠραῖα καὶ μεγάλα λουλούδια, ποὺ χύνουν γλυκιά μυρωδιά.

Τὰ πέταλά του εἶναι ὀλόλευκα καὶ οἱ στήμονές του ἔχουν ἄφθονη κίτρινη γύρη. Ἀμα πλησιάσῃς τὸ ἄνθος στὸ πρόσωπό σου νὰ τὸ μυριστῆς θὰ γεμίσῃ ἢ μύτη σου κίτρινη γύρη.

* *

ἽΑκοῦστε τώρα μερικὰ ἄλλα γιὰ τὸν κρίνο :

1) ώΟ βλαστὸς τοῦ κρίνου, ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ χῶμα, ζεῖ 6—7 μῆνες, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ Νοέμβρη ὠς τὸ Μάη· ἔπειτα ξεραίνεται. ώΟ βολβὸς ὅμως ζεῖ μέσα στὸ χῶμα ὄλο τὸ καλοκαίρι, βγάζει καὶ ἄλλους μικρότερους βολβούς καὶ τὸ φθινόπωρο ξεπετάει νέο βλαστὸ.

2) ώΩστε ὁ κρίνος ζεῖ πολλὰ χρόνια. Κάθε χρόνο, δίπλα στὸν πρῶτο βολβό, γίνονται κι ἄλλοι βολβοί. ώΕτσι πολλαπλασιάζεται.

3) ώΗ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὰ ἔντομα.

4) Καταλαβαίνουμε λοιπόν, πώς ο κρίνος πολλαπλασιάζεται με δυο τρόπους : με βολβούς και με σπέρματα.

Γιὰ νά κάμωμε, λοιπόν, πολλούς κρίνους, ἢ παίρνομε βολβούς και τοὺς φυτεύομε ἢ σπέρνομε σπόρους κρίνου σὲ σπορεῖο. Ὅταν μεγαλώσουν λίγο τοὺς μεταφυτεύομε.

Εἶναι πολὺ ὠραῖο λουλούδι ὁ κρίνος και με γλυκιά μυρουδιά· γι αὐτὸ και πουλιέται ἀκριβὰ στὰ ἀνθοπωλεῖα».

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Ἐνα παιδάκι θὰ διηγηθῆ «τὸν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου» και κάπου ἐκεῖ θὰ μᾶς μιλήσῃ και γιὰ τὸν κρίνο.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Εἶμαι ὀλόλευκος, χιονάτος
κι ἔχω χάρη, γιὰτὶ ἐμένα
πρῶτον ἀπὸ τ' ἄλλα τ' ἄνθη
μὲ μυρίστηκε ἡ Παρθένα.
Ποιὸς εἶμαι ;
Πῶς με μάντεψες ;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1) Ἰχνογράφησε ἕναν κρίνο.
- 2) Κόλλησε ἕνα ἄνθος κρίνου στὸ βοτανολογίό σου.
- 3) Πάρε ἕνα βολβὸ κρίνου και φύτεψέ τον τὸν Ὀκτώβρη στὴ γλάστρα σου.
- 4) Ἰχνογράφησε ἕναν ἄγγελο, νά κρατᾷ ἕναν κρίνο.
- 5) 147 κρίνοι, με 3 χιλιάρικα ὁ ἕνας, πόσα χιλιάρικα κάνουν ;

Η ΓΑΤΑ

Ὁ Γιώργος, μᾶς μιλάει γιὰ τὴ γάτα. Τὶ ὠραῖα ποὺ μᾶς τὰ λέει. Τὰ ξέρει ἀπὸ τὸν παππού του, ποὺ εἶναι συνταξιοῦχος δάσκαλος.

«Ὅλοι μας τὴν ξέρομε τὴ γάτα, ἄρχισε ὁ Γιώργος. Δὲν ὑπάρχει σπίτι ποὺ νά μὴν ἔχη γάτα. Τὴ γάτα, στὰ πολὺ παλιά χρόνια, τὴν ἔφεραν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο στὴν Ἑλλάδα. Ἔχει λοιπὸν πατρίδα τοὺς ζεστοὺς τόπους. Και γι αὐτὸ κρυώνει τὸ χειμῶνα ἢ καημένη και πηγαινέι

Ὁ κρίνος

κοντά στο τζάκι ή τρυπάνι μέσα στα σκεπάζματα του κρεβατιού.

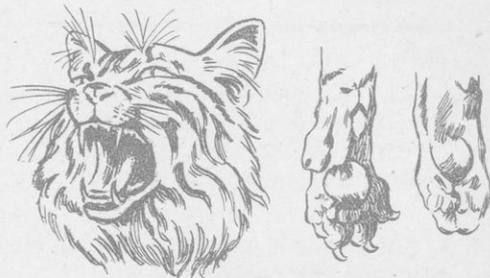
Υπάρχουν γάτες άσπρες, μαυρες, ασπρόμαυρες και σταχτερές με μαυρες ραβδώσεις. Μερικές γάτες έχουν πυκνή γούνα. Τέτοιες υπάρχουν πολλές στην "Α γ κ υ ρ α" της Τουρκίας.

Το κεφάλι της γάτας είναι στρογγυλό, τα αυτιά της μικρά και λίγο μυτερα, τὸ στόμα της αρκετά μεγάλο και μυτερα τὰ δόντια της. Τέσσερα άπ' αυτά είναι μεγαλύτερα και σουβλερά· λέγονται σ κ υ λ ό δ ο ν τ α. Τὰ μάτια γαλανά και ζωηρά. Ή ούρά της μεγάλη. Ή πατούσα—τὸ π έ λ μ α της—μαλακιὰ με νύχια σουβλερά και γυριστά σαν άγκίστρια. Τὰ μαζεύει μέσα σε πέτσινες θήκες που έχει στα δάχτυλά της. Αυτή με λίγα λόγια είναι ή γάτα. "Όλοι την ξέρουμε

Τρώει ποντικούς, πουλιά, ψάρια. Της άρέσει πολύ τὸ κρέας, και μόνο κρέας έτρωγε άλλοτε. Είναι λοιπόν ζωο κρεωφάγο — σ α ρ κ ο φ ά γ ο. "Όμως κοντά στον άνθρωπο, που χιλιάδες χρόνια τώρα ζει μαζί του, έμαθε και τρώει άπ' όλα.

Μόνο τὰ γλυκά και τὰ φρούτα δέν άρέσουν της γάτας.

Γεννάει δυό φορές τὸ χρόνο άπό 3 ως 4 γατάκια. Τὰ γατάκια γεννιούνται τυφλά. Άνοίγουν τὰ μάτια τους ύστερα άπό 10 μέρες. Τὰ βυζαίνει (τὰ θηλάζει) δυό μήνες. Τ' άγαπά πολύ, τὰ προστατεύει και τὰ μαθαίνει νά παίζουν και νά βρίσκουν την τροφή τους.

Τὸ κεφάλι και τὰ πόδια της γάτας

* *

Τώρα θά έξηγήσωμε μερικά πράγματα, λέει ὁ Γιώργος.

1) Ή γάτα βλέπει πολύ καλά τὴ νύχτα άκόμη και στο σκοτάδι. "Ετσι μπορεί και κυνηγάει τὰ ποντικά, που βγαίνουν τὴ νύχτα. Στο πολύ πυκνό σκοτάδι τὴ βοηθοῦν τὰ μουστάκια της. Τὰ τεντώνει και προχωρεί, όπως οί τυφλοί, που βάζουν μπροστά τὰ χέρια τους ή τὸ ραβδί τους.

2) Για νά μην τὴν άκοῦνε τὰ ποντικά ή τὰ πουλιὰ και φεύγουν, τὰ νύχια της τὰ μαζεύει μέσα στις θήκες τους. "Ετσι δέ χτυποῦν κάτω, δέν κάνουν κρότο, μὰ και δέν τρίβονται στο χῶμα και στις πέτρες. Γι αυτό τὸ μόνον μυτερα σὰ βελόνια. Με τὰ μυτερα νύχια της μπορεί άκόμα και σκαρφαλώνει στους τοίχους και στα δέντρα.

3) Τὰ ποντικά ζῶνε μέσα σε τρύπες. Ή γάτα μπορεί νά χωθῆ και νά τὰ κυνηγήσει, άρκει νά χωράη τὸ κεφάλι της. Τὸ κορμί της είναι σὰ λάστιχο και τεντώνει πολύ.

4) Τρέχει αρκετά γρήγορα και κάνει μεγάλα πηδήματα. Είναι λοιπόν σβέλτη—ευκίνητη. "Ετσι μπορεί και πιάνει τὰ ποντίκια και τὰ πουλιά.

5) Τὰ ποντίκια και τὰ πουλιά τὰ πιάνει με τὰ σουβλερά της νύχια και τὰ ξεσχίζει με τὰ σκυλόδοντά της.

6) Τῆς ἀρέσουν παραπολύ τὰ ψάρια. "Ομως δὲν μπαίνει ποτέ στη θάλασσα. Μόνο πηγαίνει ἐκεῖ πού βγάζουν οἱ ψαράδες τὰ ψάρια στὴν ἀκρογιαλιά, παραμονεύει και κλέβει κανένα.

* *

Ἄσπρος, ὁ παππούς μου, λέει ὁ Γιώργος, μοῦ εἶπε και κάτι ἄλλα ἀκόμη γιὰ τὴ γάτα. Ἄκουστε τα και σεῖς.

1) Τῆς ἀρέσει πολὺ ἡ καθαριότητα. Ταχτικά πλένει τὸ πρόσωπό της με τὸ σάλιο της και σκεπάζει με χῶμα τὴν κοπριά της.

2) Ἀγαπάει πολὺ τὸ σπίτι, ὅπου γεννήθηκε και μεγάλωσε. Σπάνια μεγάλη γάτα ἀφήνει τὸ σπίτι πού γεννήθηκε, γιὰ νὰ πάη σὲ ἄλλο.

3) Ζῆ 10 ὡς 12 χρόνια. Στὰ μαλλιά της πολλές φορές ἔχει μικρόβια. Γι αὐτὸ δὲν πρέπει τὰ παιδιὰ νὰ τὴν πολυχαϊδεύουν. Ποτέ νὰ μὴν τὴν παίρνουν στὸ κρεβάτι τους.

Ἄσπρος ἄνθρωπος τὴν ἔχει στὸ σπίτι του, γιὰ τὸ καθαρίζει ἀπὸ τὰ ποντίκια. Και τὰ φίδια τὰ κυνηγáει ἡ γάτα. Τὰ σκοτάνει με τὰ νύχια της.

Ἐπὶ τὰς ἀγριόγατες στὰ δάση. Αὐτὲς ἔχουν πυκνὴ γούνα νὰ μὴν κρυώνουν και τρῶνε ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ποντίκια και τὰ πουλιά και πολλοὺς λαγούς.

Τὶς ἀγριόγατες τὶς κυνηγáει ὁ ἄνθρωπος, γιὰ τὴν καταστροφή πού κάνουν στὰ πουλιὰ και στοὺς λαγούς, μὰ και γιὰ τὴν ὁμορφὴ και πυκνὴ γούνα της.

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

"Ενας ἄνθρωπος ἄφησε γιὰ μιὰ νύχτα τὴ γάτα και τὸ σκύλο του στὸ σπίτι του, νὰ τὸ φυλάξουν. «Ἐγὼ θὰ λειψῶ ὅλη τὴ νύχτα, τοὺς εἶπε: Τὸ νοῦ σας, νὰ φυλάξετε καλὰ τὸ σπίτι, μὴν ἔρθουν κλέφτες και μὰς τὸ ρημάξουν».

Τὰ δυὸ αὐτὰ ζῶα, πού κατάλαβαν τί τοὺς παράγγειλε ὁ κύριος τους, ξάπλωσαν στὸ πάτωμα κι ἀγρυπνοῦσαν.

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, τὸ σκοτάδι ἦταν τόσο βαθὺ μέσα στὸ κλεισμένο σπίτι, πού ἦταν ἀδύνατο νὰ διακρίνη κανεὶς οὔτε τὴ μύτη του.

Κάποια στιγμή λέει ὁ σκύλος στὴ γάτα: «Συντρόφισσα, ἄκουσες κάποιον κρότο; τί νὰ ἦταν ἄραγε;»

Κι ἡ γάτα τοῦ ἀπάντησε. «Μὴν ἀνησυχῆς, φίλε μου, μιὰ τρίχα ἔπεσε ἀπὸ τὸ ταβάνι!»

Τὶ καταλαβαίνετε, παιδιὰ, ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστοριούλα;

ΑΙΝΙΓΜΑ

Τίποτε δὲν τῆς ξεφεύγει.

Κυνηγáει καὶ τὰ φίδια.

Τὸν περίπατό τῆς κάνει

στῶν σπιτιῶν τὰ κεραμίδια.

Ποιά εἶναι ;

Πῶς τὸ μάντεψες ;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1) Ἰχνογράφησε μιὰ γάτα. Ἐὰν δὲν τὰ καταφέρνῃς στὴν ἰχνογραφία, ξεσήκωσε τὴν εἰκόνα ἀπὸ τῆ ζωολογία σου ἢ ἀπ' ὅπου ἄλλοῦ τῆ βρῆς.

2) Κάμε μιὰ γατούλα μὲ πηλό, πλαστιλίνη, κερὶ ἢ ζυμάρι.

3) 18 γάτες γέννησαν γατάκια. Οἱ μισὲς γέννησαν δυὸ φορές, αἱ ἄλλες μισὲς μόνο μιὰ φορὰ ἀπὸ 4 γατάκια στὴν κάθε γέννα. Πόσα γατάκια γέννησαν ὅλες μαζὶ ;

ΤΟ ΠΡΟΒΑΤΟ

Γιὰ τὸ πρόβατο ἀνάλαβε νὰ μᾶς μιλήσῃ ὁ Δημητράκης. Ξέρει καλὰ τὰ πρόβατα. Ὁ πατέρας του ἔχει πολλὰ. Εἶναι ἀπὸ τοὺς πολὺ καλοὺς κ τ η ν ο τ ρ ό φ ο υ ς .

«Ὁ πατέρας μου, ἄρχισε ὁ Δημητράκης, ἔχει μιὰ προβατίνα στὸ σπίτι γιὰ τὸ καθημερινὸ μας γάλα κι ἓνα κοπάδι πρόβατα στὴ σ τ ἄ ν η πού εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό. Ἡ προβατίνα πού ἔχομε στὸ σπίτι μας κάνει πιὸ πολὺ γάλα, ἀπὸ τίς προβατίνες τοῦ κοπαδιοῦ, γιατί τὴν τρέφομε καλύτερα. Τὰ πρόβατα τοῦ σπιτιοῦ τὰ λένε οἰκόσιτα. Τὰ πρόβατα τοῦ κοπαδιοῦ εἶναι τὰ κ ο π α δ ι ἄ ρ ι κ α .

«Ὅλοι μας τὰ ξέρομε τὰ ἡμερα καὶ ἄκακα αὐτὰ ζῶα. Ἐχουν μαλλι μεγάλο καὶ πυκνὸ. Τὰ περισσότερα πρόβατα εἶναι ἄσπρα. Λίγα ἔχουν μαῦρο μαλλί. Περπατοῦν πάντα μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι. Μόνο τὰ ἀρσενικά, τὰ κ ρ ἰ ἄ ρ ι α , ἔχουν δυνατὰ καὶ γυριστὰ κέρατα. Τὰ αὐτιά τοὺς εἶναι μικρά. Δόντια, κ ο π τ ἦ ρ ε ς , ἔχουν μόνον στὸ κάτω σαγόνι. Στὸ ἐπάνω σαγόνι δὲν ἔχουν. Ἐχουν δμῶς καὶ στὸ ἐπάνω καὶ στὸ κάτω σαγόνι γερούς τραπεζίτες. Ἡ οὐρά τοὺς εἶναι μακρουλή, φτάνει σχεδὸν ὡς τὸ ἔδαφος.

Τὰ πόδια τοὺς ἔχουν δύο δάχτυλα. Εἶναι ντυμένα τὸ καθένα μὲ μιὰ οὐσία κεράτινη· μοιάζει σὰν καουτσούκ.

Τὸ πρόβατο τρώει χορταράκι καὶ τὸ μασάει δυὸ φορές, τὸ μ η ρ ο κ ἄ ζ ε ι . Γι αὐτὸ ἔχει δυὸ στομάχια. Στὸ πρῶτο στομάχι πηγαίνει ἡ τροφή μισομασημένη. Ἐπειὰ τὸ πρόβατο ξαπλώσῃ καὶ ἡσυχάσῃ, τότε, μὲ μιὰ κίνηση τοῦ λαιμοῦ, ὅπως συμβαίνει σὲ μᾶς, ἅμα κάνωμε ἐμετό, ξαναβγάζει τὴν τροφή του, τὴν ξαναμασάει καὶ τὴν κατεβάζει στὸ δεῦτερο στομάχι.

Γ. Βλέσσα : Φινὰ καὶ ζῶα τῆς πατρίδας μας.

‘Η προβατίνα γεννάει μιά φορά τὸ χρόνο ἕνα ἀρνάκι, καὶ καμιά φορά καὶ δύο, σπάνια τρία, καὶ τὰ θηλάζει ἕνα μῆνα. Ὅταν εἶναι μικρά τὰ ἀρνάκια, πηδοῦν, τρέχουν καὶ παίζουν πολὺ χαριτωμένα.

* *

Τώρα, ἐξακολούθησε ὁ Δημητράκης, θὰ σὰς πῶ μερικά πράματα, ποὺ μοῦ ἐξήγησε ὁ πατέρας μου.

1) Τὸ πρόβατο ἔχει πυκνὸ μαλλί, γιατί, ὅταν ζοῦσε μόνο του, πρὶν τὸ ἡμερέψη ὁ ἀνθρώπος, ἔβοσκε μόνο τὴ νύχτα καὶ ἔπρεπε νὰ ἔχη πυκνὴ γούνα, νὰ μὴν κρυώνει.

Τὸ πρόβατο

2) Ἐχει πάντα σκυμμένο τὸ κεφάλι του καὶ τρώει μόνο τὸ χόρτο, ποὺ φυτρώνει στὸ χῶμα. Δὲν τρώει τὰ φύλλα τῶν δέντρων.

3) Δὲν ἔχει κοπτήρες στὸ ἐπάνω του σαγόνι, γιατί ἔτσι πιάνει μὲ τὸ στόμα του καὶ τὸ πιὸ μικρὸ ἀκόμη χορταράκι. Ἄν εἶχε κοπτήρες καὶ στὸ ἐπάνω σαγόνι, δύσκολα θὰ μάζευε τὸ μικρὸ χόρτο.

4) Ἀναμασάει, μ η ρ υ κ ά ζ ε ι, τὴν τροφή του, γιατί ἔχει ἀνάγκη νὰ φάη πολὺ χόρτο καὶ ἐπειδὴ φοβᾶται νὰ μὲνη πολλὴ ὥρα στὸ λιβάδι, μήπως τὸ ἀρπάξη κανένας λύκος, γι αὐτὸ τρώει γρήγορα καὶ καταπίνει τὴν τροφή του σχεδὸν ἀμάσητη. Ἄλλὰ ὅταν πάη σὲ μέρος ἀσφαλίσμένο, τότε τὴν ἀνεβάζει μπουκιά—μπουκιά, τὴν ξαναμασάει, καὶ τὴ στέλνει καλὰ πιὰ μασημένη στὸ δεῦτερο στομάχι. Τώρα πιὰ τὴ χωνεύει εὐκόλα.

5) Τὰ νύχια του εἶναι σὰν καουτσούκ, γιὰ νὰ μὴ γλιστράη, ἅμα ἀνεβαίνει στὰ βράχια. Ἐκεῖ προτιμᾶει νὰ μὲνη, ὅταν εἶναι ἀγριο, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ἀνεβῆ ὁ λύκος. Κι ἂν καμιά φορά ὁ λύκος τὰ καταφέρη ν’ ἀνεβῆ ὡς ἐκεῖ, τότε τὸ ἀρσενικὸ πρόβατο, τὸ κ ρ ι ά ρ ι, τοῦ δίνει μιὰ γερὴ κουτουλιά μὲ τὰ δυνατὰ κέρατά του καὶ τὸν γκρεμίζει ἀπὸ τὸ βράχο.

6) Τώρα τὰ πρόβατα δὲν πηγαίνουν νὰ προφυλαχθοῦν στοὺς βράχους, γιατί τὰ προστατεύει ἀπὸ τοὺς λύκους ὁ βοσκὸς καὶ ὁ τσοπανόσκυλος.

* *

Εἶναι εὐλογημένο ζῶο τὸ πρόβατο. Πολὺ μᾶς ὠφελεῖ. Μᾶς δίνει τὸ μαλλί του, τὸ κρέας, τὸ γάλα. Κι ἀπὸ τὸ γάλα του κάνουμε τυρί, βουτύρο καὶ γλυκίσματα. Μᾶς δίνει ἀκόμη τὸ δέρμα του καὶ τὴν κοπριά του, ποὺ εἶναι πολὺ καλὸ λίπασμα.

Κάποτε τὸ πρόβατο ἀρρωσταίνει. Μὰ οἱ γιατροὶ γιὰ τὰ ζῶα, οἱ κτηνίατροι, βρῆκαν φάρμακα καὶ τὸ κάνουν καλά.

Ἐπάρχουν μερικά πρόβατα ἀπὸ καλὴ ράτσα, πού δίνουν ἀρκετὸ γάλα· μιὰ ὁκά τὴν ἡμέρα καὶ περισσότερο ἀκόμη. Μερικά πάλι πρόβατα ἔχουν πολὺ παχιά οὐρά. Τέτοια ζοῦν στὴ Μικρὰ Ἀσία».

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Σ' ἓνα λιβάδι βοσκοῦσαν μερικά πρόβατα καὶ δίπλα, κάτω ἀπὸ τὴ σκιά ἑνὸς δέντρου, ἦταν ξαπλωμένος ὁ τσοπανόσκυλος κι ἔτρωγε μὲ τὴν ἡσυχία του, τὸ ψωμί καὶ τὰ κόκκαλα, πού τοῦ εἶχε φέρει ὁ τσοπάνος.

Σὰν ἔφυγε ὁ τσοπάνος, τὰ πρόβατα εἶπαν μεταξὺ τους. «Τὶ ἀδικία ἔμεῖς δίνουμε τόσα πράγματα στὸν κύριό μας: τὸ μαλλί μας, τὸ κρέας μας, τὸ γάλα μας καὶ τόσα ἄλλα. Αὐτὸ τὸ παλιόσκυλο δὲν τοῦ δίνει τίποτε. Κι ὁμως εἶδατε; Τοῦ ἔφερε φαγητὸ καὶ τὸ χάιδεψε τόσο τρυφερά. Τὶ ἀδικία!»

Καθὼς ἔλεγαν αὐτά, παρουσιάζεται μπροστὰ στὰ πρόβατα ἓνας πεινασμένος λύκος. Τὰ πρόβατα κοκκάλωσαν ἀπὸ τὸ φόβο τους.

Ὁ μαντρόσκυλος ἀφήνει ἀμέσως τὸ φαγητὸ του, ὀρμάει, ἀρπάζει τὸ λύκο ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τὸν ξεσχίζει.

Τὶ καταλαβαίνετε, παιδιά, ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστοριούλα;

ΑΙΝΙΓΜΑ

Ἡμερο κι ἄκακο, δειλό,
μᾶς τρέφει καὶ μᾶς ντύνει.
Ποιὸ εἶν' αὐτὸ τὸ ζωντανό,
πού τόσα καλά μᾶς δίνει;
Ποιὸ εἶναι;
Πῶς τὸ μάντεψες;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1) Ἰχνογράφησε ἓνα πρόβατο.
- 2) Ἰχνογράφησε ἓνα κοπάδι πρόβατα μὲ τὸν τσοπάνο καὶ τὸ μαντρόσκυλο.
- 3) Πῶς ἀπὸ τὸ γάλα γίνεται τὸ τυρὶ καὶ πῶς τὸ βούτυρο;
- 4) Νὰ τραγουδήσετε τὸ «Ἀρνάκι ἄσπρο καὶ παχὺ, τῆς μάνας του καμάρη...»
- 5) Ἐνας βοσκὸς πούλησε 35 ὁκάδες γάλα μὲ 4 δραχμὲς τὴν ὁκά καὶ 9 ὁκάδες φρέσκο βούτυρο μὲ 58 δραχμὲς τὴν ὁκά. Πόσες δραχμὲς πῆρε;

ΤΟ ΓΑΪΔΟΥΡΙ

Ὁ Δημητράκης τὴν ἄλλη μέρα μᾶς μίλησε καὶ γιὰ τὸ γαῖδαρο, γιατί ἔχει ἓνα γαῖδαρο στὸ σπίτι του, τὸν «Κύρ Μέντιο» ὅπως τὸν λέει. Καὶ ἀρχίζει : «Τὰ περισσότερα σπίτια στὰ χωριά καὶ πιὸ πολὺ στὰ ὄρενά, ἔχουν κι ἀπὸ ἓνα γαῖδούρι.

Ὅλοι μας τὸ ξέρομε τὸ ὑπομονητικὸ καὶ ἡμερο γαῖδούρι, μὲ τὸ μεγάλο κεφάλι, τὰ μεγάλα αὐτιά καὶ τὴ δυνατὴ φωνάρα του, ποὺ μᾶς ξεκουφαίνει, ἄμα γ κ α ρ ἰ ζ ἦ.

Ὁ γαῖδαρος, ἂν καὶ τρώη κι αὐτὸς χόρτα, ὅμως ἔχει κοπτήρες καὶ στὸ κάτω καὶ στὸ ἐπάνω σαγόνι του.

Τὸ κορμί του εἶναι σκεπασμένο μὲ κοντὸ μαλλὶ μαῦρο ἢ σταχτερό.

Ἔχει ἐπάνω στὸ λαιμὸ του μακριὲς τρίχες—χ α ἰ τ ἦ τις λένε. Μακριὲς τρίχες ἔχει καὶ στὴν εὐκίνητη οὐρά του. Στὸ κάθε πόδι του ἔχει μόνο ἓνα δάχτυλο μέσα σὲ σκληρὸ νύχι. Γιὰ νὰ μὴν τρώγονται τὰ νύχια του ἄμα περπατῆ, τοῦ καρφώνουν πέταλα, τ ὀ ν π ε τ α λ ῶ ν ο υ ν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χόρτο, τρώει καὶ βέργες ἀπὸ ἀμπέλι καὶ ἀγκάθια ἀκόμη, τὰ γ α ἰ ὀ υ ρ ἄ γ κ α θ α. Τοῦ ἀρέσει ἐπίσης τὸ κριθάρι, ὁ σανὸς, ἡ βρώμη καὶ ὁ βίκος.

Ἡ γαῖδάρα γεννάει ἓνα μικρὸ γαῖδουράκι, ἓνα π ο υ λ ἄ ρ ι, τὸ χρόνο. Τὸ θηλάζει ἓνα χρόνο καὶ τὸ ἀγαπάει πολὺ.

**

Ὁ Δημητράκης μᾶς ἐξήγησε καὶ μερικὰ ἄλλα πράγματα.

1) Τὸ γαῖδούρι δὲν ἔχει πύκνὸ μαλλί. Ὅμως δὲν κρυώνει τὸ χειμῶνα γιατί ἔχει δέρμα ἀρκετὰ σκληρό.

2) Δὲν ἀναμασάει τὴν τροφή του, ὅπως τὸ πρόβατο, γιατί μπορεῖ κάπως νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς : τὸ λύκο καὶ ἄλλα ἄγρια ζῶα. Μεταχειρίζεται γιὰ ὄπλο του τὰ νύχια τῶν ποδιῶν του. Μὲ μιὰ γερὴ κλωτσιὰ μπορεῖ νὰ σκοτώσῃ τὸ λύκο.

Τὸν μεταχειρίζονται τὸ γαῖδαρο περισσότερο οἱ χωρικοὶ στὰ ὄρενά, χωριά, γιατί δὲ θέλει καὶ πολὺ ἐκλεκτὴ τροφή. Εἶναι δηλαδὴ οἰκονομικὸ ζῶο, καὶ ἀκόμη γιατί εἶναι πολὺ ὑπομονητικὸ καὶ προσεχτικὸ. Μπορεῖ νὰ βαδίξῃ φορτωμένο καὶ στοὺς πιὸ στενοὺς καὶ πετρώδικους δρόμους. Προσέχει πολὺ νὰ μὴν παραπατήσῃ καὶ δὲν γκρεμίζεται.

Τὸ γαῖδούρι

4) Τοῦ βάζουν πέταλα στὰ πόδια, γιὰ νὰ μὴν τρώγονται ἐπάνω στὶς πέτρες τὰ νύχια του. Ὅταν ζοῦσε μόνο του, καὶ σήμερα ἀκόμη δπου ζεῖ μόνο του μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, δὲν εἶχε πέταλα—ποῖος νὰ τὸν πεταλώσῃ, ἀφοῦ δὲν εἶχε ἀφεντικό; Τότε ὅμως δὲν περπατοῦσε πολὺ καὶ ἐπομένως δὲν τρώγονταν τὰ νύχια του. Μὰ κοντὰ στὸν ἄνθρωπο, κάνει πολλὰς πορεῖες φορτωμένος καὶ τρώγονται εὐκόλα τὰ νύχια του, ἅμα δὲν εἶναι πεταλωμένος.

5) Ἔχει μεγάλες τρίχες στὴν ἄκρῃ τῆς οὐρᾶς του, γιὰ νὰ διώχνῃ τὶς μύγες, ποὺ τὸν ἐνοχλοῦν.

* * *

Ἡ γαῖδούρα, ἂν καὶ εἶναι πολὺ πιὸ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν προβατίνα, δὲν κάνει πολὺ γάλα. Ὅμως εἶναι πολὺ θρεπτικό τὸ γάλα της. Σὲ μερικὰ ἀσθενικὰ παιδάκια, ὁ γιατρός ὀρίζει γάλα γαϊδάρας.

Ἄρκετὲς δουλειὲς μᾶς κάνει τὸ καμημένο τὸ γαῖδούρι. Κουβαλάει στὴ ράχη του τὸν κύριό του. Κουβαλάει διάφορα πράματα. Γιὰ νὰ στέκουν καὶ νὰ μποροῦμε νὰ δένουμε τὰ φορτώματα ἐπάνω στὸ γαῖδούρι, τοῦ βάζουμε σ α μ ἄ ρ ι.

Ὅποιος δὲν ξέρει καλὰ τὸ γαῖδούρι, νομίζει, πὼς εἶναι ζῶο κουτό. Καὶ ὅμως εἶναι πολὺ ἔξυπνο.

Γνωρίζει τὸν κύριό του ἀπὸ τὴ μιλιὰ ἢ τὴν περπατησιά.

Δὲ λησμοναίε ποτὲ τὸ δρόμο. Τὸν θυμᾶται ὥσπου νὰ ψοφήσῃ, ἀκόμη καὶ ἂν τὸν πέρασε μιά φορὰ στὴ ζωὴ του.

Δὲν πίνει ἀκάθαρτο νερό, ὅσο καὶ ἂν διψᾷ. Τραβάει τὸ κάρο καὶ γυρίζει τὸ μαγανοπήγαδο. Σὲ πολλὰ μέρη τραβάει καὶ τὸ ἀλέτρι.

Στὴν Κύπρο ὑπάρχουν μεγαλόσωμα γαῖδούρια, σὰν ἄλογα, τὰ Κ υ π ρ α ῖ ῖ κ α.

Εἶναι ὁ σύντροφος τοῦ χωρικοῦ. Τοῦ δίνει τὴν κοπριά του, ποὺ εἶναι καλὸ λίπασμα καὶ ὅταν ψοφήσῃ, τοῦ δίνει καὶ τὸ δέρμα του».

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Μιά γαῖδούρα βοσκοῦσε εὐχαριστημένη σ' ἓνα λόγγο. Δὲν εὗρισκε, βέβαια, πολλὴ τροφή μὰ ἦταν χαρούμενη, γιατί εἶχε κοντὰ της τὸ νεογέννητο πουλαράκι της. Λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ λόγγο, ἦταν ἓνα ἀβεστοκάμινο. Μόλις τὸ εἶχαν κάψει καὶ ἡ ζέστη, ποὺ ἔβγαζε, ἔφθανε ὡς τὸ μέρος, δπου βοσκοῦσε ἡ γαῖδούρα. Ἐνα κακό, πολὺ κακό παιδί, περνώντας, βλέπει τὴ γαῖδούρα μὲ τὸ γαῖδουράκι. Πλησιάζει, παίρνει τὸ γαῖδουράκι στὴν ἀγκαλιά του καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ καμίνι. Ἡ καμημένη ἢ γαῖδούρα, δὲν ἔβαλε, βέβαια, κακὸ στὸ νοῦ της. Νόμζε, πὼς τὸ παιδί, θὰ ἤθελε νὰ καμαρώσῃ τὸ τρυφερὸ καὶ ὁμορφὸ γαῖδουράκι της. Γι' αὐτὸ ἀκολουθοῦσε τὸ παιδί καὶ γκάριζε σιγανὰ, σὰ νὰ τοῦ ἔλεγε. «Καλὸ μου παιδί, ἄφῃσέ μου τὸ πουλαράκι μου! Εἶναι μικρό, ποὺ τὸ πηγαίνεις;» Μόλις ἔφθασε τὸ κακὸ αὐτὸ παιδί στὸ ἀβεστοκάμινο,

πετάει άσπλαχνα μέσα τὸ πουλαράκι. Ἡ γαϊδούρα τότε ὀρᾷ μέσα στὸ κάμινι γιὰ νὰ σώσῃ τὸ μικρὸ τῆς καὶ κάηκε κι αὐτή.

Τι λὲς ἐσύ, παιδάκι μου, γι αὐτὴ τὴ λυπητερὴ ἱστοριούλα ;

ΑΙΝΙΓΜΑ

Τοῦ φτωχοῦ καὶ τοῦ χωριάτη.

Εἶναι σύντροφος πιστός.

Στὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια

Τὸ καβάλησ' ὁ Χριστός.

Ποιὸς εἶναι ;

Πῶς τὸ μάντεψες ;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Ἰχνογράφησε ἓνα γαϊδούρι.

2) Ἰχνογράφησε ἓνα γαϊδούρι νὰ σέρνῃ ἓνα κάρο.

3) Φτιάξε ἓνα γαϊδούρι μὲ πηλό, πλαστιλίνη, κερί ἢ μὲ ζυμαρί.

4) Ἐνας χωρικός ἀπὸ ἀγῶγια μὲ τὸ γαῖδαρό του πῆρε τὸ μῆνα 810 δραχμῆς. Πόσες πῆρε τὴν ἡμέρα ;

ΤΟ ΓΟΥΡΟΥΝΙ (ὁ Χοῖρος)

Πόσα πράματα ξέρει ὁ Δημητράκης ! Τι ὥραϊτα μὰς μίλησε καὶ γιὰ τὸ γουρούνι ! Ὁ πατέρας του, κάθε χρόνο στὴ στάνη τρέφει κι ἀπὸ ἓνα γουρούνι. Τὸ ταγίζει τυρόγαλα καὶ γίνεται ὀλόπαχο.

«Τὸ σῶμα τοῦ γουρουνιοῦ, εἶπε ὁ Δημητράκης, εἶναι χοντρὸ καὶ κάπως στρογγυλό. Τὸ κεφάλι του εἶναι μεγάλο καὶ πρὸς τὴ μύτη του μυτερό. Τὰ αὐτιά του εἶναι μεγάλα, τόσο μεγάλα, πού δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν ὀρθια. Ὅμως ὑπάρχουν καὶ γουρούνια, πού ἔχουν μικρὰ καὶ ὀρθια αὐτιά. Τὰ μάτια του εἶναι μικρὰ.

Τὰ ρουθούνια του εἶναι πλατιά, παχιά καὶ ὑγρά. Νομίζεις πῶς ἔχει πάντα συνάχι.

Ἐχει δόντια πολλὰ καὶ διάφορα : Κοπτῆρες, σκυλόδοντα καὶ τραπεζίτες. Τὰ σκυλόδοντά του, προπάντων στὸ ἀρσενικό, εἶναι πολὺ μεγάλα. Ὁ λαιμὸς του εἶναι κοντὸς καὶ πολὺ χοντρός. Τὸ σῶμα του σκεπάζεται μὲ σκληρὸς καὶ ἀραιὸς τρίχες. Ἡ οὐρά του εἶναι γυριστή. Τὰ πόδια του, ἀνάλογα μὲ τὸ χοντρὸ του σῶμα, δὲν εἶναι χοντρά, εἶναι ὅμως δυνατά. Ἐχει 4 δάχτυλα σὲ κάθε πόδι, μὰ μόνο τὰ δυὸ ἀπὸ τὰ 4 δάχτυλα πατοῦν στὸ ἔδαφος. Στὰ λασπερὰ ὅμως μέρη τοῦ χρησιμεύουν καὶ τὰ ἄλλα δύο, γιὰ νὰ μὴ βουλιάζῃ.

Τὸ γουρούνι τρᾶει ὅ,τι βρῆ : κρέας, χόρτα, βαλανίδια, ὄσπρια, καρπούς καὶ ρίζες φυτῶν. Τρᾶει δηλαδὴ τὰ πάντα, εἶναι παμφάγο.

Ἡ γουρούνα γεννάει μιὰ φορὰ καὶ κάποτε δυὸ φορές τὸ χρόνο, ἀπὸ

5 ώς 10 γουρουνάκια και τὰ θηλάζει δυὸ μῆνες».

* *

Ὁ Δημητράκης μᾶς ἐξήγησε μερικά πράματα γιὰ τὸ γουρούνι.

1) Τὸ γουρούνι περπατεῖ μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο, γιατί βρίσκει τὴν τροφή του στὸ ἔδαφος.

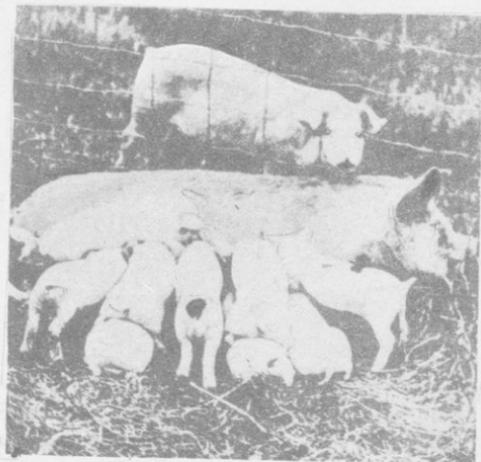
2) Ἐπειδὴ τρώει πολλὲς φορές ρίζες, ἢ μύτη του, τὸ ρύγχος του, εἶναι μυτερὸ καὶ πολὺ δυνατὸ. Μπορεῖ μ' αὐτὸ νὰ ὀργάνη τὸ ἔδαφος.

3) Ἐπειδὴ εἶναι παμφάγο ἔχει δόντια ὄλων τῶν εἰδῶν. Τρώει πολὺ καὶ γι αὐτὸ παχαίνει πολὺ καὶ γρήγορα.

4) Γιὰ νὰ βρῖσκη εὐκολὰ τὴν τροφή του ἔχει δυνατὴ ὄσφρηση. Γι αὐτὸ καὶ ἡ μύτη του εἶναι πάντοτε ὕψη.

5) Τρίχες πυκνὲς δὲν ἔχει. Ὅμως δὲν κρυώνει, γιατί κάτω ἀπὸ τὸ χοντρὸ δέρμα του ἔχει παχὺ στρώμα ἀπὸ λίπος. Τὸ καλοκαίρι πού ζεσταίνεται χάνεται μέσα στὰ νερά νὰ δροσισθῆ.

6) Τοῦ ἄρσει νὰ ξόνεται. Ἄμα θελήσης νὰ τὸ ζύσης, ξαπλώνεται κάτω ἀπὸ εὐχαρίστηση.

Τὸ γουρούνι

* *

Τὸ γουρούνι εἶναι ὠφέλιμο ζῶο. Μᾶς δίνει τὸ κρέας του καὶ τὸ λίπος του. Οἱ χωρικοὶ μεταφείζονται τὸ λίπος τοῦ γουρουνιοῦ σὲ ὄλα τους τὰ φαγητά. Εἶναι τόσο πολὺ τὸ λίπος ἑνὸς μεγάλου καὶ καλοθρεμμένου χοίρου, πού μ' αὐτὸ μπορεῖ μιὰ οἰκογένεια νὰ περάσῃ ἕνα χρόνο. Ἀντικατασταίνει τὸ βούτυρο καὶ τὸ λάδι.

Καὶ τὸ δέρμα τοῦ χοίρου ἔχει ἀξία. Τὸ κατεργάζονται οἱ ἄνθρωποι καὶ κάνουν παπούτσια γάντια καὶ διάφορα ἄλλα εἶδη.

Σὲ πολλὰ δάση ζοῦν ἄγρια γουρούνια, ἀγριογούρουνα ἢ ἀγριοχοίροι. Τὰ ἀγριογούρουνα δὲν παχαίνουν πολὺ. Ἐχουν ὅμως κρέας πολὺ νόστιμο. Τὰ ἀγριογούρουνα τὴν ἡμέρα εἶναι κρυμμένα μέσα σὲ πυκνοὺς θάμνους καὶ μόνο τὴ νύχτα βγαίνουν νὰ βοσκῆσουν. Τὰ ἀρσενικά ἀγριογούρουνα ἔχουν πολὺ μεγάλα σκυλόδοντα, χαυλιόδοντες, τόσο μεγάλα, πού βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰ χεῖλη τους. Εἶναι τὰ ὅπλα τους. Τὸ ἀγριογούρουνο ἔχει στὴ ράχη του χοντρὲς τρίχες. Τίς

τρίχες αυτές τις μεταχειρίζονται οι τσαγκαράδες για να ράβουν τα παπούτσια.

ΛΑΪΚΟ ΑΙΝΙΓΜΑ

Ποιό εἶν' ἐκεῖο τὸ ζωντανό, ὅπου τὸ ξεῖς καὶ πέφτει
καὶ ἀπὸ δαῦτο κάμανε οἱ τσαγκαράδες τέχνη.

Ποιό εἶναι;

Πῶς τὸ μάντεψες;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1) Ἰχνογράφησε ἓνα γουρούνι.

2) Ἰχνογράφησε ἓνα ἀγριογούρουνο.

3) Φτιάξε μὲ πηλό, πλαστιλίνη, κερὶ ἢ μὲ ζυμάρι ἓνα γουρούνι.

4) Ἐνας ἐξόδεψε γιὰ νὰ θρέψη ἓνα γουρούνι 335 δραχμῆς. Ὄταν τὸ ἔσφαξε, ζύγιζε 89 ὀκάδες. Πούλησε τὴν ὀκά πρὸς 15 δραχμῆς. Πόσες δραχμῆς εἶναι τὸ καθαρό του κέρδος;

Ο ΠΟΝΤΙΚΟΣ

Γιὰ τὸν ποντικὸ μὲς μίλησε ἡ Ἐλενίτσα. Δὲν τὸν φοβᾶται πιά.

«Ἀπὸ μικρῆ, ἄρχισε ἡ Ἐλενίτσα, φοβόμουν πολὺ τοὺς ποντικούς. Τὸ γιατί δὲν τὸ ξέρω. Ἴσως γιατί, μοῦ ἔλεγαν κάποτε: «θὰ σὲ φάη τὸ ποντίκι». Τώρα, βέβαια, δὲν τοὺς φοβᾶμαι πιά. Ἐμαθα μάλιστα ἓνα σωρὸ πράματα γι αὐτούς.

Ἐπάρχουν πολλῶν εἰδῶν ποντικοί. Οἱ ποντικοί, ποὺ ζοῦνε κρυμμένοι μέσα στὰ σπιτια εἶναι μικρόσωμοι. Οἱ ποντικοί, ποὺ ζοῦνε στοὺς ὑπόνομους καὶ στοὺς ἀγροὺς εἶναι μεγαλόσωμοι.

Ἐγὼ θὰ σᾶς μιλήσω γιὰ τὸν ποντικὸ τοῦ σπιτιοῦ.

Σπάνια θὰ ἴδοῦμε ποντικὸ τὴν ἡμέρα. Πάντοτε βγαίνει ἀπὸ τὴν τρύπα του τὴ νύχτα, γιὰ νὰ βρῆ τὴν τροφή του. Εἶναι μικρός, ὅσο εἶναι περίπου ἓνα σιγὸ κότας. Τὸ κεφάλι του εἶναι μικρό. Τὰ αὐτάκια του ὀρθία. Ἐχει στὴ μύτη του μουστάκια. Τὰ 4 μπροστινά του δόντια εἶναι ἀρκετὰ μεγάλα. Τὸ ἐπάνω χεῖλι του εἶναι λίγο σχισμένο. Τὸ σῶμα του σκεπάζεται μὲ μικρῆς τρίχες σταχτόμαυρες. Ἡ οὐρά του εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη. Λίγο μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ μᾶκρος τοῦ σώματός του.

Τὰ πσινά του πόδια εἶναι λίγο μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ μπροστινά του. Τὰ 4 δάχτυλα τῶν ποδιῶν του ἔχουν μυτερά νύχια.

Κάνει τὴ φωλιά του μέσα στοὺς τοίχους, στὰ διπλὰ πατώματα, στὶς στέγες, στὶς ἀποθήκες καὶ στὶς κουζίνες καὶ μένει ἐκεῖ μέσα ὅλη τὴν ἡμέρα.

Τρῶει ὅ,τι βρῆ: ψωμί, τυρί, ποὺ τοῦ ἀρέσει πολὺ, κρέας, καρπούς διάφορους. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ φάη χαρτιά, παπούτσια καὶ ροῦχα.

Ἡ ποντικίνα γεννάει 4 ὡς 8 ποντικάκια, 6 φορές τὸ χρόνο. Τὰ ποντικάκια σὲ 3 μῆνες μεγαλώνουν κι ἀρχίζουν κι αὐτὰ νὰ γεννοῦν. Ζεῖ 4 ὡς 5 χρόνια.

Καὶ τώρα θὰ σὰς ἐξηγήσω, λέει ἡ Ἐλενίτσα, μερικά πράματα γιὰ τὸ ποντίκι.

1) Τὸ ποντίκι ἔχει μικρὸ κεφάλι καὶ περνάει εὐκολα ἀπὸ μικρὲς τρύπες. Ὅταν περάσῃ τὸ κεφάλι του, τὸ ἄλλο του σῶμα εὐκολα περνάει γιατί εἶναι ἐλαστικό.

Ὁ ποντικός

2) Ἐχει μεγάλα μουστάκια, γιὰ νὰ μὴν κουτουλάῃ στὸ πυκνὸ σκοτάδι.

3) Τὰ αὐτιά του εἶναι σὰν χοντὴ καὶ εὐκίνητα, γιὰ νὰ ἀκούῃ εὐκολα.

4) Τὰ 4 μπροστινά του δόντια εἶναι μεγάλα, γιὰ νὰ μπορῇ ν' ἀνοίγῃ τρύπες. Ὅσο χοντρή κι ἂν εἶναι μιὰ σανίδα, σὲ λίγες ὥρες τὴν τρυπάει.

5) Εἶναι σχισμένο τὸ ἐπάνω χεῖλι του, γιὰ νὰ μὴν τοῦ ἐμποδίζῃ τὰ δόντια, ἅμα θέλῃ ν' ἀνοίξῃ τρύπα σὲ σανίδα. Ἔτσι καθὼς ροκανίζει τὴ σανίδα, ἀνοίγει τὸ σχισμένο χεῖλι του καὶ ἐλευθερώνονται τὰ δόντια του.

6) Τὴν τροφή του τὴ ροκανίζει πρῶτα μὲ τὰ μπροστινά του 4 δόντια τὴν κάνει μικρὰ κομματάκια, σὰν ροκανίδια, τὴ μασάει λίγο καὶ τὴν καταπίνει.

7) Μὲ τὴν οὐρὰ του μπορεῖ νὰ πιῇ τὸ λάδι ἀπὸ στενόλαιμο μπουκάλι. Βάζει τὴν οὐρὰ του μέσα, πασαλεῖφεται λάδι, ἔπειτα τὴ γυρίζει στὸ στόμα του καὶ τὴ γλείφει.

8) Γεννάει πολλὰ ποντικάκια. Ἐχει πολλοὺς ἐχθροὺς. Πιο πολὺ ἀπ' ὄλους τὸ κυνηγáει ὁ ἄνθρωπος, ἡ γάτα, ἡ κουκουβάγια κι ἡ νυφίτσα.

Εἶναι πολὺ βλαβερὸ ζῶο ὁ ποντικός. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ ζημιὰ, πού μᾶς κάνει, μεταφέρει καὶ πολλὲς ἀρρώστιες. Μεταφέρει μιὰ τρομερὴ ἀρρώστια, τὴν πανοῦκλα καὶ ἄλλες, γι αὐτὸ πρέπει πολὺ νὰ τοὺς κυνηγοῦμε καὶ νὰ τοὺς καταστρέφουμε τοὺς ποντικούς».

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Κάποτε μερικοὶ ποντικοὶ μαζεῦτηκαν νὰ σκεφτοῦνε, μὲ τί τρόπο θὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴ γάτα.

“Ένας ποντικούλης, πού ἔκανε τὸν ἔξυπνο, εἶπε : «Τὸ βρῆκα, φίλοι μου. Νά δέσωμε ἕνα κουδουνάκι στὸ λαιμὸ τῆς γάτας, ἴτσι θ’ ἀκούμε τὸ κουδούνισμα καὶ θὰ τρυπώνουμε». Τότε ἕνας γεροπόντικας εἶπε : «Ἐν τάξει, ποντικούλη, καλὰ μᾶς τὰ λές. Μὰ ποιὸς ἀπὸ μᾶς θὰ τῆς κρεμάσῃ τὸ κουδούνι;»

Τί συμπέρασμα βγάζετε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἱστοριούλα ;

ΛΑΪΚΟ ΑΙΝΙΓΜΑ

Μουσουδέντι¹ δὲν χωρέντι.²

Ποδαρέντι³ δὲν χωρέντι.

Βάζει ὀρέντι⁴ καὶ χωρέντι

Καὶ γυρίζει κι ἀγλειφέντι.⁵

Ποιὸς εἶναι; Πῶς τὸ μάντεψες;

1)=μουσοῦδι, 2)=χωράει, 3)=ποδάρι, 4)=οὔρα, 5)=ἀγλείφει.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1) Ἰχνογράφησε ἕναν ποντικό.
- 2) Φτιάσε ἕναν ποντικό μὲ πηλό, πλαστιλίνη, κερί ἢ ζυμάρι.
- 3) 14 ποντικίνες γέννησαν 6 φορές κάθε μιὰ καὶ ἕκαμαν ἀπὸ 5 ποντικάκια σὲ κάθε γέννα. Πόσα ποντικάκια γέννησαν ὅλες μαζὶ;

Η ΜΥΓΑ

Ἡ Ἑλενίτσα εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς μιλήσῃ καὶ γιὰ τὴ μύγα καὶ ἄρχισε :

«Δὲν ὑπάρχει σπίτι, πού νὰ μὴν ἔχῃ μύγες. Τὰ καθαρά σπίτια ἔχουν πολὺ λιγώτερες, γιατί ἐκεῖ δὲ βρίσκουν οἱ μύγες τί νὰ φᾶνε, οὔτε μέρος νὰ γεννήσουν τ’ αὐγά τους.

Μὲ τὴ μύγα μοιάζει ἡ μέλισσα, τὸ κουνούπι, ἡ πεταλούδα, ὁ τζιτζίκας, ἡ σφήκα, τὸ σκαθάρι, τὸ μυρμήγκι καὶ ἄλλα. Ὅλα αὐτὰ τὰ λένε ἔντομα. Τὸ σῶμα τους δὲν ἔχει κόκκαλα. Τὰ εἶπαν ἔντομα, γιατί τὸ σῶμα τους εἶναι χωρισμένο σὲ τρία μέρη: στὸ κεφάλι, στὸ κορμί—θώρακα καὶ στὴν κοιλιά.

Τὸ κεφάλι τῆς μύγας εἶναι στρογγυλό. Ἐχει 5 μάτια καὶ δυὸ μικρὰ κερατάκια κερατῆες. Γιὰ στόμα ἡ μύγα ἔχει μιὰ προβοσκίδα. Δηλαδή ἕνα στενὸ καὶ μακροῦλό σωλήνα. Ἄμα δὲν τρώῃ τὸν μαζεύει, σάν ἐλατήριο.

Στὸ θώρακα ἔχει 3 ζεύγη πόδια καὶ 2 ζεύγη φτερά.

Τρώει ὑγρὲς τροφές: γάλα, μέλι, σιρόπι, αἷμα καὶ διάφορα ἄλλα ζουμιά.

Γεννάει ἡ μύγα 150 αὐγά ἐπάνω σὲ σκουπίδια καὶ σὲ κοπριές.

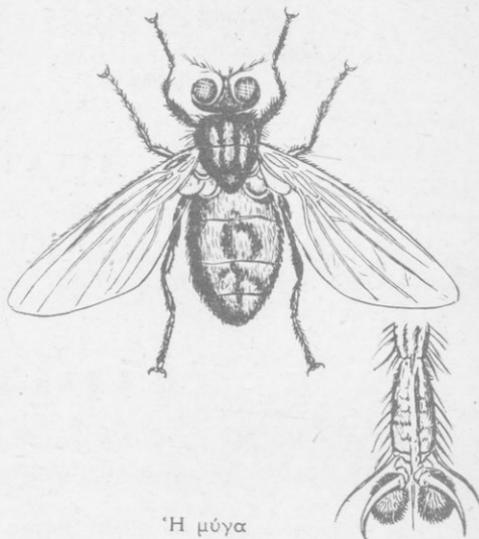
‘Από τ’ αύγα βγαίνουν μικρά σκουληκάκια. Τὰ σκουληκάκια αὐτά, σ’ ἓνα μήνα μεταμορφώνονται καὶ γίνονται μύγες.

‘Ελάτε τώρα νὰ ἰδοῦμε καὶ μερικά ἄλλα πράγματα γιὰ τὴ μύγα, εἶπε ἡ ‘Ελενίτσα.

1) ‘Η μύγα ἔχει πολλὰ μάτια, γιὰ νὰ βλέπη καλὰ ὀλόγυρα. Ἐχει πολλοὺς ἔχθρους καὶ πρέπει νὰ βλέπη καλὰ, νὰ προφυλάγεται.

2) Ἄν καὶ δὲν ἔχη δόντια, ὅμως μπορεῖ νὰ φάη καὶ ζάχαρη. Χύνει μὲ τὴν προβοσκίδα τῆς λίγο σάλιο, διαλύει τὴ ζάχαρη ἢ ἄλλο στερεὸ ὄσωμα καὶ ρουφάει.

3) Μπορεῖ καὶ περπατᾶει ἐπάνω στὸ τζάμι καὶ ἐπάνω στὸ νταβάνι, μὲ τὸ κορμί τῆς πρὸς τὰ κάτω, δίχως νὰ πέφτη, γιὰτὶ ἔχει στὶς πατοῦσες τῆς, ὅτὸ πέλμα, κολλητικὴ οὐσία καὶ κρατιέται.

‘Η μύγα

* * *

‘Η μύγα εἶναι πολὺ ἐνοχλητικὸ ἔντομο. Δὲ μᾶς ἀφήνει νὰ κοιμηθοῦμε τὸ μεσημέρι, μᾶς μεταφέρει ἓνα σωρὸ ἀρρώστειες.

Τὸ μόνο ποὺ τὴν καταστρέφει εἶναι ἡ καθαριότητα. Δὲν ἀντέχει στὸ κρύο. Γι’ αὐτὸ τὸ χειμῶνα δὲν ὑπάρχουν μύγες. Πολὺ λίγες ζοῦνε ν α ρ κ ω μ έ ν ε ς σέ καμιὰ ζεστὴ γωνιά.

Τὴν κυνηγοῦν τὰ πουλιά, προπάντων τὰ χελιδόνια καὶ οἱ νυχτερίδες. Μὲ τὸ Ντὶ-Ντὶ-Τὶ καταστρέφονται».

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

“Ενας Ἄγγλος ἐντομολόγος ἔκαμε λογαριασμό, πόσες μύγες τρῶει ἓνα χελιδόνι τὸ χρόνο. Ἐπειτα λογάρισε πόσες μύγες θὰ γεννιόνταν ἀπὸ τίς μύγες ποὺ ἔφαγε αὐτὸ τὸ χελιδόνι. Κατόπιν ἔκαμε κι ἄλλους λογαριασμοὺς μὲ τίς χιλιάδες τὰ χελιδόνια καὶ τὰ ἄλλα ἐντομοφάγα πουλάκια καὶ ἔβγαλε τὸ συμπέρασμα, πὼς ἂν ἔλειπαν τὰ πουλάκια, θὰ ἦταν τόσες οἱ μύγες, ποὺ θὰ γέμιζαν τὸν ἀέρα. Ὁ ἄνθρωπος δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ζήσει. Θὰ μᾶς ἐπνιγαν οἱ μύγες. Δὲ θὰ μπορούσαμε ν’ ἀναπνεύσουμε. Θὰ χωνόντουσαν στὸ στόμα καὶ στὴ μύτη μας.

Τὶ συμπέρασμα βγάζετε, παιδιά, ἀπ’ αὐτὴν τὴν ἱστοριούλα;

ΑΙΝΙΓΜΑ

“Ολη μέρα τριγυρνάει
 και στο τζάμι περπατεί
 και το θάνατό της βρίσκει
 σα θα πιη το Ντι—Ντι—Τι.
 Ποιά είναι;
 Πως την μάντεψες ;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1) Ίχθυογράφησε μιὰ μύγα.
- 2) Λογάριασε πόσες μύγες θα γεννήση μιὰ μύγα; αν γεννήση 6 φορές από 150 αυγά τη φορά και ζήσουν μόνον οι μισές μυγίτσες, πού θα βγοῦν από τ' αυγά;

Η ΚΟΤΑ (ή ὀρνιθα)

«Και ποὺς δὲν ξέρει τὴν κότα», μὰς εἶπε ἡ Μαρία, ἡ *αὐγουλού*.
 “Ἐτσι τὴ φωνάζουν, τὴν κυρὰ Μαρία, γιατί πουλάει αὐγά φρέσκα, αὐγά τῆς ἡμέρας.

“Υπάρχουν πολλῶν εἰδῶν κότες: μικρόσωμες καὶ μεγαλόσωμες.
 “Ἀσπρες, μαῦρες, κόκκινες καὶ σταχτερές.

Τὸ κεφάλι τῆς κότας εἶναι μικρό. Ἔχει μύτη—*ράμφος*—σκληρή. Στὸ ἔπάνω σαγόνι τοῦ *ράμφους* τῆς ἔχει δυὸ τρυπίτσες. Εἶναι τὰ ρουθούνια τῆς. Ἀπὸ κεῖ ἀναπνέει. Δόντια, βέβαια, δὲν ἔχει. Οὔτε αὐτιά. Μόνο δυὸ τρυπίτσες, δεξιὰ κι ἀριστερὰ στὸ κεφάλι τῆς σκεπασμένες μὲ μικρὰ φτερά.

Ἀπὸ τίς τρυπίτσες αὐτὲς ἀκούει. Στὴν κορυφή τοῦ κεφαλιοῦ τῆς καὶ ἀπὸ κάτω, στὸ λαιμὸ τῆς, ἔχει δυὸ κόκκινα λειριά, γιὰ στόλισμα.

Τὰ φτερά στίς φτεροδuges καὶ στὴν οὐρά τῆς εἶναι μεγάλα καὶ σκληρά.

Τὰ πόδια τῆς εἶναι κοκκαλιάρικα καὶ γυμνά. Σὲ κάθε πόδι ἔχει 4 δάχτυλα, μὲ χοντρά καὶ σκληρὰ νύχια.

Τρώει ὅ,τι βρεῖ, ὅπως καὶ τὸ γουρούνι. Τῆς ἀρέσουν πιὸ πολὺ τὰ σκουλήκια, οἱ σπόροι καὶ τὰ τρυφερά χόρτα. Τὰ σκουλήκια καὶ τοὺς σπόρους τοὺς βρίσκει σκαλίζοντας τὸ χῶμα μὲ τὰ δυνατὰ δάχτυλα καὶ τὰ νύχια τῶν ποδιῶν τῆς. Ἔχει τρία στομάχια. Στὸ πρῶτο στομάχι πηγαίνει ἀρχικὰ ἡ τροφή τῆς. Ἐκεῖ μένει καὶ μαλακώνει μὲ διάφορα ὕγρα. Ἔπειτα πηγαίνει στὸ δεύτερο στομάχι, ὅπου μαλακώνει πιὸ πολὺ καὶ κατόπιν πηγαίνει στὸ τρίτο στομάχι καὶ χωνεύεται. Τὴν τροφή τῆς

τὴν χωνεύει γρήγορα. Γι' αὐτὸ κάνει συχνὰ κουτσουλιές καὶ τρώει ὀλοένα.

Γεννᾷ ἓνα αὐγὸ τὴν ἡμέρα ἢ κάθε δευτέρα μέρα.

* Μπορεῖ νὰ γεννήσῃ ὡς 100 αὐγά τὸ χρόνο. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ κότες ἀπὸ καλὴ ράτσα — Λ ε κ χ ὀ ρ ν, ποὺ γεννοῦν 250 καὶ παραπάνω αὐγά τὸ χρόνο.

Ἄμα ἡ κότα θέλῃ νὰ βγάλῃ πουλάκια φωνάζει «κλού, κλού, κλού». Δὲν τρώει, ἀδυνατίζει καὶ παύει νὰ κάνει αὐγά. Λέμε, τότε, πὼς ἡ κότα κλωσάει.

Βάζομε στὴ φωλιά της 15 ὡς 20 αὐγά. Ἡ κ λ ὡ σ σ α, ἔτσι τὴ λένε τὴν κότα ἅμα κλωσσάει, κάθεται ἐπάνω στ' αὐγά μὲ προσοχή, τὰ σκεπάζει ὅλα μὲ τὰ φτερά της καὶ τὰ ζεσταίνει 21 μέρες. Βέβαια μιὰ φορὰ τὴν ἡμέρα, βγαίνει λίγο ἀπὸ τὴ φωλιά της γιὰ νὰ φάῃ καὶ νὰ πιῇ νερό. Στὶς 22 μέρες βγαίνουν ἀπὸ τ' αὐγά τὰ πουλάκια. Εἶναι σκεπασμένο τὸ σῶμα τους μὲ μικρὰ φτερά κίτρινα.

Μόλις βγοῦν ἀπὸ τ' αὐγά τους τὰ πουλάκια, ἀμέσως τρέχουν, ἀκολουθοῦν τὴ μητέρα τους καὶ τρώνε λεπτοὺς σπόρους, χορταράκι ἢ μικρὰ σκουληκάκια.

Ἡ κότα εἶναι βρώμικο ζῶο. Τρώει ἀκόμη καὶ ψόφια ζῶα καὶ ἀκαθαρσίες. Ὅμως θέλει νερὸ καθαρὸ. Τὸ μέρος ὅπου κοιμοῦνται οἱ κότες τὸ λέμε κοτέτσι ἢ ὄρνιθὼνα. Τὸ μέρος ὅπου τρέφουν πολλές ὄρνιθες τὸ λέμε ὄρνιθοτροφεῖο. Στὸ ὄρνιθοτροφεῖο, βγάζουν οἱ ὄρνιθοτρόφοι τὰ πουλάκια μὲ κ λ ω σ σ ο μ η χ α ν ἔ ς. Μὲ τίς κλωσσομηχανές μποροῦμε νὰ βγάλουμε πολλὰ κοτοπουλάκια, γιὰτὶ δὲν χρειάζονται κλωσσες. Τ' αὐγά ζεσταίνονται μὲ θέρμανση.

Ἡ κότα ζεῖ 6 ὡς 8 χρόνια. Μόνο ἅμα εἶναι νέα κάνει πολλὰ αὐγά. Ἀπὸ τὸν τρίτο χρόνο κι ἔπειτα λιγοστεύει πολὺ τὰ αὐγά της. Δὲ συμφέρεῖ, λοιπὸν, νὰ τρέφουμε γέρικες κότες.

Ἡ κότα.

Ἡ κυρὰ Μαρία μᾶς ἐξήγησε ἀκόμη μερικά πράματα γιὰ τὴν κότα :

1) Ἡ κότα δὲν μπορεῖ νὰ πετάξῃ, γιὰτὶ οἱ φτεροὺγες της εἶναι κοντές καὶ δὲν μποροῦν νὰ κρατήσουν στὸν ἀέρα τὸ βαρὺ της σῶμα.

2) Δὲν κρυώνει, γιὰτὶ ἔχει πολλὰ φτερά.

3) Δὲν μπορεῖ νὰ ρουφάῃ τὸ νερὸ, ἅμα πίνῃ, γιὰτὶ μπαίνει μέσα στὰ ρουθούνια της, ποὺ εἶναι ἐπάνω στὸ ράμφος της. Γι' αὐτὸ πίνει τὸ

νερό λίγο, λίγο και σηκώνει το κεφάλι της, για να το καταπιη.

4) 'Επειδή η κότα δεν έχει δόντια να μασήση την τροφή της, για αυτό έχει 3 στομάχια, για να την χωνεύη εύκολα.

5) "Αν δεν παίρνουμε κάθε μέρα τὰ αυγά από τη φωλιά, ή κότα μόλις κάμει 15 ως 20, θά καθίση να τὰ κλωσσήση, γιατί τόσα μπορεί μόνο να σκεπάση με τὸ σῶμα της. Μά ἔμεις τῆς τὰ παίρνουμε κι ἔτσι, τὴν κάνουμε να γεννάη πολλά αυγά.

6) Τὰ κοτοπουλάκια μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ αυγό, ἀμέσως τρέχουν, γιατί ή φωλιά τους εἶναι κάτω στοῦ ἔδαφος καὶ ἂν δὲν μπορούσαν να τρέξουν, θά κινδύνευαν ἀπὸ πολλοὺς ἐχθροὺς: τὴ γάτα, τὸ σκύλο, τὴν ἀλεπού.

7) "Όταν ή κότα ζῆ μόνη στοὺς ἀγρούς, τὸ βράδυ ἀνεβαίνει ἐπάνω στα δένδρα καὶ κοιμάται για ἀσφάλεισ. Μὲ τὰ δάχτυλά της πιάνει γερὰ τὸ κλαδί. Κρατιέται καλά γαντζωμένη καὶ δὲν τὴ ρίχνει κάτω ὁ ἀέρας.

8) 'Η κότα κάπου, κάπου πρέπει να καταπίνη καὶ μερικὰ πετραδάκια ἢ κοπανισμένα κόκκαλα. Μὲ αὐτὰ κάνει μέσα στὴν κοιλιά της τὸ τσόφλιο τοῦ αυγοῦ.

* *

"Όλοι μας τὸν ξέρομε τὸν κόκορα, πὸ τὸν λένε καὶ πετεινό. Εἶναι πὸς μεγάλος καὶ πὸς ὠραῖος ἀπὸ τὴν κότα. Εἶναι περηφάνος κι ὄλο φωνάζει «κουκουρίκου».

Σὰ να μᾶς λέει. «'Εδῶ εἶμαι, δὲ με βλέπετε;» Φανόζει καὶ τὴ νύχτα. Οἱ χωρικοὶ τὸν λένε «ρολόι», γιατί τοὺς ξυπνάει τὰ μεσάνυχτα 'Εχθροὺς ή κότα ἔχει τὴν ἀλεπού καὶ τὸ κουνάβι.

Κάποτε ἀρρωσταίνει. "Όταν ἀρρωστήση μιὰ κότα, πρέπει να τὴν ξεχωρίσουμε ἀπὸ τίς ἄλλες, να τὴν ἀπομονώσουμε, για να μὴν μεταδώση τὴν ἀρρώστια της καὶ στίς ἄλλες καὶ να καλέσουμε ἢ να ρωτήσουμε τὸν κτηνίατρο. Πρέπει τὸ κοτέτσι να τὸ κρατοῦμε καθαρό καὶ να τὸ ἀσβεστῶνουμε ταχτικά.

'Η κότα εἶναι πολὺ χρήσιμη στὸν ἄνθρωπο.

Μᾶς δίνει τ' αυγά της, πὸς εἶναι πάρα πολὺ θρεπτική καὶ νόστιμη τροφή καὶ μάλιστα ἄμα εἶναι φρέσκα, τῆς ἡμέρας.

Τὰ τρώμε ὠμά, βραστά, τηγανητά. Τὰ βάζουμε σὲ διάφορα φαγητὰ καὶ σὲ γλυκίσματα. 'Η κότα μᾶς δίνει ἀκόμη καὶ τὸ νόστιμο κρέας της. 'Ακόμη καὶ τὰ φερά της μᾶς εἶναι χρήσιμα. 'Η κοπριά της εἶναι πολὺ καλὸ λίπασμα.

ΛΑΪΚΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

- 1) Κότα, πῖτα τὸ Γενάρη, πετεινὸς τὸν 'Αλωνάρη.

- 2) 'Η παλιά κότα ἔχει τὸ ζουμί.
'Εξήγησε τις δυὸ αὐτὲς παροιμίες;

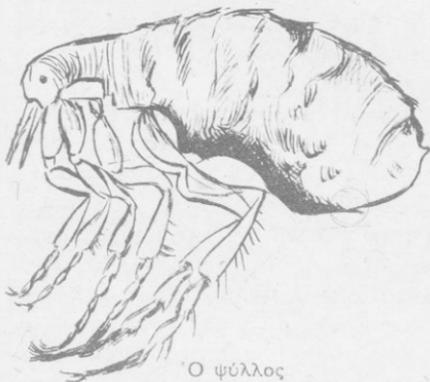
ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

- 1) Βασιλιάς δὲν εἶναι, κορώνα φορεῖ
ρολόι δὲν ἔχει, τις ὄρες μετρεῖ.
Ποιὸς εἶναι;
Πῶς τὸν μάντεψες;
- 2) Μὲ κορώνα σὰν στρατάρχη
σ' ὄλους τοὺς στρατοὺς καὶ στόλους
ἔκαμε πικρά νὰ κλάψη
ἕναν ἀπ' τοὺς 'Αποστόλους.
Ποιὸς εἶναι;
Πῶς τὸ μάντεψες;

Ο ΨΥΛΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΚΩΡΟΣ

Γι αὐτὰ τὰ δυὸ βλαβερά ἔντομα μᾶς μίλησε ἡ καθαρίστρια τοῦ σχολείου. Εἶναι πρώτης τάξεως νοικοκυρά. Τὴν ἀγαποῦν ὅλα τὰ παιδιά.

«Ὁ ψύλλος εἶναι ἔντομο δίχως φτερά, μᾶς λέει ἡ καθαρίστριά μας. Ὅμως δύσκολα πιάνεται. Τὰ δυὸ πσινά του πόδια εἶναι τρεῖς φορές μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα 4 πόδια του. Γι αὐτὸ κάνει μεγάλα καὶ γρήγορα πηδήματα.

Ὁ ψύλλος

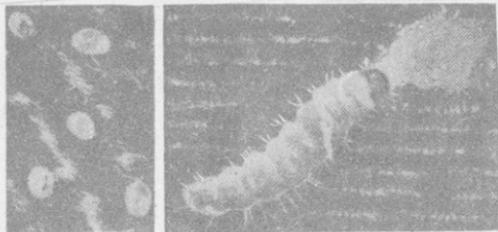
Εἶναι πολὺ μικρός. Γιὰ νὰ τὸν δοῦμε καλά, πρέπει νὰ πάρουμε φακό. Ἄμα θέλουμε νὰ ποῦμε, πῶς ἕνα πράγμα εἶναι μικρό, λέμε πῶς εἶναι «σὰν ψύλλος».

Δόντια δὲν ἔχει, ὅπως δὲν ἔχουν ὅλα τὰ ἔντομα. Τρέφεται μόνο με αἷμα. Δὲν τρώει τίποτε ἄλλο.

Μὲ τὴν προβοσκίδα του, ποῦ εἶναι μυτερή, σὰν βελόνι τρυπάει τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ ζώου, χύνει λίγο δηλητήριο γιὰ νὰ μαζευτῆ ἐκεῖ λίγο αἷμα καὶ τὸ ρουφάει. Γι αὐτὸ φαίνονται τὰ τσιμπήματα τοῦ ψύλλου.

Γεννάει κι αὐτός, ὅπως ὅλα τὰ ἔντομα, πολλὰ μικρὰ αὐγά στὶς σχισμάδες τῶν σανιδιῶν, στὰ σκουπίδια ἢ μέσα στὰ μαλλιά τῆς γάτας καὶ τοῦ σκύλου. Ἀπὸ τὰ σύγουλάκια αὐτά, βγαίνουν μικρὰ σκουληκάκια, ποῦ σὲ λίγες μέρες γίνονται ψύλλοι.

Ὁ σκῶρος εἶναι μικρὸ σκουληκάκι καὶ φορεῖ μιὰ γούνα μάλ-
 λινη. Εἶναι πρώτης τάξεως ράφτης. Κόβει μὲ τὸ στόμα του τριχοῦλες
 ἀπὸ μάλλινα ὑφάσματα, τὶς κολλάει μὲ τὸ σάλιο του, κάνει ἕνα μικρὸ
 σακουλάκι, μπαίνει μέσα
 καὶ τὸ κουβαλάει μαζί του.
 "Ἄμα μεγαλώση, γίνεται
 πεταλούδα, πηγαίνει ἐπά-
 νωστά μάλλινα ὑφάσμα-
 τα, γεννάει τὰ αὐγά της
 καὶ ψοφάει.

* *

Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ ἔν-
 τομα εἶναι πολὺ βλαβερά.

Ὁ σκῶρος

Ὁ φύλλος μᾶς τοιμπάει τὴ νύχτω, μᾶς πίνει τὸ αἷμα καὶ δὲ μᾶς
 ἀφήνει νὰ ἡσυχάσουμε. Πολλὲς φορές μᾶς μεταδίνει διάφορες ἀρρώστιες.

Ὁ σκῶρος μᾶς καταστρέφει τὰ μάλλινα ὑφάσματα.

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Κάποτε συναντήθηκαν ἕνας φύλλος, ἕνας σκῶρος κι ἕνας κοριὸς
 κι ἄρχισαν τὸ κουβεντολόγι. Καθένας τους καυχιόταν κι ἔλεγε τὰ προ-
 τερήματά του.

Ὁ κοριὸς ἔλεγε: «Ἐμένα κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ μὲ πιάση. Τρυ-
 πῶνω ἀνάμεσα στὶς σανίδες, στὰ σεντόνια, στὰ στρώματα καὶ στὰ
 παπλώματα. Καὶ νὰ μὲ πατήσουν καὶ νὰ μὲ ζουλήσουν δὲ σκοτώνομαι».

«Ἐγώ, ἔλεγε ὁ σκῶρος, εἶμαι ἀόρατος. Κάνω τὴ γούνα μου ὅμοια
 μὲ τὸ μάλλινο ὑφάσμα. Ποῦ νὰ μὲ ἴδουνη; Ἐκεῖ μὲ τὴν ἡσυχία μου,
 τὸ τρώω καὶ τὸ κατατρυπῶ.

«Τί λέτε βρὲ ζωντόβολα; ἀποκρίνεται ὁ φύλλος, ἐγώ, ἄμα μὲ πλη-
 σιάση κανεῖς, δίνω ἕναν πῆδο καί... παπούτσια νὰ μπαλώσουμε». Καὶ
 γιὰ νὰ δείξη τὴν ἀξιοσύνη του, κάνει ἕνα μεγάλο πῆδημα, ἀπρόσχετα
 καὶ πέφτει μέσα σ' ἕνα ποτήρι νερό, ποῦ ἦταν ἐκεῖ κοντὰ καὶ πνίγεται.

Τὶ συμπέρασμα βγάζετε, παιδιά, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἱστοριούλα;

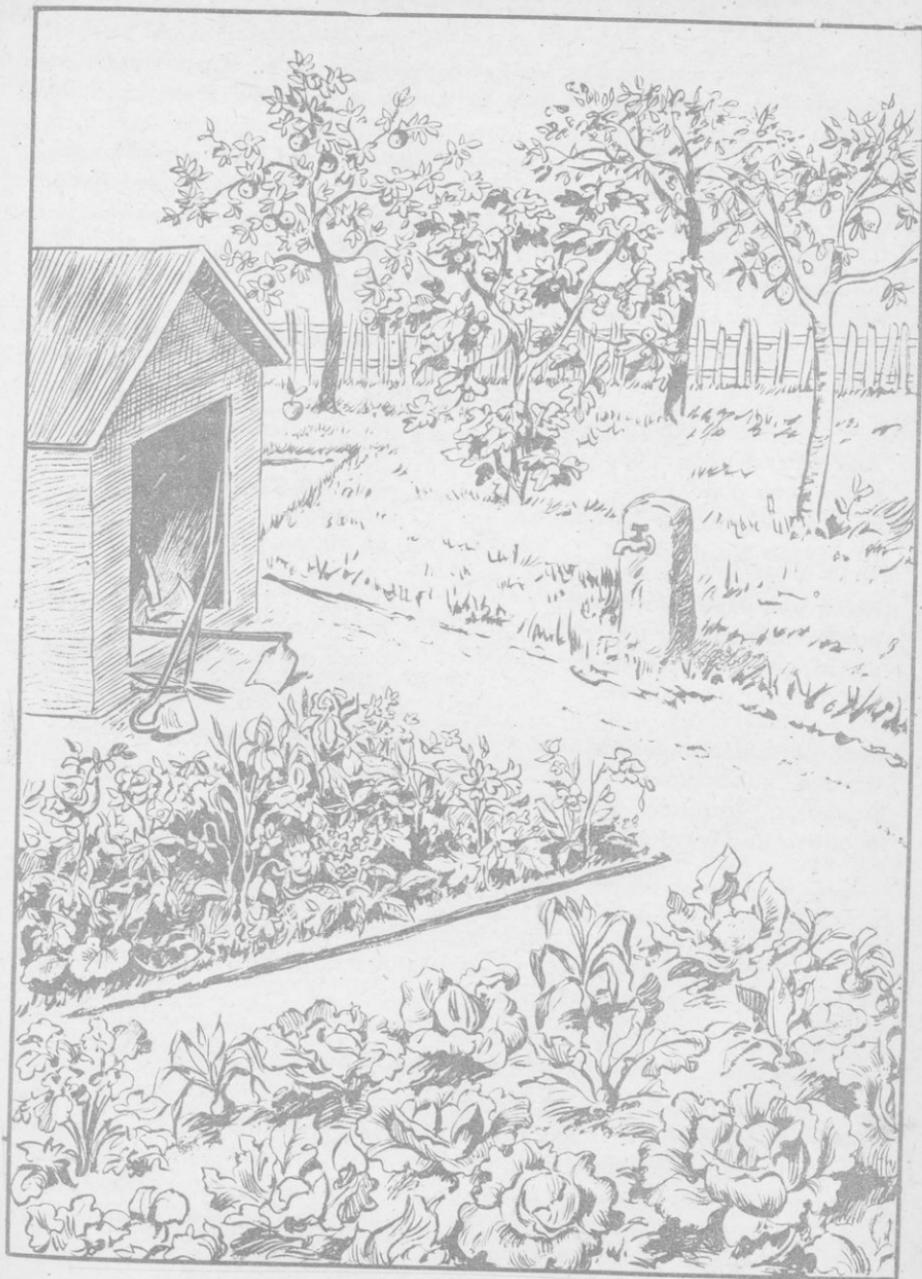
ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Αἷμα καὶ τομάρι ἔχει
 μὰ οὐρὰ δὲν ἔχει.

Ποῖος εἶναι;
 Πῶς τὸ μάντεψες;

Τρώει, τρώει τὸ μαλλί,
 γούνα ντύνεται καλή.

Ποῖος εἶναι;
 Πῶς τὸ μαντέψατε;

Ὁ κήπος.

Β. Ο ΚΗΠΟΣ

“Όλα τὰ σπίτια πρέπει νὰ ἔχουν τὸν κήπο τους. Ὁμως πολλὰ σπίτια δὲν ἔχουν κήπο, προπάντων τὰ σπίτια στὶς πόλεις. Στὰ χωριά, ὅλα σχεδὸν τὰ σπίτια ἔχουν κήπο.

Ἐπίσης τὰ περισσότερα σχολεῖα ἔχουν τὸ σχολικὸ τους κήπο. Ὁ κήπος, πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλος καὶ κλεισμένος γύρω γύρω μὲ μανδρότοιχο, μὲ ξηρολιθιά, μὲ κάγκελα, ἢ μὲ συρματοπλεγμα. Ὁ κήπος πρέπει νὰ ἔχη τὸ πηγάδι του ἢ τὴ βρύση του καὶ νὰ εἶναι χωρισμένος σὲ *ἀνθόκηπο*, *λαχανόκηπο* καὶ *δεντρόκηπο*. Χρειάζεται ἀκόμη ἕνα μικρὸ σπιτάκι γιὰ ἀποθήκη.

Στοὺς κήπους καλλιεργοῦμε διάφορα λαχανικά, δέντρα καὶ ἄνθη.

Ο ΚΗΠΟΥΡΟΣ

Σὰν φέξη ἡ μέρα ἡ δροσερὴ
στὸν κήπο ροβολᾶω
καὶ πρὶν ν' ἀρχίσω τὴ δουλειά
τὰ δέντρα χαιρετᾶω.

Καλὴ σου μέρα, μυγαλιά,
συκιά, ποὺ στάζης μέλι,
μηλιά, μουριά, ροδακινιά
καὶ ραζακί μου ἀμπέλι.

Καλὴ σας μέρα τρυφερὰ
φρέσκα κολοκυθάκια
μαρούλια, μπάμιες, μαϊντανὸ
δροσάτα μου ἀγγουράκια.

Καλὴ σου μέρα γιασεμί
κόκκινη ροδοδάφνη
γαρυφαλλιά, βασιλικὸ
μὲ τῆς αὐγῆς τὴν πάχνη.

Καὶ τὰ πουλιά καθὼς πετοῦν
καὶ γλυκοτερετίζουν
θαρῶ κι αὐτὰ μὲ χαιρετοῦν
καὶ μὲ καλωσορίζουν.

Πιάνω στὸ χέρι τὸ τσαπί
φυτεύω καὶ σκαλίζω.
Ἔτσι σὰν ἄξιος κηπουρὸς
τὴ ζῆση μου κερδίζω.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1) Ἰχνογράφησε ἕναν κήπο ἢ τὸν κήπο τοῦ σχολείου σου.
- 2) Σχημάτισε στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου σου μὲ πετραδάκια ἕναν κήπο καὶ χώρισέ τον σὲ τρία μέρη.

Η ΑΜΥΓΔΑΛΙΑ

Ὁ μπαρμπα-Θύμιος, ὁ καλόκαρδος κηπουρὸς, μᾶς κάλεσε στὸν κήπο του, ποὺ χρόνια τώρα τὸν καλλιεργεῖ, καὶ μᾶς εἶπε τόσα πολλὰ, ὥραϊα καὶ χρήσιμα πράγματα. Εὐκόλα μποροῦμε τώρα καὶ μεῖς νὰ καλλιεργήσουμε τὸν κήπο τοῦ σχολείου μας ἢ τὸν κήπο τοῦ σπιτιοῦ μας.

Καὶ πρῶτα μᾶς μίλησε γιὰ τὴν ἀμυγδαλιά. Μᾶς πῆγε μπροστὰ σὲ μιὰ ἀμυγδαλιά στὸ δεντρόκηπό του.

«Κοιτάξετέ την, μάς ειπε. "Έχει ριζοβολήσει βαθιά. "Έχει πολλές ρίζες. "Άλλες πηγαίνουν βαθιά στο χώμα κι άλλες ξαπλώνονται γύρω. Μπορούν νά άπλωθοϋν ώς 6 μέτρα μέσα στο χωράφι.

Ο κορμός της έχει σκληρό ξύλο. Η φλούδα της, *δ φλοιός της*, είναι σκούρος και σχισμένος, γιατί είναι γέρικη ή άμυδαλιά. Η νέα άμυδαλιά έχει πράσινο φλοιό. Κυτάξετε πόσα κλαδιά έχει. Κι είναι αρκετά ψηλή, γύρω στά 10 μέτρα.

Τόν Ίανουάριο θά άνθιση. Είναι τó πρώτο δέντρο πού άνθίζει ένωρίς. Τά πέταλα του άνθους της είναι άσπροκόκκινα. Μερικές άμυδαλιές κάνουν όλóλευκα λουλούδια. "Άμα είναι άνθισμένες μοιάζουν σά νυφοϋλες.

Η έπικονίαση, (ξέρετε τι θά πη έπικονίαση κι είναι περιττό νά σάς τó εξηγήσω) γίνεται με τά έντομα, προπάντων με τή μέλισσα.

Πρώτα βγάξει ή άμυδαλιά τά άνθη της και κατόπιν τά φύλλα της. Τά φύλλα της είναι πράσινα και στενόμακρα. Τó χειμώνα μαραίνονται και πέφτουν.

Τά άμύδαλα στην άρχή, πρίν άκόμη μεγαλώσουν, είναι πράσινα. "Άμα ώριμάσουν σκουραίνουν.

Τό άμύδαλο, όπως ξέρετε, έχει δυό φλούδια. Τό έξωτερικό φλούδι, τó πράσινο, πού σκουραίνει σιγά-σιγά, ζαρώνει και πέφτει. Τό δεύτερο φλούδι είναι σκληρό. Μερικές άμυδαλιές κάνουν άμύδαλα με δχι πολú σκληρό φλούδι, μπορείς νά τó σπάσης και με τó χέρι σου. Αútá τά άμύδαλα τά λένε *γυάλινα* ή *άφράτα*.

"Έπειτα από τó σκληρό φλούδι είναι τó σπέρμα. Αútó είναι τó άμύδαλο, πού τρώμε. Μερικά άμύδαλα είναι αρκετά μεγάλα κι έχουν μέσα δυό σπέρματα.

*
**

Άκοϋστε τώρα και μερικά άλλα πράματα για τήν άμυδαλιά, μάς ειπε ó μπαρμπα-Θύμιος.

1) Η ρίζα της άμυδαλιάς χώνεται πολú βαθιά στο χώμα, για νά βρίσκη ύγρασία. Μπορεί λοιπόν νά ζήση και σέ ξερά μέρη. Δέ θέλει πολλά ποτίσματα. "Όσο νά φυσάη άέρας δέν τήν ξεριζώνει. Είναι καλά ριζωμένη.

2) Τό άμύδαλο, στρογγυλό όπως είναι, κυλάει εύκολα με τόν άέρα ή με τó νερό της βροχής και πηγαίνει μακριά από τήν άμυδαλιά νά φυτρώση.

3) Τά φύλλα της άμυδαλιάς, είναι τρυφερά, δέν άντέχουν στο κρύο τó χειμώνα, γι αυτό ξεραίνονται και πέφτουν.

*
**

Με τά άμύδαλα μπορούμε νά κάνουμε πολλές άμυδαλιές. "Άμα άρχίσουν τά πρωτοβρόχια, τó φθινόπωρο, βάζουμε στο σπορείο, σ' ένα

μέρος δηλαδή τὸ κήπου μας ἢ μέσα σὲ ἓνα ξύλινο κασόνι μὲ χῶμα, μερικά ἀμύγδαλα. Τὰ χώνουμε 5 πόντους βαθιά στὸ χῶμα. Ἄν θέλωμε νὰ φυτρώσουν γρήγορα, σπάζομε πρῶτα τὸ φλούδι τους προσεχτικὰ καὶ τὰ φυτεύομε γυμνά. Σὲ 15 ὡς 20 ἡμέρες, ξεπροβάλλουν ἀπὸ τὸ χῶμα οἱ μικρὲς ἀμυγδαλιές. Ἐκεῖ στὸ σπορεῖο, τὶς ἀφήνομε 2—3 χρόνια νὰ μεγαλώσουν. Τὸ φθινόπωρο τὶς μεταφυτεύομε σὲ ἄλλο μέρος, 6 μέτρα τὸ λιγώτερο μακριὰ τῆ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Γιὰ νὰ κάνουμε περισσότερα καὶ καλύτερα ἀμύγδαλα, τὶς μπολιάζομε.

Ἄνθος καὶ καρπὸς ἀμυγδαλιᾶς

λιές, ποὺ κάνουν πικρὰ ἀμύγδαλα, οἱ πικραμυγδαλιές. Κι αὐτὲς μὲ τὸ μπόλιασμα γίνονται ἡμέρες.

Ἡ ἀμυγδαλιά ἀρρωσταίνει, παθαίνει κομμίωση ὅπως λένε. Βγάζει δηλαδὴ ἐπάνω στὸν κορμὸ της καὶ στὰ κλαδιά της μιὰ πηχτὴ οὐσία σάν κόλλα. Δὲν γιαιτρεύεται εὐκόλα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρρώστια. Ὅμως δὲν ξεραίνεται. Μόνο ἀδυνατίζει καὶ δὲν κάνει πολλὰ ἀμύγδαλα.

Βρίσκει κάποια ὠφέλεια, ἂν τὴν κλαδέψωμε, τῆς ξύσωμε τὸ μέρος, ποὺ ἔχει βγάλει κόλλα καὶ τὴν ἀσβεστῶσωμε.

••

Εἶναι πολὺ ὠφέλιμο δέντρο ἢ ἀμυγδαλιά. Μᾶς δίνει τὰ ἀμύγδαλα. Τὶ νόστιμα ποὺ εἶναι καὶ πόσο θρεπτικὰ! Ἄπὸ τὰ ἀμύγδαλα βγάζομε καὶ τὸ ἀμυγδαλόλαδο, ποὺ χρησιμεύει καὶ γιὰ φάρμακο.

Μὲ τὸ ξύλο της, ποὺ εἶναι σκληρὸ καὶ κοκκινωπὸ κάνουν οἱ ξυλουργοὶ διάφορα ὠραῖα ἔπιπλα.

Ἡ ἀμυγδαλιά μπορεῖ νὰ ζήσει ὡς 100 χρόνια.

Ἡ Ἑλλάδα βγάζει πολλὰ ἀμύγδαλα. Στὰ νησιά καλλιεργοῦν πολλὲς ἀμυγδαλιές».

ΑΙΝΙΓΜΑ

Δυὸ ἀδέρφια ἀγκαλιασμένα
σὲ σεντούκι εἶναι κλεισμένα.

Ποιὸ εἶναι;
Πῶς τὸ μάντεψες;

Η ΜΟΥΡΙΑ

«Κοιτάξετε τώρα τη μουριά, είπε ο μπαρμπα—Θύμιος. Και η μουριά όπως και η αμυγδαλιά, γίνεται ψηλή 8-10 μέτρα. Της αρέσει το ύψος κάπως ξδαφος. Γι αυτό και μεγαλώνει γρήγορα. Οι ρίζες της χώνονται πολύ βαθιά στο χώμα. Οι πλαγινές ρίζες πηγαίνουν πολύ μακριά. Είναι κοκκινοκίτρινες και προχωρούν μέσα στο χώμα σαν φίδια. Ο κορμός της είναι κυλινδρικός. Τα φύλλα της έχουν σχήμα καρδιάς. Είναι πολύ τρυφερά, δέν άντέχουν στο κρύο και πέφτουν το χειμώνα.

Τά άνθη της είναι πολύ μικρά και βγαίνουν πολλά μαζί. Δεν έχουν μυρωδιά, ούτε ωραία χρώματα.

Η επικονίαση γίνεται με τον αέρα. Σκορπίζεται δηλαδή με τον αέρα ή γύρη από τους στήμονες και πέφτει επάνω στον ύπερο.

Ο καρπός είναι πολύ μικρός. Έτσι όπως είναι κολλητά ο ένας

κοντά στον άλλον κάνουν το μούρο. Το μούρο λοιπόν δεν είναι ένας καρπός αλλά πολλοί. Κάθε καρπός έχει κι από ένα σπέρμα, λίγο μικρότερα από το σησάμι.

Πολύ εύκολα μπορούμε να πολλαπλασιάσουμε τη μουριά. Τήν άνοιξη σπέρνουμε σε

Κλαδί και καρπός μουριάς

σπορείο τους σπόρους της μουριάς. Σε 10 ως 12 μέρες φυτρώνουν τα νέα φυτά. Έκει τα αφήνουμε 1 ως 2 χρόνια και κατόπιν τα μεταφυτεύουμε σε άλλο μέρος άραιά. Είναι χρήσιμο δέντρο ή μουριά. Μας δίνει τα γλυκά μούρα της. Από τα μούρα βγάζουμε ένα ποτό, που μοιάζει σαν τσούζο. Από το ξύλο της κάνουμε στεφανοβάρελα. Τη φλούδα της τη μεταχειρίζονται οι γεωργοί για δεισίματα. Είναι πολύ δυνατή σα σχοινί. Μά την πιό μεγάλη ωφέλεια, μας τη δίνουν τα φύλλα της. Με τα φύλλα της τρέφονται οι μεταξοσκώληκες, που μας δίνουν το μετάξι. Άλλοτε θά πομμε, πώς τρέφονται οι μεταξοσκώληκες και πώς κάνουν το μετάξι.

Σπάνια άρρωσταίνει η μουριά. Υπάρχουν και μουριές, που κάνουν μαύρα μούρα. Αυτές λέγονται «συκαμινιές».

ΑΙΝΙΓΜΑ

Πότε μαύρα μας τά δίνει
 πότε άσπρα και με τάξη
 και με ούζο μας ποτίζει
 και μας γτύνει στο μετάξι.
 Ποιά είναι ;
 Πώς τη μάντεψες;

Η ΣΥΚΙΑ

«Έλατε τώρα να ιδούμε και τη συκιά». Μας έφερε μπροστά σε μια καλοθρεμμένη φουντωτή συκιά, ό μπαρμπα—Θύμιος και μας είπε : «Κοιτάξτε την :

‘Η συκιά δέν γίνεται τόσο ψηλή, όπως ή άμυγδαλιά κι ή μουριά. Όμως κρατάει περισσότερο χώρο, γιατί βγάξει πολλά κλαδιά στα πλάγια τοδ κορμιού.

‘Η ρίζα της χώνεται βαθιά στο χώμα, όπως και της μουριάς. Ό κορμός της διακλαδίζεται από χαμηλά. Ό φλοιός της είναι παχύς, άνοικτά σταχτής και λειοσ. “Αμα τον τρυπήσης βγάξει ένα υγρό παχύ και άσπρο σαν γάλα.

Τά φύλλα της είναι μεγάλα, σκληρά και μοιάζουν σαν παλάμη χερσιού με άνοιχτά τά δάχτυλα. Τά φύλλα της τά ρίχνει τό χειμώνα.

Τό άνθος της συκιάς είναι ιδιότροπο. “Οποιοσ δέν ξέρει, νομίζει πώς ή συκιά δέν κάνει άνθη. Κι όμως έχει άνθη. “Αν πάρωμε ένα μικρό και άγουρο σύκο και τό άνοιξωμε, θά ιδούμε μέσα έκει πολλά μικρά άνθηκια’ ώστε τό σύκο είναι μια άποθήκη γεμάτη άνθη.

Με παράξενο τρόπο γίνεται και ή έπικονίαση.

Μέσα στα σύκα της άγριας συκιάς ζουνε κάτι πολύ μικρά έντομα με φτερά. Αυτά βγαίνουν από τά άγριόσυκα γεμάτα γύρη και πηγαίνουν και τρυπώνουν στα σύκα της ήμερης συκιάς, για να πιουν γλυκό χυμό κι έτσι κάνουν την έπικονίαση.

* * *

Και τώρα κάτι άλλο για τη συκιά.

1) ‘Η συκιά μπορεί να ζήση και σε μέρη, που δέν έχουν πολλή ύγρασία. Ό ήλιος δέν της ρουφάει εύκολα τους χυμούς της, επειδή τά φύλλα της είναι σκληρά.

2) Στα φύλλα της μέσα έχει ή συκιά ένα χυμό πηχτό και πικρό. “Ετσι δέν την πολυτρώνε τά ζώα.

Κλαδί και καρπός συκιάς

* * *

Μολύ εύκολα πολλαπλασιάζεται ή συκιά. Με μόσχευμα, με παραφυάδες και με σπόρους σε σπορείο.

Είναι χρήσιμο φυτό. Μας δίνει τὰ γλυκὰ καὶ θρεπτικὰ σύκα, πού τὰ τρώμε φρέσκα καὶ ξηρά.

Τὰ καλύτερα σύκα εἶναι τὰ β α σ ι λ ι κ ἄ καὶ τῶν Κ α λ α μ ῶ ν.

Ἐπὶ τῶν βλαστῶν εἶναι τὰ σύκα ἄσπρα, μαύρα καὶ κόκκινα.

Ἡ συκιά σπάνια ἀρρωσταίνει. Ζεῖ ὡς 100 χρόνια.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Χλωρά; Πάρε βασιλικά.

Ξερά; Τὰ Καλαματιανά.

Τὶ εἶναι;

Ἡ Ἀχλαδιά ἢ Ἀπιδία

«Παντοῦ στὴν Ἑλλάδα, συναντᾶται κανεὶς ἀγριοαχλαδιές ἢ ἀγριο-απιδιές ἢ γκορτσές, ὅπως τὶς λένε πολλοί. Ἦς εἶναι καλὰ τὰ πουλιά, πού τὶς σπέρνουν. (Δὲ θὰ σᾶς πῶ, πῶς τὶς σπέρνουν, μᾶς λέει ὁ μπαρμπα—Θύμιος, γιὰ νὰ τὸ βρῆτε μόνοι σας, ὅταν θὰ σᾶς διηγηθῶ στὸ τέλος μιὰ ἱστοριούλα). Ἡ ἀχλαδιά μπορεῖ νὰ ζήσει καὶ σὲ ὑγρὰ καὶ σὲ ξερὰ μέρη. Ἡ ρίζα τῆς χώνεται βαθιά, ἀκόμη ἀνάμεσα καὶ σὲ πέτρες.

Ὁ κορμὸς τῆς μοιάζει μὲ τὸν κορμὸ τῆς ἀμυγδαλιάς. Τὰ φύλλα τῆς εἶναι στρογγυλά ὄχι πολὺ μεγάλα. Τὰ ἄνθη τῆς μοιάζουν πολὺ μὲ τὰ ἄνθη τῆς ἀμυγδαλιάς. Ἀνθίζει τὸν Ἀπρίλη.

Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὰ ἔντομα, καθὼς τὸ ξέρετε. Τὸ ἀχλάδι κλείνει μέσα του 6 ὡς 8 σπέρματα.

Ἄνθος καὶ καρπὸς ἀχλαδιάς

Πολλαπλασιάζεται πολὺ εὐκόλα ἢ ἀχλαδιά, μὲ σπόρους καὶ μὲ παραφυάδες.

Ἐπειδὴ παντοῦ ὑπάρχουν ἀγριεὶς ἀχλαδιές, μποροῦμε νὰ ξεριζώσουμε τὸν Ὀκτώβρη ἢ Νοέμβρη μερικὲς, νὰ τὶς φυτέψωμε στὸν κήπο μας, νὰ τὶς μπολιάσωμε καὶ νὰ κάμωμε ἔτσι πολὺ ὠραίες ἀχλαδιές.

Ἐπὶ τῶν ἀχλαδιῶν εἶναι πολλὰ εἴδη ἀχλαδιῶν. Οἱ καλύτερες εἶναι οἱ βουτουράτες, οἱ κοντοῦλες, οἱ κολοκυθαπιδιές καὶ οἱ κερασαπιδιές.

Εἶναι ὠφέλιμο δέντρο. Μας δίνει τὰ γλυκὰ καὶ θρεπτικὰ ἀχλάδια καὶ τὸ ξύλο τῆς. Δὲ θέλει μεγάλη περιποίηση ἢ ἀχλαδιά. Λίγο σκάψιμο καὶ κλάδεμα.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Πρασινόφυτη κυρά μου, είσαι μ' όλα σου τὰ λοῦσα
εἴτε είσαι βουτυράτη εἴτε κοντοποδαρούσα.

Ποιά είσαι ;

Πῶς τή μάντεψες ;

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Μιά καρακάξα ὅλη μέρα γέμιζε τήν κοιλιά της τρώγοντας ἀμύγδαλα ἀφράτα, μοῦρα, σύκα κι ἀχλάδια. Τό βράδυ πήγαινε στή φωλιά της, πού τήν είχε σ' ἕνα βράχο καί κοιμόταν. Τή νύχτα, ἄμα ἤθελε νά κοιταλήση, γιά νά μὴ λερῶνη τή φωλιά της, ἔβγαινε ἔξω καί κοιτολοῦσε. Οἱ κοιτιλιές ἔπεφταν κάτω ἀπὸ τὸ βράχο σ' ἕνα μέρος, πού είχε χῶμα. Τό δεύτερο χρόνο στὸ μέρος πού ἔπεφταν οἱ κοιτιλιές τῆς καρακάξας φύτρωσαν 10 μουριές, 10 συκιές, 10 ἀχλαδιές καί καμιά ἀμυδαλιά.

Νά βρῆτε :

- 1) Πῶς φύτρωσαν οἱ μουριές, οἱ συκιές καί οἱ ἀχλαδιές ;
- 2) Γιατί δὲ φύτρωσε καμιά ἀμυδαλιά ;

Η ΛΕΜΟΝΙΑ

«Πᾶμε τώρα νά ἴδουμε καί τήν δμόρφη νυφούλα μας τῆ λεμονιά» μᾶς εἶπε ὁ μπαρμπα—Θύμιος.

Ἡ λεμονιά θέλει ἔδαφος ὑγρὸ καί μέρος ζεστό. Ἄμα λείπει ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ δυὸ ἡ λεμονιά δὲν εὐδοκιμεῖ.

Ἡ ρίζα της χώνεται κάμποσο βαθιά. Ἔτσι βρίσκει ἡ λεμονιά ὑγρασία, καί στηρίζεται καλά καί δὲν ξεριζώνεται.

Πολλές φορές ἄμα ὁ χειμῶνας εἶναι δυνατὸς καί κάνει πάγο, οἱ λεμονιές ξηραίνονται, γιὰ τὴ παγῶνουν οἱ χυμοὶ πού εἶναι στὰ φύλλα της καί στὰ νέα κλαδιά της. Ὁ φλοιὸς της δὲν εἶναι πολὺ χονδρὸς καί δὲν τὴν προστατεύει ἀπὸ τὸ κρύο. Γι αὐτὸ στὰ ὀρεινὰ μέρη δὲν ὑπάρχουν λεμονιές.

Τὰ φύλλα της εἶναι λίγο πλατιά καί μεγάλα. Εἶναι γυαλιστερὰ, σὰ νά εἶναι βερνικωμένα καί βγάζουν, ἄμα τὰ τρίβουμε, εὐχάριστη μυρωδιά. Δὲν τὰ ρίχνει τὸ χειμῶνα.

Τὰ ἄνθη της ἔχουν ὠραία λευκὰ πέταλα καί μοσχοβολοῦν περίφημα. Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὰ ἔντομα.

Ὁ καρπὸς της, τὸ λεμόνι, ὅταν εἶναι μικρὸ, ἔχει χρῶμα πράσινο. Σὰν μεγαλώσῃ κιτρινίζει. Εἶναι γεμάτο ξυνὸ ζουμί κι ἔχει πολλὰ σπέρματα.

Ἡ λεμονιά πολλαπλασιάζεται μὲ σπόρους καί μὲ παραφυάδες.

Ἡ λεμονιά, πού φυτρώνει ἀπὸ σπόρο, πρέπει νά μπολιαστῆ γιά νά κἀνῃ πολλὰ καί καλὰ λεμόνια.

Θέλει νερό και πρέπει να την ποτίζουμε
δχι όμως και πολύ συχνά
γιατί σαπίζουν οι ρίζες
της.

"Ανθος και καρπός λεμονιάς

Άρρωσταίνει κάποτε
από κόλλα—κομμίωση. Δέ
γιατρεύεται εύκολα από
την άρρώστια αυτή. Γι
αυτό πρέπει να την ξερι-
ζώνουμε και να φυτεύου-
με άλλη.

Το ζουμί τοῦ λεμο-
νιοῦ εἶναι πολύ ὠφέλι-
μο, πολύ ὑγιεινὸ και χω-
νευτικό.

Με αυτό γίνονται οι
δρoσιστικές λεμονάδες και
ἄλλα».

ΑΙΝΙΓΜΑ

Κίτρινο ἢ και πράσινο
κρατεῖ ὄλους τοὺς μῆνες.
"Όσο κι ἂν φαίνεται ξυνὸ
εἶν' ὄλο βιταμίνες.
Ποιὸ εἶναι; Πῶς τὸ μάντεψες;

ΤΟ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ

«Βλέπετε αὐτὰ τὰ κύπαρισσια; μᾶς λέει ὁ μπαρμπα—Θύμιος. Αὐτὰ

Κλαδί και καρπός κυπαρισσιού

μοῦ γλιτώνουν τὸν κῆπο μου. "Αν δὲν τὰ εἶχα, ὁ ἀέρας θά μοῦ ξερι-

ζωνε δλα τὰ δέντρα. Κι ἀλήθεια εἶναι τόσο κοντὰ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο, καὶ κόβουν τὴν ὀρμὴ τοῦ ἀνέμου. Εἶναι ἓνας σωστός τοίχος.

Ἡ ρίζα τοῦ κυπαρισσιοῦ πηγαίνει παραπολύ βαθιὰ στὸ χῶμα. Ἄλλιως, καθὼς εἶναι ψηλὸ, θὰ τὸ ξεριζῶνε ὁ ἀέρας.

Ὁ κορμὸς του εἶναι ὀλόϊσος καὶ πηγαίνει ψηλὰ ὡς 30 μέτρα.

Τὰ κλαδιὰ εἶναι μικρὰ καὶ πηγαίνουν καὶ κεῖνα πρὸς τὰ ἐπάνω πλάϊ στὸν κορμό. Ὑπάρχουν καὶ λίγα κυπαρίσσια μὲ κλαδιὰ πλάγια. Αὐτὰ οἱ κηπουροὶ τὰ λένε θ η λ υ κ ά. Τὰ φύλλα τοῦ κυπαρισσιοῦ εἶναι στενὰ καὶ μικρὰ, μὲ βαθὺ πράσινο χρῶμα. Δὲν πέφτουν τὸ χειμῶνα.

Ὅσα φυτὰ εἶδαμε, ὡς τώρα εἶχαν ἑνὸς εἶδους ἄνθη. Τὸ κυπαρίσσι ὁμως ἔχει δυὸ εἰδῶν ἄνθη. Ἄνθη, ποὺ ἔχουν μόνο στήμονες μὲ γύρη βέβαια, καὶ ἄνθη ποὺ ἔχουν ὕπερο καὶ αὐγοθήκη.

Τὰ ἄνθη ποὺ ἔχουν μόνο ὕπερο καὶ αὐγοθήκη βγαίνουν πολλὰ μαζί μέσα σὲ μιὰ ξύλινη στρογγυλὴ σφαῖρα, στὸ κυπαρισσόμηλο.

Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὸν ἄνεμο. Καθὼς φυσάει ὁ ἀέρας σκορπίζεται ἀπὸ τοὺς στήμονες ἡ γύρη καὶ πέφτει καὶ μέσα στὶς σχισμάδες τοῦ κυπαρισσόμηλου, ὅπου εἶναι οἱ ὕπεροι.

Τὸ κυπαρίσσι πολλαπλασιάζεται μὲ σπόρους.

Δὲ μᾶς δίνει καρπὸ, μᾶς δίνει ὁμως τὸ ξύλο του. Κάνουμε δοκοὺς, σανίδες, ἐπιπλα καὶ κατάρτια καραβιῶν.

Πολλὰ κυπαρίσσια μαζί κοντὰ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο κάνουν ἓνα φράχτη ἀδιαπέραστο ἀπὸ τὸν ἄνεμο. Ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ ζήσει καὶ σὲ ξερὰ μέρη, μποροῦμε νὰ φυτέψωμε σὲ δλα τὰ ἄγωνα καὶ πετρώδικα μέρη κυπαρίσσια.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Πρὸς τὰ ὕψη ἀνεβαίνει
μεγαλώνει καὶ θεριεύει,
μὲ τὴ μαύρη φορεσιά του
τοὺς νεκροὺς μας συντροφεύει.
Ποῖο εἶναι;
Πῶς τὸ μάντεψες;

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Κάποιο καλοκαίρι ἡ λεμονιά κορόϊδευε τὸ κυπαρίσσι.

«Τι μᾶς κάνεις τὸ σπουδαῖο; τοῦ ἔλεγε. Τεντώνεις τὸ κεφάλι σου καὶ πηγαίνεις ὅλο ψηλὰ. Δὲ ντρέπεσαι; νομίζεις πῶς θὰ φτάσης στὸν οὐρανό; Τι καρποὶ εἶναι αὐτοί, ποὺ ἔχεις; Κανένας δὲν τοὺς τρώει. Τώρα, ποὺ θὰ ἔλθῃ τὸ ἀφεντικό μας, θὰ τοῦ πῶ νὰ σὲ ξεριζώσω καὶ νὰ σὲ πετάξῃ, ἄχρηστο καὶ περήφανο παλιόδεντρο». Τὸ καημένο τὸ κυπαρίσσι δὲ μιλοῦσε. Πέρασε τὸ καλοκαίρι κι ἤρθε ὁ χειμῶνας μὲ τοὺς δυνατοὺς καὶ κρύους βοριάδες. Ἡ λεμονιά, ἔπαψε τὴν πολυλογία της

και ζάρωνε από τὸ κρύο δίπλα στὸ κυπαρίσσι. Πῆγε τότε ὁ κηπουρὸς νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν κήπο του. Μόλις τὸν εἶδε τὸ κυπαρίσσι, λέει στὴ λεμονιά. «Κυρά λεμονιά, ἦρθε τὸ ἀφεντικό μας, πού τὸ περίμενες τόσον καιρό. Πές του τώρα νὰ μὲ ξεριζώση, ἀφοῦ εἶμαι ἄχρηστο». Ἡ λεμονιά κιτρίνισε ἀκόμη πιὸ πολὺ καὶ δὲν εἶπε λέξη.

Τὶ καταλαβαίνετε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἱστοριούλα παιδιὰ ;
Γιατὶ δὲ μίλησε ἡ λεμονιά ;

ΤΟ ΜΑΡΟΥΛΙ, Η ΚΟΛΟΚΥΘΙΑ, ΤΟ ΑΓΓΟΥΡΙ, Η ΜΕΛΙΤΖΑΝΑ ΚΑΙ Η ΝΤΟΜΑΤΑ

ΤΟ ΜΑΡΟΥΛΙ. Ὅλοι τὸ ξέρετε τὸ τρυφερὸ καὶ ὁμορφὸ μαρούλι. Τὸ σπέρνουμε σὲ σπορεῖο στὶς ἀρχὲς τοῦ χειμῶνα. Τὸ Γενάρη μεταφυτεύουμε ἀραιὰ τὰ μικρὰ μαρουλάκια, σ' ἄλλο μέρος. Ἡ ρίζα του εἶναι φουντωτή, δὲν πηγαίνει βαθιά. Θέλει ἀφράτο χῶμα, κοπρισμένο καὶ συχνὰ ποτίσματα. Τὰ μαρούλια εἶναι καλὰ γιὰ σαλάτα, πρὶν νὰ βγάλουν ἄνθη. Ἄμα ἀνθίσουν, τὰ φύλλα τους γίνονται σκληρά, γι αὐτὸ ὁ κηπουρὸς τὰ βγάζει, πρὶν ν' ἀνθίσουν. Ἀφήνει μόνο λίγα γιὰ νὰ τοῦ κάμουν σπόρο. Τὸ μαρούλι ζεῖ 8 μῆνες.

Η ΚΟΛΟΚΥΘΙΑ. Τὴν κολοκυθιά τὴ σπέρνουμε τὴν ἀνοιξη. Θέλει ἀφράτο χῶμα, κοπρισμένο καὶ συχνὰ ποτίσματα. Τὰ κλαδιά της εἶναι λεπτὰ τρυφερά καὶ μεγάλα. Γι αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν ὄρθια. Σέρνονται στὸ χῶμα. Ἄν βρῆ ὁμοῦ κανένα στήριγμα, τότε πιάνεται ἐπάνω μὲ κάτι μικρὰ βλασταράκια γυριστά, πού μοιάζουν μὲ ἐλατήρια. Τὰ φύλλα της εἶναι πολὺ μεγάλα καὶ πλατιά. Τὸ κοτσάνι τοῦ φύλλου εἶναι κούφιο κι ἔχει λεπτὰ ἀγκαθάκια.

Φύλλα, ἄνθη καὶ καρπὸς κολοκυθιάς

Ἐχει δυὸ λογίων ἄνθη, ὅπως τὸ κυπαρίσσι. Ἡ ἐπικονίαση ὁμοῦ γίνεται μὲ τὰ ἔντομα, γιατί καὶ τὰ δυὸ της ἄνθη ἔχουν πέταλα μὲ ὠραῖο κίτρινο χρῶμα, κι ἔχουν καὶ γλυκὸ χυμό. Τὰ κολοκύθια γίνονται μεγάλα, ἂν τ' ἀφήσωμε. Μὰ ὁ κηπουρὸς τὰ κόβη μικρά, γιατί τότε εἶναι:

τρυφερά. Ἀφήνει μόνο μερικά νά μεγαλώσουν γιά σπόρο.

Ἐπάρχουν πολλῶν ειδῶν κολοκύθια. Αὐτά πού πουλοῦν οἱ μανάβηδες εἶναι μικρά. Τά μεγάλα ζυγίζουν 5 ὡς 10 ὀκάδες. Εἶναι κίτρινα καί λέγονται γλυκοκολόκυθα. Μερικά ἀνοίγουν μιὰ τρύπα, βγάζουν ἀπό μέσα τοὺς σπόρους καί τὰ μεταχειρίζονται γιά νά βάζουν μέσα νερό ἢ κρασί. Τὰ κολοκύθια αὐτά τὰ λέμε ν ε ρ ο κ ο λ ό κ υ θ α ἢ φ λ α σ κ ι ά.

Τὰ κολοκυθάκια τὰ τρώμε βραστά, σαλάτα, μὲ τὸ κρέας καί τηγανητά, τὰ γλυκοκολόκυθα τὰ βάζουμε στὶς πητές.

Η ΑΓΓΟΥΡΙΑ. Ἡ ἀγγουριά μοιάζει πολὺ μὲ τὴν κολοκυθιά, μόνο πού τὰ φύλλα της εἶναι λίγο μικρότερα.

Τὸ ἀγγούρι εἶναι δροσιστικὴ τροφή. Τὸ τρώμε ἄβραστο. Κάνει ὠραία σαλάτα. Τὰ μικρὰ ἀγγουράκια τὰ κάνουμε τ ο υ ρ σ ί. Δηλαδή τὰ βάζουμε στὸ ἀλάτι καί στὸ ξεῖδι καί τὰ ἔχομε γιά τὸ χειμῶνα.

Η ΜΕΛΙΤΖΑΝΑ. Ἡ μελιτζάνα δὲ σέρνεται στὸ χῶμα, ὅπως ἡ κολοκυθιά κι ἡ ἀγγουριά. Τὸ φυτὸ της γίνεται ψηλὸ ὡς ἓνα μέτρο.

Τὰ φύλλα της εἶναι πλατιά καί πράσινα. Τὰ ἄνθη της ἔχουν χρῶμα μῶβ. Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὰ ἔντομα. Οἱ καρποὶ εἶναι σ' ἄλλες μελιτζάνες μακρουλοὶ, καί σ' ἄλλες ὀλοστρόγγυλοι. Ἐχουν χρῶμα μωριδερό καί δὲν ὀριμάζουν ὅλοι μαζί.

Ἔτσι, στὴ μελιτζάνα βλέπομε καρποὺς ὀριμους, ἀγουρους καί ἄνθη. Ἡ μελιτζάνα θέλει καλλιεργημένο χῶμα καί συχνὰ ποτίσματα.

Οἱ μελιτζάνες τρώγονται μόνο μαγειρεμένες. Ἀψητες ἔχουν γεύση στυφή. Ὅπως καί τὰ ἀγγουράκια, ἔτσι καί τὰ μικρὰ μελιτζανάκια τὰ κάνουμε τουρσί. Τὰ πολὺ μικρὰ μελιτζανάκια γίνονται καί ὠραῖο γλυκὸ τοῦ κουταλιοῦ.

Η ΝΤΟΜΑΤΑ. Ὅπως καί τὰ ἄλλα λαχανικά, ἔτσι καί ἡ ντομάτα θέλει χῶμα ἀφράτο, κοπρισμένο καί συχνὰ ποτίσματα.

Ἐπειδὴ ὁ κορμὸς της εἶναι λεπτὸς, σέρνεται στὸ ἔδαφος, ὅπως ἡ κολοκυθιά. Οἱ καλοὶ κηπουροὶ τῆς βάζουν κλαδιὰ δέντρων γιά ὑποστηρίγματα στὸ πλάι της γιά νά μὴ σέρνεται στὸ χῶμα. Τὰ φύλλα της εἶναι λίγο πλατιά καί ἔχουν πολλὲς σχισμές. Τὰ ἄνθη της εἶναι κίτρινα. Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὰ ἔντομα. Ἡ ντομάτα, ὅταν εἶναι ἀγούρη, εἶναι πράσινη. Ἀμα ὁμως ὀριμάση, κοκκινίζει καί κλείνει πολλὰ κίτρινα σπέρματα.

Σπέρνεται σὲ σπορεῖο τὸ Φεβρουάριο καί μεταφυτεύεται τὸν Ἀπρίλη ἢ τὸ Μάη.

Εὐλογημένη εἶναι ἡ ντομάτα. Τί νόστιμη! Τὴν τρώμε ὀμή. Τὴ μεταχειρίζομαστε σ' ὄλα τὰ φαγητά, φρέσκια τὸ καλοκαίρι καί μελντὲ ἢ τοῦ κουτιοῦ τὸ χειμῶνα.

Τὸ ζουμί τῆς φρέσκιας ντομάτας ὠφελεῖ πολὺ τὰ μικρὰ παιδάκια.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

- 1) Φύλλα πράσινα, χολάτα κάνει ἄμορφη σαλάτα
Ποιὸ εἶναι;
Πῶς τὸ μάντεψες;
- 2) Μὲ τ' ἀνθάκι κάτι λέει.
Σὰν ξανθίση καὶ χοντρίνη,
δὸς το στὰ γουρούνια.
Ποιὸ εἶναι;
Πῶς τὸ μάντεψες.

- 3) Μ' ἔφαγες σὲ δρόσινα
μ' ἔβρασες σ' ἀνόστησα.
Ποιὸ εἶμαι;
Πῶς τὸ μάντεψες;
- 4) Στρογγυλὴ μακρουλὴ
κολοκύθι δὲν εἶναι.
Μὲς τοὺς κήπους ἀνθεῖ,
ἀγγουράκι δὲν εἶναι.
Τι εἶναι; Πῶς τὸ μάντεψες;

Ἡ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ, ΤΟ ΓΙΟΥΛΙ, ΤΟ ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΟ

Ὁ μπαρμπα-Θύμιος μᾶς πῆγε καὶ στὸν ἀνθόκηπό του. Τὶ ὠραῖα παρτέρια! Τὶ ὠραῖα λουλουδία. Τὶ μοσχοβολιές! Μᾶς εἶπε ἕνα σωρὸ πράγματα γιὰ τὰ λουλουδία, μὲ τὰ ἄμορφα τοὺς χρώματα καὶ τὶς γλυκιῆς μυρουδιῆς τοὺς, ποὺ χαίρεται τὸ μάτι τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὰ βλέπη καὶ εὐφραίνεται ἢ ψυχὴ τοῦ ἀπὸ τὶς εὐωδιῆς.

Ἡ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ. Ὁ μπαρμπα-Θύμιος εἶχε στὸν ἀνθόκηπο του πολλῶν εἰδῶν τριανταφυλλιῆς.

«Τὶς κατάφερα, μὲ τὰ πολλὰ μπολιάσματα, μᾶς εἶπε, νὰ κάνουν τριαντάφυλλα μὲ διάφορα χρώματα. Ἡ ρίζα τῆς τριανταφυλλιᾶς εἶναι σκληρὴ καὶ χώνεται ἀρκετὰ βαθιὰ στὸ χῶμα. Ἔτσι μπορεῖ νὰ ζήση καὶ δίχως πότισμα. Βγάζει πολλοὺς κορμούς ἀπὸ τὸ ἔδαφος, πολλὰ παρὰ φύαδες, ὅπως τὶς λέμε.

Ἔτσι δεντράκια ἔχουν πολλοὺς κορμούς καὶ γίνονται ψηλὰ ἕνα ὡς δυὸ μέτρα, ὅπως ἡ τριανταφυλλιᾶ, λέγονται θάμνοι.

Ὁ κορμὸς, τὰ κλαδιὰ καὶ κάποτε καὶ τὰ φύλλα

Κλαδί τριανταφυλλιᾶς μὲ ἄνθη καὶ φύλλα

της τριανταφυλλιάς έχουν άγκάθια. Φαντασθήτε, άν έλειπαν τ' άγκάθια της, τ ά φ υ τ ο φ ά γ α ζ ω α θά την έτρωγαν την καημένη, γιατί τ ά φύλλα της άρέσουν πολύ, στην κατσικά ιδιαίτερα.

Τά φύλλα της είναι μισοστρόγγυλα και πριονωτά. "Έχουν δηλαδή στην άκρη δοντάκια σαν πριόνι. Τά ρίχνει τ ό χειμώνα. Τά λουλούδια της βγάζουν πολύ ώραία εύωδιά.

Ή έπικονίαση γίνεται με τ ά έντομα. Ό καρπός της μοιάζει σαν κεράσι. Δέν τρώγεται, και κλείνει μέσα του πολλά μικρά σπέρματα.

Ή τριανταφυλλιά πολλαπλασιάζεται με σπόρους, μά πιό εύκολα και πιό γρήγορα με παραφυάδες και μοσχεύματα.

Υπάρχουν τριανταφυλλίες, που κάνουν άνθη με 100 πέταλα.

Έδω στην Έλλάδα καλλιεργοϋμε τριανταφυλλίες, για τ ά ώραία άνθη τους. Σε άλλα μέρη, όπως στη Βουλγαρία, καλλιεργοϋν δλόκληρα χωράφια με τριανταφυλλίες, είναι οί ρ ο δ ω ν ε ς. Βγάζουν από τ ά πέταλα του τριαντάφυλλου τ ό ρ ο δ έ λ α ι ο και τ ό ρ ο δ ό σ τ α μ ο που έχουν μεγάλη αξία.

Ή τριανταφυλλιά ζει πολλά χρόνια. Για νά κάνη πολλά τριαντάφυλλα πρέπει νά την κλαδεϋουμε».

ΤΟ ΓΙΟΥΛΙ (*Ion η μενεξές*). «Έδω, μάς ειπε ό μπαρμπα—Θύμιος, την άνοιξη θά βγοϋν ένα σωρό γιούλια. Πριν από πολλά χρόνια φύτεψα ένα μόνο και τώρα δλο αυτό τ ό μέρος γέμισε». Και για νά μάς τ ό άποδειξη έδωσε μι ά με την τσάπα του κι έβγαλε ένα σωρό ριζούλες, σαν φιδάκια. «Αυτά που βλέπετε, παιδιά, μάς ειπε, φαίνονται σαν ρίζες, όμως δέν είναι. Είναι κορμός, βλαστός. Και επειδή μένει μέσα στο χώμα, τόν λένε ύ π ό γ ε ι ο β λ α σ τ ό η ρ ί ζ ω μ α.

Αυτός ό υπόγειος βλαστός, την άνοιξη ξεπετάει από τ ά γόνατά του βλαστούς, φύλλα και άνθη. "Όταν άνθιση, τ ό καλοκαίρι, ξηραίνονται οί βλαστοί και τ ά φύλλα, που είναι έξω από τ ό χώμα. Μένει όμως ό υπόγειος βλαστός χλωρός μέσα στο χώμα, δλον τ ό χειμώνα. Ζει λοιπόν πολλά χρόνια.

Τά λουλούδια του είναι μικρά, έχουν χρώμα άσπρο ή κίτρινο ή μώβ και μοσχοβολοϋν περίφημα. Ή έπικονίαση γίνεται με τ ά έντομα. Ό καρπός του είναι μικρός και στρογγυλός. Κλείνει μέσα του πολλά σπέρματα. Πολλαπλασιάζεται με σπόρους, μά πιό εύκολα και γρηγορώτερα, με τ ά ριζώματά του.

Τό γιούλι

ΤΑ ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΑ. Είδαμε και τὰ χρυσάνθεμα τοῦ μπαρμπά -
Θύμιου. Χαρά Θεοῦ. Τί ὁμορφιά. Ἄσπρα, κίτρινα, κόκκινα καὶ μώβ. Μὲ
τὴν πρώτη ματιὰ τὸ ἄνθος τοῦ χρυσάνθεμου φαίνεται, νὰ εἶναι ἓνα.
Ὅμως ἅμα τὸ προσέξωμε καλά, θὰ ἴδωμε, πὼς ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ
ἀνθάκια, ποὺ βγαίνουν κοντὰ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο καὶ κάνουν ἓνα ὠραῖο
μουκέτο.

Δὲ βγάζουν ὠραία μυρουδιά, μὰ τὰ πολύχρωμα πέταλά τους μᾶς
ἐνθουσιάζουν. Πολλαπλασιάζεται κι αὐτὸ μὲ ρίζωμα, ὅπως καὶ τὸ γιούλι.

Πολλὰ χρυσάνθεμα καλλιεργοῦνται στὴν Ἰαπωνία. Γι' αὐτὸ ἡ
Ἰαπωνία λέγεται «ἡ χώρα τοῦ χρυσάνθεμου».

Σὲ μερικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας τὰ λένε «Ἄ η δ η μ η τ ρ ι ἄ τ ι κ α»
γιατὶ ἀνθίζουν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τὸν Ὀκτώβρη. Ὅταν πιάσουν τὰ
πολλὰ κρύα τὸ Γενάρη, ξεραίνονται. Μένει ὁμως ὁ ὑπόγειος βλαστὸς τους.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1. Ἐχει ἀγκάθια ὁ κορμὸς του καὶ μπορεῖ ν' ἀγκυλωθῆς
μ' ἀπὸ τὴ μοσχοβολιά του
θὰ ἀποζημιωθῆς.
Ποιὸ εἶναι ;
Πῶς τὸ μάντεψες ;
2. Μὲς στὰ φύλλα εἶναι κρυμμένο
καὶ τὴ μοναξιά ζητάει
λεπτὸ ἄρωμα σκορπίζει
καὶ τὴν ἀνοιξη μὴνάει.
Ποιὸ εἶναι ;
Πῶς τὸ μάντεψες ;
3. Πάντα ἀνθίζει κι ἄς φυσοῦνε
οἱ βοριάδες μὲ μανία.
Εἶναι ἔτσι μαθημένο
ἀπὸ τὴν Ἰαπωνία.
Ποιὸ εἶναι ;
Πῶς τὸ μάντεψες ;

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Σ' ἓναν κῆπο ζοῦσαν ἓνα χρυσάνθεμο κι ἓνα γιούλι.

Τὸ χρυσάνθεμο καμάρωνε μὲ τὰ μεγάλα καὶ φανταχτερά του λου-
γούδια, καὶ εἶπε στὸ γιούλι: Τί λουλούδι εἶσαι σύ; Δὲν ντρέπεσαι, ποῦ
εἶσαι τόσο μικρούλι, καὶ χωμένο μέσα στὰ φύλλα σου; Κοίταξε ἐμένα,
δὲς τὰ ἄνθη μου, ποῦ μοιάζουν, σὰν τὸ λοφίο τοῦ Βασιλιᾶ!

Τὸ ταπεινὸ γιούλι δὲ μιλοῦσε. Μὰ ὅταν νύχτωσε καὶ πλάκωσε τὸ
σκοτάδι ἀκούστηκαν νὰ λένε μερικὰ κορίτσια, ποῦ στέκονταν στὸ ἀνοι-
χτὸ παράθυρό τους: «Τί περίφημο εἶναι τὸ ταπεινὸ γιούλι. Ὅλος ὁ ἀέρας
γεμίζει ἀπὸ τὴ γλυκιά καὶ λεπτὴ μυρουδιά του!».

Τὸ καυχησιάρικο χρυσάνθεμο, ποῦ στὸ σκοτάδι δὲ φαινόταν ἡ ὁμορ-
φία του, ντράπηκε καὶ ζάρωσε ἀπὸ τὸ κακό του.

Τί καταλαβαίνετε, παιδιά, ἀπὸ τὴν ἱστοριούλα αὐτή;

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1) Ίχνογραφίστε ένα τριαντάφυλλο, ένα γιούλι κι ένα χρυσάνθεμο.
2) Κολλήστε στο βοτανολογίό σας ένα άνθος κι ένα φύλλο από τα παραπάνω άνθη.

3) Φυτέψτε στον ανθόκηπό σας τριανταφυλλιές, γιούλια και χρυσάνθεμα.

4) Ένας ανθοπώλης έπιασε από διάφορα άνθη 832 χιλιάρικα. Με αυτά αγόρασε σιτάρι με 4 χιλιάρικα την όκα. Πόσες όκάδες σιτάρι αγόρασε;

5) Τραγουδήστε το όραίο τραγουδάκι.

«Τριαντάφυλλο κλειστό
είδ' ένα παιδάκι.
Ήταν τόσο γελαστό
χαρωπό και μυριστό,
τό τριανταφυλλάκι!
—Θά σέ κόψω δέ βαστώ,
είπε τό παιδάκι.
—“Αν με κόψης σου κεντώ
τό μικρό χεράκι.

Είπε τό τριαντάφυλλο,
τό τριανταφυλλάκι.
Ξεκαρδίζεται, γελά,
τό τρελλό παιδάκι.
Τό τραβᾷ, τό ξεκολλᾷ.
Τί άγκάθια, τί πολλά
στό μικρό χεράκι.
“Αχ, κακό τριαντάφυλλο,
τριανταφυλλάκι».

Ο ΣΑΛΙΓΚΑΡΟΣ

Καθώς γυρίζαμε μέσα στον κήπο του μπαρμπα - Θύμιου, βλέπομε ένα σαλίγκαρο. Είχε ένα σαμάρι, τό δστρακο άρκετά σκληρό και μεγάλο. Έμοιαζε με στρογγυλή πέτρα. Τό κουβαλούσε στη ράχη του και περπατούσε σιγά - σιγά με την πλατιά κοιλιά του, αφήνοντας πίσω του

Ο σαλίγκαρος

ένα πηχτό σάλιο. Έπάνω στο κεφάλι του, που δέν ξεχώριζε ό λαιμός του είχε 4 κερατάκια· δυό ήταν μεγαλύτερα. Έπάνω στα κερατάκια είχε από μιá μικρή και γυαλιστερή χανδρίτσα, τά μάτια του. Μόλις τόν άγγίσαμε με ένα ξυλαράκι, μαζεύτηκε και μπήκε όλόκληρος μέσα στο δστρακό του.

Ὁ μπαρμπα-Θύμιος μᾶς ἐξήγησε κάμποσα πράματα γιὰ τὸ σαλιγκαροῦ.

«1. Τὸ δστρακό του, μᾶς εἶπε, τὸ κάνει ὁ σαλιγκαρος ἀπὸ μιὰ οὐσία, πού μοιάζει μὲ ἀσβέστη.

2. Τὸ δστρακό του τὸ ἔχει γιὰ νὰ προφυλάγεται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του, νὰ μὴν κρυώνει τὸ χειμῶνα καὶ νὰ μὴν τοῦ ξεραίνει τὸ κορμί του ὁ καυτερός ἥλιος τοῦ καλοκαριοῦ.

3. Δὲν ἔχει κόκκινο αἷμα. Τὸ αἷμα του εἶναι σάν τὸ νερό, γι αὐτὸ κρυώνει πολὺ τὸ χειμῶνα καὶ ζεσταίνεται πολὺ τὸ καλοκαίρι.

4. Ὁ σαλιγκαρος τρώει τρυφερά φύλλα. Τὰ χεῖλη του κι ἡ γλώσσα του ἔχουν λεπτὰ δοντάκια. Μὲ αὐτὰ τρίβει τὰ φύλλα καὶ τὰ καταπίνει.

5. Γεννάει μέσα στὸ χῶμα 30 ὡς 40 αὐγά. Μὲ τὴ ζέστη, τὰ αὐγουλάκια αὐτὰ σκάζουν καὶ βγαίνουν μικρὰ σαλιγκαράκια.

6. Πόδια δὲν ἔχει. Γιὰ νὰ προχωρῆ εὐκολα μὲ τὴν κοιλιὰ του, χύνει ἓνα γλιστερό ὑγρὸ κι ἔτσι γλιστράει ἐπάνω στὸ χῶμα καὶ προχωρεῖ.

7. Βγαίνει καὶ βόσκει, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι ὑγρὸς. Τὸ καλοκαίρι, φοβᾶται τὸν ἥλιο καὶ κλείνεται μέσα στὸ δστρακό του.

*
* *

Ἐχθροὺς ἔχει ὁ σαλιγκαρος τὰ πουλιά, τὸ σκαντζόχοιρο, τὴ χελώνα καὶ τὸν ἄνθρωπο.

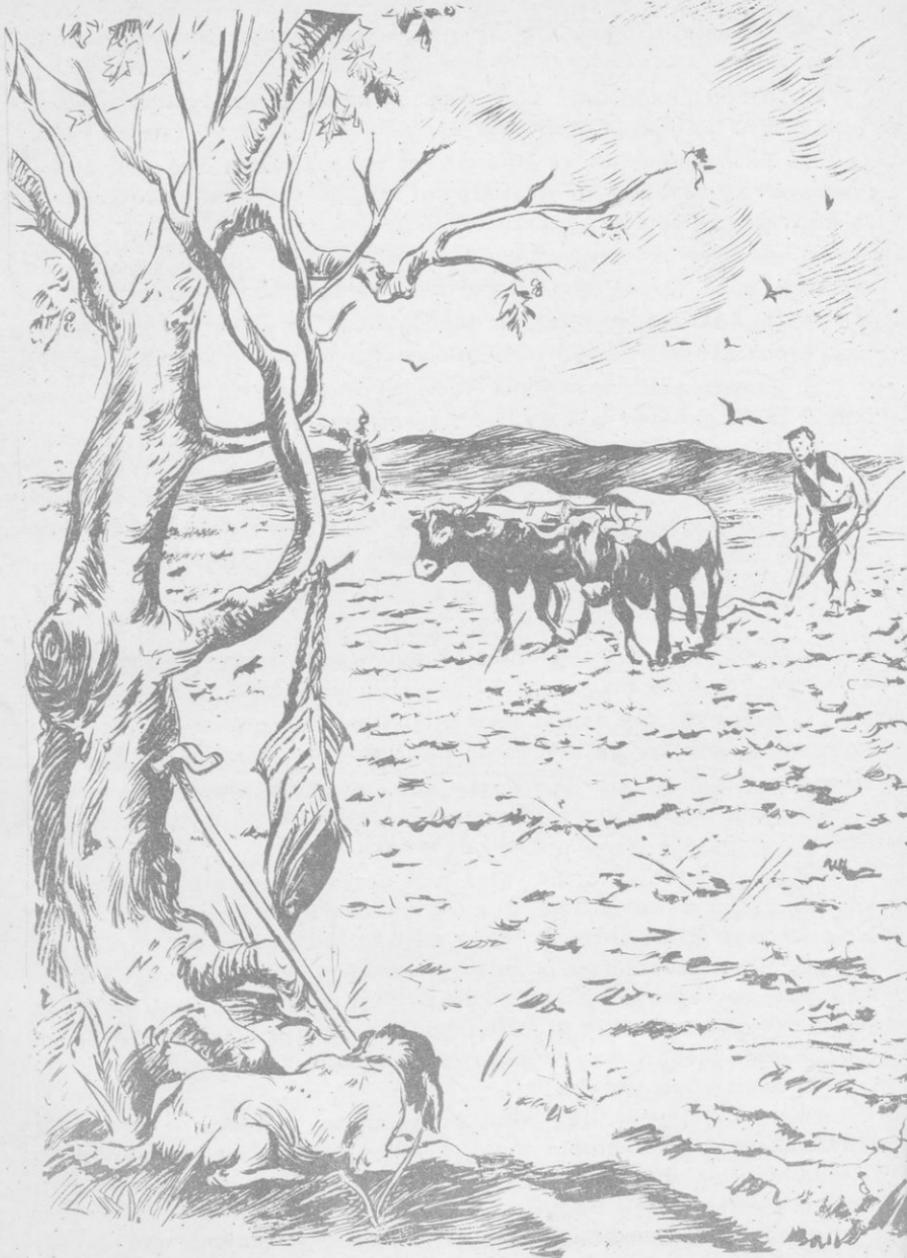
Ὁ ἄνθρωπος τὸν κυνηγᾶει, γιὰ τὸ τοῦ κάνει ζημιὰ στὰ ἄνθη καὶ στὰ λαχανικά. Τὸ κρέας του τὸ τρώμε μαγειρεμένο. Ἐπειδὴ δὲν ἔχει αἷμα εἶναι φαγητὸ νηστίσιμο. Ὑπάρχουν καὶ σαλιγκαροὶ χωρὶς δστρακο. Αὐτοὶ λέγονται γυμνοσαλιγκαροὶ καὶ κάνουν μεγαλύτερη καταστροφή, ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὰ λαχανικά».

Ὁ μπαρμπα-Θύμιος μᾶς εἶπε, πὼς ἀρκετὴ ζημιὰ στὸν κῆπο του τοῦ κάνει καὶ ἓνα ἄλλο ζῶο, ὁ κολοκυθοκόφτης ἢ κρεμμυδοφάγος. Εἶναι ἔντομο. Ἐχει μεγάλες δαγκάνες, ζεῖ πάντα μέσα στὸ χῶμα καὶ κόβει μὲ τὶς δυνατὲς δαγκάνες του τὶς ρίζες τῶν λαχανικῶν καὶ τῶν λουλουδιῶν. Σπάνια βγαίνει ἔξω. Προχωρεῖ μέσα στὸ χῶμα, ἀνοίγοντας τρύπες μὲ τὰ σκληρὰ καὶ δυνατὰ νυχάκια τῶν ποδιῶν του. Ὅσες ριζοῦλες συναντᾶει στὸ δρόμο του, τὶς κόβει. Γεννάει 300 ὡς 400 αὐγά μέσα στὸ χῶμα.

«Καταλαβαίνετε, μᾶς εἶπε ὁ μπαρμπα-Θύμιος, τί καταστροφή φέρνει μὲ τὰ πολλὰ παιδιὰ του. Γιὰ νὰ γλιτώσω τὸν κῆπο μου τὸν ποτίζω πολὺ μέχρι νὰ λασπώση. Τότε ὁ κρεμμυδοφάγος, πού θέλει νὰ ἀναπνεύση, βγαίνει στὴν ἐπιφάνεια. Ἐτσι τὸν σκοτώνω μὲ τὴν τσάπα μου»

Καὶ τὸ πετρέλαιο τὸν καταστρέφει. Γι αὐτὸ τὴν κοπριά πού ρίχνουν οἱ κηπουροὶ στὸν κῆπο, τὴ ραντίζουν μὲ πετρέλαιο.

Γ. Βλέσσα : Φυτὰ καὶ Ζῶα τῆς Πατρίδος μας

Ο άγρός.

Γ'. Ο ΑΓΡΟΣ

Ο αγρός, τὸ χωράφι, εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς πόλης. Βρίσκεται στὴν ἐξοχή.

Οἱ αγροὶ ἔχει λίγα δέντρα, γιατί καλλιεργοῦν οἱ γεωργοὶ διάφορα ὄσπρια καὶ σιτηρὰ κι αὐτὰ θέλουν ἥλιο. Δὲν εὐδοκίμοῦν στὴ σκιά τῶν δέντρων. Στους αγροὺς ζοῦνε διάφορα ζῶα.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ καλλιεργοῦν τοὺς αγροὺς λέγονται γεωργοί. Οἱ γεωργοὶ ὀργάνουν τοὺς αγροὺς μὲ ἀλέτρι, ποὺ τὸ σέρνουν. Ἐνα ἢ δύο βόδια, ἕνα ἢ δύο ἄλογα ἢ καὶ μουλάρια. Μποροῦμε λοιπὸν τοὺς γεωργοὺς νὰ τοὺς ποῦμε καὶ ζευγολάτες.

Ο ΖΕΥΓΟΛΑΤΗΣ

Καλὰ ξεκουραστήκαμε ὅλο τὸ καλοκαίρι
καιρὸς νὰ ξεσκουριάσουμε τ' ἀλέτρι μας, παιδιά.
Πάρτε τὰ βόδια, τὸ ζυγὸ, τὸ σπóρο χέρι - χέρι
καὶ στὰ χωράφια ἔς τρέξουμε νὰ πιάσουμε δουλειά.

* *

Ἄντε, Κοκκίνη, χό, Καρά, ὀργώνετε μὲ χάρη
γραμμὴ τ' αὐλάκια κόβετε στὴν νοτερὴ τῆ γῆ
τὸ σπóρο νὰ σκεπάσουμε, τὸ εὐλογημένο στάρι,
ποὺ θὰ ριζώση στὰ βαθιὰ καὶ σπαθωτὸ θὰ βγῆ.

* *

Κι ὅταν ἀγιάσουν τὰ νερά καὶ μποῦμε στὸ Φλεβάρη
θ' ἀρχίσουν τὰ ὄργωματα γιὰ πρῶιμα καὶ καπνὸ
θὰ μᾶς καλῆ τὸ κλάδεμα μ' ὀλόγιμο φεγγάρι (1)
γιὰ νάχη ὁ κόπος πληρωμὴ καὶ πλούσιο θερισμὸ.

(1) Οἱ γεωργοὶ παραδέχονται, πὼς ὅταν τὸ φεγγάρι προχωρῆ πρὸς τὴν πανσέληνο, εἶναι πιὸ καλὰ τότε νὰ σπέρνουν καὶ νὰ κλαδεύουν.

Κουράγιο, και μᾶς τραγουδοῦν μὲς στὰ χωράφια οἱ γρούλλοι
 κι ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μας πλῆθος κορυδαλλοὶ
 τῆ χάρη του ἀπὸ ψηλά ὁ οὐρανὸς θὰ στείλῃ
 κι ἔτσι δὲ θὰ μᾶς φαίνεται ἡ κούραση πολλή.

ΤΟ ΣΙΤΑΡΙ

Γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ ἀγροῦ
 μᾶς μίλησε ὁ κύρ Μιχάλης. Τὰ ξέρει
 τὰ πράματα καλά. "Ἐχει πολλὰ
 χωράφια. Σπέρνει διάφορα σπαρτά.
 "Ὅταν ἦταν νέος πῆγε σὲ μιὰ γεωρ-
 γικὴ σχολὴ κι ἔμαθε πολλά. Εἶναι
 ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὸ καλοῦς γεωργούς.
 Πρῶτα-πρῶτα μᾶς μίλησε γιὰ τὸ
 σιτάρι, τὸν εὐλογημένο αὐτὸν καρ-
 πὸ, ποῦ δίνει τὸ ψωμὶ σ' ὄλους τοὺς
 ἀνθρώπους. Κρατοῦσε στὸ χέρι ἕνα
 ὀλόκληρο φυτὸ σιταριοῦ μὲ τὸν καρπὸ
 του μεστωμένον και ἄρχισε :

«Βλέπετε, παιδιά, τὴ ρίζα του ;
 "Ἐχει χιλιάδες μικρὲς ριζούλες.
 Μοιάζει μὲ φούντα. 'Ὁ κορμὸς του
 εἶναι κυλινδρικός ἔχει πολλὰ γόνατα
 και εἶναι κούφιος.

Τὰ φύλλα του, κοιτάξτε τα, εἴ-
 ναι μακρουλά, μυτερά στὴν ἄκρη και
 σπαθωτά. Στὸ κάτω μέρος ἀγκαλιά-
 ζουν τὸν κορμό.

Τὸ στάχυ εἶναι στὴν κορυφή.
 Παρατηρῆστε τοὺς σπόρους, τὰ σπέρ-
 ματα, πῶς εἶναι τοποθετημένα, μὲ
 τί τάξη! "Ἄν τὰ μετρήσουμε, θὰ
 δοῦμε πῶς εἶναι πάνω ἀπὸ 30. Εἶναι
 ντυμένα μὲ φλούδι, ποῦ λίγο-λίγο
 πρὸς τὰ πάνω λεπταίνει, σὰν τρίχα.
 Λὲς και ἔχει μουστάκια. Εἶναι τὰ
 ἀ γ ἄ ν ι α του. Πρὶν νὰ γίνῃ καρ-
 πὸς εἶναι ἄνθος, μὰ δὲν ἔχει ὠραῖα
 πέταλα, οὔτε βγάζει μυρουδιά.

Τώρα θὰ σᾶς ἐξηγήσω μερικὰ
 πράματα, μᾶς εἶπε ὁ κύρ-Μι-
 χάλης.

Τὸ στάχυ τοῦ σιταριοῦ

1. Ἡ ρίζα του δὲν πηγαίνει πολὺ βαθιά. Ὅμως παίρνει ἀρκετὴ ὕγρασία, γιατί εἶναι πυκνή, διακλαδισμένη.

2. Ὁ κορμὸς εἶναι κούφιος. Ἔτσι ἀντέχει πιὸ πολὺ στὸν ἀέρα. Ἄν ἦταν γεμάτος, καθὼς εἶναι λεπτὸς καὶ ψηλὸς θὰ ἔσπαζε στὸ δυνατὸ φύσημα τοῦ ἀέρα.

3. Τὰ φύλλα του στὸ κάτω μέρος ἀγκαλιάζουν τὸν κορμὸ, γιὰ νὰ τὸν δυναμώνουν.

4. Τὸ σιτάρι φυτρώνει κοντὰ τὸ ἕνα στὸ ἄλλο. Ἔτσι προστατεύεται ἀπὸ τὸν ἀέρα. Ἄν ἦταν μοναχὸ, δὲν θὰ ἄντεχε στὸ φύσημα.

5. Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὸν ἄνεμο εὐκόλα. Ποῦ νὰ βρεθοῦν τόσα ἑκατομύρια ἔντομα νὰ κάμουν τὴν ἐπικονίαση.

6. Τὰ μουστάκια του, τὰ ἀγάγια, κάτι χρησιμεύουν κι αὐτά. Ἔτσι ὅπως εἶναι ντυμένοι οἱ σπόροι μὲ τὸ μουστάκι εὐκόλα τοὺς παίρνει ὁ ἀέρας καὶ τοὺς σκορπίζει μακριά, γιὰ νὰ βροῦνε μέρος νὰ φυτρώσουν. Βέβαια ἔμεϊς δὲν ἀφήνομε νὰ μᾶς τοὺς πάρῃ ὁ ἀέρας, γιατί μᾶς χρειάζονται. Θερίζομε τὸ σιτάρι, τὸ ἀλωνίζομε καὶ μαζεύομε τὸν καρπὸ.

..

Τώρα, παιδιά, ἀκοῦστε πῶς σπέρνομε τὸ σιτάρι, μᾶς εἶπε ὁ καλὸς μας κυρ - Μιχάλης:

«Τὸ Φθινόπωρο, ὅταν πέσουν οἱ πρῶτες βροχὲς καὶ μαλακώσουν τὰ χῶματα, πρέπει νὰ ὀργώσωμε τὸ χωράφι μὲ τὸ ἀλέτρι. Τὰ πιὸ μεγάλα χωράφια, τὰ ὀργώνουν μὲ ἀλέτρια, πού τὰ σέρνει μηχανή. Αὐτὰ τὰ λένε βενζιναρότρα.

Ἄν μποροῦμε νὰ ὀργώσωμε δυὸ φορές τὸ χωράφι μας, θὰ εἶναι καλύτερα. Καλὸ θὰ εἶναι νὰ τὸ κοπρίσωμε ἢ νὰ ρίξωμε χημικὸ λίπασμα. Ἐπειτα θὰ ρίξωμε στὸ χωράφι τὸ σπόρο. Τὸν σκορπίζομε, πετώντας τον, μὲ τὸ χέρι μας. Τὰ μεγάλα χωράφια τὰ σπέρνουν μὲ σπαρτικὲς μηχανές. Κατόπιν θὰ σβαρνίσωμε τὸ χωράφι μὲ τὴ σβάρνα.

Ἡ σβάρνα, πού τὴ σπέρνουν ζῶα ἢ μηχανή, σπάζει τοὺς βῶλους, ἰσοπεδώνει τὸ χωράφι καὶ ἔτσι σκεπάζεται μὲ λίγο χῶμα ὁ σπόρος.

Σὲ 5 ὡς 10 μέρες φυτρώνει τὸ σιτάρι. Μοιάζει στὴν ἀρχὴ μὲ μικρὴ λόγχη, πού ξεστρωπώνει ἀπὸ τὸ χῶμα. Μεγαλώνει ὡς 10 πόντους καὶ ἔτσι μένει ὡς τὴν ἄνοιξη. Στὰ ὄρεινὰ μέρη σκεπάζεται ἀπὸ χιόνι τὸν χειμῶνα. Ὅμως δὲν παγώνει.

Τὴν ἄνοιξη μὲ τίς πρῶτες ζέστες, ξεπετιέται ἀμέσως καὶ μεγαλώνει. Γίνεται ψηλά, κάποτε δυὸ μέτρα.

Τὸν Ἀπρίλη ἢ τὸ Μάη, βγάζει στὴν κορυφὴ τὸ στάχυ. Πρὶν νὰ ὀριμάση, φαίνονται οἱ στήμονες, πού ξεπροβάλλουν λίγο πρὸς τὰ ἔξω, γεμάτοι γύρη.

Εἶναι ὥρα νὰ βλέπης νὰ κυματίζη τὸ σιτάρι, μὲ τὸν ἀέρα. Νο-

μίξεις, πώς είναι θάλασσα. "Ετσι σκορπίζεται παντού ή γύρη και γίνεται ή έπικονίαση.

Τόν 'Ιούνιο ώριμάζει, με σ τ ώ ν ε ι, τὸ σιτάρι, κιτρινίζει κι από τὸ βάρος γέρνει πρὸς τὰ κάτω. Εἶναι έτοιμὸ γιὰ θερισμό.

Λησιμόνησα νὰ σὰς πῶ, παιδιά, πὸς ἀνάμεσα στὸ σιτάρι βγαίνουν και διάφορα ἄλλα χόρτα, τὰ ζιζιζάνια. Αὐτὰ. πρέπει γὰ τὰ ξερριζώ- νουμε γιατί ἀδυνατίζουν τὸ σιτάρι. Τώρα εὐτυχῶς βρέθηκε ἕνα φάρ- μακο ζιζιζανοκτόνο. Μὲ αὐτὸ ραντίζομε τὸ χωράφι και τὰ ζιζιζάνια ξεραίνονται.

*
*
*

Τὸ σιτάρι τὸ θερίζομε μὲ τὸ δρεπάνι. Στὰ μεγάλα χωράφια γίνεται ὁ θερισμὸς μὲ θ ε ρ ι σ τ ι κ ἔ ς μ η χ α ν ἔ ς. Τὸ δένομε σὲ δεμάτια και τὸ ἄλωνίζομε στὸ ἄλωνι.

"Αμα ἔχομε λίγα δεμάτια, μπορούμε νὰ τὰ ἄλωνίσωμε μὲ τὰ ἄλογα. Τὰ βάζομε και γυρίζουν μέσα στὸ ἄλωνι και μὲ τὰ πόδια τους σπάζουν τὸ ἄχυρο και τρίβουν και τὰ στάχυα. Κατόπιν, γιὰ νὰ ξεχω- ρίσωμε τὸ σιτάρι ἀπὸ τὸ ἄχυρο, τὸ λιχνίζομε. Δηλαδή πετοῦμε ψηλά τὸ ἄχυρο μ' ἕνα ξύλο, πὸ ἔχει στὴν ἄκρη δυὸ ἢ τρία κλαδάκια· δ ἱ κ ρ α ν ο τὸ λένε. Μοιάζει μὲ περούνη. "Ετσι ὁ ἄνεμος πηγαίνει μακριὰ τὸ ἄχυρο, πὸ εἶναι ἑλαφρὸ, και μένει κάτω στὸ ἄλωνι τὸ σιτάρι. "Οταν ὁμως ἔχομε πολλὰ δεμάτια, τότε τὰ ἄλωνίζομε μὲ ἄλωνιστικὲς μηχανές.

"Ολοι μας ξέρομε πὸς ἀπὸ τὸ σιτάρι γίνεται τὸ ψωμί, πὸ εἶναι ἡ πρώτη τροφή τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ σιτάρι φυτρώνει σ' ὅλα τὰ μέρη. Τὸ καταλαβαίνομε βέβαια, πὸς στοὺς κάμπους γίνεται καλύτερα.

Τὸ σιτάρι τὸ ἄλέθωμε στοὺς ἀνεμόμυλους, στοὺς νερόμυλους ἢ στοὺς ἀλευρόμυλους και τὸ κάνομε ἀλεύρι. Τὸ κοσκινίζομε γιὰ νὰ βγῆ τὸ πίτουρο και τὸ ζυμώνουμε μόνοι μας ἢ τὸ παίρνουν οἱ ἄρτοποιοὶ και τὸ κάνουν ψωμί.

Και τί δὲν κάνομε μὲ τὸ ἀλεύρι: Ψωμί, παξιμάδια, μανεστρικά, μακαρόνια, λουκουμάδες, γλυκίσματα κ.τ.λ. Τὸ ἄχυρο και τὸ πίτουρο εἶναι πολὺ καλὴ τροφή γιὰ τὰ ζῶα.

'Η Ἑλλάδα δὲν παράγει ὅσο σιτάρι τῆς χρειάζεται. Μόνο γιὰ 7 ὡς 8 μῆνες μᾶς ἄρκει τὸ σιτάρι, πὸ βγάζει ὁ τόπος μας. Γι αὐτὸ ἀγο- ράζομε ἀπὸ ξένες χῶρες τὸ σιτάρι, πὸ μᾶς λείπει'.

Πολὺ σιτάρι γίνεται στὴ Ρωσία, στὴ Ρουμανία, στὴν Βουλγαρία και στὴν Ἄμερική.

ΤΟ ΚΡΙΘΑΡΙ. Τὸ κριθάρι μοιάζει πολὺ μὲ τὸ σιτάρι και τὸ καλ- λιεργοῦμε μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, ὅπως και τὸ σιτάρι. Τὸ φλούδι τοῦ κριθα- ριοῦ μένει κολλημένο ἑπάνω στὸ σπῶρο. Γι αὐτὸ τὸ κριθαρένιο ἀλεύρι ἔχει πολὺ πίτουρο. Κάνει ψωμί δεύτερης ποιότητας. Χρησιμεύει περισ- σότερο γιὰ τροφή στὰ ζῶα.

‘Από ένα είδος κριθαριού, βγάζουμε σε όρισμένα εργοστάσια τη μύρα».

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1) ‘Όπου νά τὸ σπείρης βγαίνει
καὶ τὸν κόσμον τὸ χορταίνει.

— Ποιὸ εἶναι ; Πῶς τὸ μάντεψες;

2) Στὴ μυλόπετρα ἀποκάτω
κάθεται καὶ τρίβεται
κι ὅμως τὸ πουκάμισό του
δὲν τ’ ἀποχωρίζεται.

— Ποιὸ εἶναι ; Πῶς τὸ μάντεψες;

Η ΜΠΑΜΠΑΚΙΑ

«Ἡ μπαμπακιά, ἐξακολούθησε ὁ κυρ-Μιχάλης, ἔχει πατρίδα τοὺς ζεστοὺς τόπους. Στὰ παλιὰ χρόνια ἔφεραν σπόρο στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, καὶ εἶδαν πῶς μπορεῖ καὶ ἐδῶ νὰ εὐδοκιμήσῃ.

Ἡ Μπαμπακιά

Ἡ ρίζα τῆς χώνεται ἀρκετὰ βαθιὰ μέσα στοῦ χῶμα. Τόσο βαθιὰ ποὺ μὲ δυσκολία μποροῦμε νὰ τὴν ξεριζώσωμε μὲ τὰ χέρια μας.

Ο κορμός της γίνεται ψηλός, ως ένα μέτρο και βγάζει πολλά κλαδιά. Τα φύλλα της είναι πλατιά, με δυο ως τρεις σχισμές στην άκρη. Τα άνθη της έχουν πέταλα κιτρινωπά. Η έπικονίαση γίνεται με τα έντομα.

Ο καρπός της μοιάζει με μεγάλο καρύδι.

Μια ώριμάση, ανοίγει και παρουσιάζεται το όλόλευκο μπαμπάκι με κουκούτσια, (σπέρματα) μέσα του.

Οι καρποί της μπαμπακιάς δέν ώριμάζουν όλοι μαζί, γι αυτό το μάζεμα του μπαμπακιού κρατεί 3 μήνες, από τον Οκτώβρη ως το Δεκέμβρη.

* *

Το μπαμπάκι τυλίγει γύρω τους σπόρους. Έτσι εύκολα τους σπόρους τους διασκορπίζει ο άνεμος.

Η μπαμπακιά θέλει χωράφια υγρά καλά όργανωμένα και κοπρισμένα. Σπέρνεται τον Απρίλη ή το Μάη σε αυλάκια, που να απέχουν μεταξύ τους 40 πόντους. Θέλει, ώσπου άνθιση, δύο ως τρία σκαλίσματα.

Τους σπόρους τους ξεχωρίζουμε από το μπαμπάκι με τις έκκις οκιστικές, όπως τις λένε, μηχανές. Το μπαμπάκι μας είναι πάρα πολύ χρήσιμο. Από το μπαμπάκι γίνονται όλα τα βαμβακερά ύφασματα και οί κλωστές. Το μεταχειριζόμαστε πολύ στην Ιατρική. Από τους σπόρους του βγάζουμε το βαμβακόλαδο. Ό,τι μένει το κάνουν βαμβάκη, που είναι πολύ καλή τροφή για τα ζώα.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Μές στα πράσινα ντυμένο

μένω όλον τον καιρό.

Σάν γηράσω τον Οκτώβρη

τ' άσπρο φέσι μου φορώ.

Ποιό είμαι ; Πώς με μάντεψες ;

ΤΟ ΛΙΝΑΡΙ

Ο κυρ - Μιχάλης μας είπε : «Βέβαια τα βαμβακερά ύφασματα γίνονται, από το μπαμπάκι, τα λινά όμως ύφασματα, που είναι πιο γερά από τί γίνονται ; Από το λινάρι. Ο κορμός του λιναριού είναι λεπτός και ψηλός. Όμως άντέχει και στον πιο δυνατόν άέρα. Δέ σπάζει, γιατί τον βοηθούν οί κλωστές, που έχει μέσα του.

Τα άνθη του φυτρώνουν στην κορυφή του κορμού. Έχουν χρώμα θαλασσί. Η έπικονίαση γίνεται με τα έντομα. Οί σπόροι του λιναριού είναι μικροί. Έχουν το σχήμα του πεπονόσπορου.

* *

Στα παλιά τα χρόνια, για να βγάλουν οί άνερωποι τις κλωστές

ἀπὸ τὸ λινάρι, κοπίαζαν πολὺ. Ἔβαζαν τοὺς κορμούς τοῦ λιναριοῦ μέσα σὲ λάκκους μὲ νερό, τὰ λινὸ βροχιά, καθὼς τὰ ἔλεγαν. Τοὺς ἄφηναν νὰ μουσκέψουν. Κατόπιν τοὺς κοπάνιζαν μὲ ξύλινοὺς κόπανοὺς ὄρες πολλῆς. Τοὺς ξανάβαζαν στὸ νερό, τοὺς ξανακοπάνιζαν ὡς πού νὰ φυγῇ ὅλο τὸ ξύλο τοῦ κορμοῦ καὶ νὰ μείνουν οἱ κλωστές. Ἐπειδὴ τὸ πολυδούλευαν τὸ λινάρι, ὡς πού νὰ μείνουν οἱ κλωστές, βγήκε ἡ παροιμία: «Τοῦ λιναριοῦ τὰ πάθη». Δηλαδή, πόσες φορές θὰ βραχῇ καὶ θὰ δαρθῇ τὸ κατημένο!

Σήμερα, ὅμως, τὶς κλωστές τὶς βγάζουν μὲ μηχανές.

Ἀπὸ τοὺς σπόρους τοῦ λιναριοῦ βγάζουν τὸ λινὸ λαδο.

Ἀπὸ τὸ λινόλαδο κάνουν σαπούνη, τυπογραφικὸ μελάνι, βερνίκια καὶ ἐλαιοχρώματα. Μὲ τὶς χονδρῆς κλωστές τοῦ λιναριοῦ κάνουν σχοινιά. Κοπανισμένοι λινάροσποροι κάνουν καλὸ κατάπλασμα».

ΤΟ ΚΟΥΚΙ ΚΑΙ ΡΕΒΥΘΙ

«Καὶ ποῖος δὲν ξέρει τὴ φακὴ, τὰ φασόλια καὶ τὰ μπιζέλια, τὰ κουκιά καὶ τὰ ρεβύθια! Καὶ σὲ ποιὸν δὲν ἀρέσουν; Τὶ νόστιμα, ἀλήθεια, πού εἶναι! Λοιπὸν, ὄλα αὐτά, μᾶς εἶπε ὁ κυρ-Μιχάλης τὰ λέμε ὄσπρια. Σήμερα θὰ σᾶς μιλήσω γιὰ δυὸ μόνο. Γιὰ τὸ κουκί καὶ τὸ ρεβύθι. Μιὰ ἄλλη φορὰ θὰ σᾶς μιλήσω καὶ γιὰ τὰ ἄλλα.

ΤΟ ΚΟΥΚΙ. Ὅλοι μας τὸ ξέρομε τὸ κουκί.

Ἡ ρίζα του εἶναι φουντωτή, ὁ κορμὸς του πρῶσινος, τρυφερὸς καὶ τετράγωνος. Τὰ φύλλα του στρογγυλά καὶ σύνθετα. Δηλαδή στὸ ἴδιο κοτσάνι φυτρώνουν πολλὰ φύλλα μαζί. Τὰ ἄνθη του εἶναι ἄσπρα μὲ μαῦρες βούλες. Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὰ ἔντομα.

Ὁ καρπὸς του εἶναι πράσινος, μακρουλὸς καὶ κλείνει μέσα του 5 ὡς 8 σπέρματα. Αὐτὰ εἶναι τὰ κουκιά, πού τὰ τρώμε ξερά. Ἐξωτερικὰ ἔχει ἓνα φλούδι. Ἀπὸ μέσα ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη.

**

Θέλει χῶμα καλοσκαμμένο καὶ καλοποτισμένο, τὸ κουκί. Τὸ χειμῶνα δὲ χρειάζεταιαι ποτίσματα. Πολλῆς φορῆς στὴ ρίζα τῶν κουκιῶν φυτρώνει ἓνα ἄλλο φυτὸ, λύκο τὸ λένε. Σωστὸς λύκος εἶναι. Τρέφεται ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ κουκιοῦ καὶ σιγά-σιγά τοῦ παίρνει ὅλη τὴν τροφή καὶ τὸ ξεραίνει. Ἔτσι ὁ λύκος κάνει μεγάλες καταστροφές. Ὅμως πολλὰ χλωρὰ κουκιά δὲν πρέπει νὰ τρώμε. Μπορεῖ νὰ μᾶς βλάψουν. Τὰ κουκιά τρώγονται χλωρὰ

Ἡ Κουκιά

καί ξηρά. Μαγειρεμένα είναι θρεπτική τροφή. 'Υπάρχουν κουκιά μεγάλα τὰ π λ α τ ο κ ο ύ κ ι α καί μικρά, ἔσπρα ἢ μαύρα.

ΤΟ ΡΕΒΥΘΙ. Τὸ καλλιεργοῦμε ὅπως καί τὸ κουκί, ἀλλὰ ὄχι τὸ χειμῶνα. Τὸ σπέρνουμε τὴν ἀνοιξη. Ὁ κορμὸς του εἶναι κυλινδρικός καί βγάζει πολλὰ κλαδάκια. Τὰ φύλλα του εἶναι στρογγυλά καί σύνθετα. Τὰ ἄνθη του εἶναι λευκά. Ὁ καρπὸς στρογγυλὸς καί κλείνει μέσα του ἓνα ἢ δύο σπέρματα, τὰ γνωστὰ ρεβύθια. Τὰ ἀλωνίζουν καί τὰ λιχνίζουν, ὅπως τὸ σιτάρι. Εἶναι τροφή θρεπτική. Τὰ ρεβύθια ὅταν καβουρδιστοῦν γίνονται νόστιμα στραγάλια.

Στὴν Κρήτη καλλιεργοῦνται ^{**}πολλὰ κουκιά. Φαίνεται πὼς πολὺ τὰ ἀγαποῦν. Μᾶς τὸ λέει τὸ παρακάτω τραγουδάκι ποῦ τὸ λένε στὴν Κρήτη.

Τὸ γιόμα κουκιάν ἔφαγα
κι ἀπόψε κουκοζούμι
κι ἂν μὲ ρωτᾶς γιὰ τὸ πρωτ
πάλι κουκιάν θά φάγω».

ΤΟ ΤΡΙΦΥΛΛΙ

Πρόθυμος καί γλυκομίλητος ὁ κυρ - Μιχάλης μᾶς μίλησε καί γιὰ τὸ τριφύλλι. Ἐμεῖς τὸν εὐχαριστήσαμε, γιὰ τὰ τόσα καλὰ πράγματα ποῦ μᾶς ἔμαθε.

«Τὸ τριφύλλι τὸ ὀνόμασαν ἔτσι, μᾶς εἶπε, γιὰτὶ πραγματικά κάθε κοτσανάκι ἔχει τρία φυλλαράκια στρογγυλά. Ψάξαμε ὄλον τὸν τριφυλλῶνα καί δὲ βρήκαμε οὔτε ἓνα, ποῦ νὰ ἔχη δύο ἢ τέσσαρα φύλλα. Ὅλα εἶχαν τρία.

Τὰ ἄνθη του εἶναι μικρά καί κιτρινοκόκκινα. Τὰ σπερματά του εἶναι μικρά.

Τὸ τριφύλλι ἔχει ὑπόγειο βλαστὸ, ρίζωμα δηλαδή, ὅπως τὸ γιούλι καί τὸ χρυσάνθεμο. Τὸ ρίζωμα τοῦ τριφυλλιοῦ ζεῖ 10 χρόνια.

Τὸ τριφύλλι θέλει πολλὰ ποτίσματα καί λιπάσματα. Τὸ θερίζουν 3 καί 4 φορές τὸ χρόνο. Τὸ ἀφήνουν νὰ ξεραθῆ στὸν ἥλιο καί κατόπιν τὸ δένουν. Τὸ κάνουν δηλαδή μπάλες μὲ χορτοδετική μηχανή. Ἐπειτα τὸ ἀποθηκεύουν. Εἶναι πρώτης τάξεως τροφή γιὰ τὰ ζῶα.

Νὰ κι ἓνα τραγουδάκι γιὰ τὸ τριφύλλι:

Τρεῖς φορές τὸ θερίζανε, ἀχώριστοι τρεῖς φίλοι
καί κείνο ξαναφύτρωνε τὸ δύστυχο τριφύλλι».

Η ΑΚΡΙΔΑ

Πιάσαμε μιὰ ἀκρίδα καί τὴν πήγαμε στὸ σχολεῖο μας. Τὴν εἶδε ὁ

δάσκαλος, χαμογέλασε και μᾶς εἶπε: «Ώραϊο μάθημα θὰ κάνουμε σήμερα. Θὰ σᾶς μιλήσω γιὰ τὴν ἀκρίδα, τὸ βλαβερὸ αὐτὸ ἔντομο.

Ἡ ἀκρίδα, μᾶς εἶπε, ζεῖ μέσα στοὺς ἀγρούς. Ἐκεῖ βρίσκει ἄφθονη τροφή.

Τὸ σῶμα της χωρίζεται, ὅπως και στὰ ἄλλα ἔντομα, σὲ τρία μέρη: στὸ κεφάλι, στὸ θώρακα και στὴν κοιλιά.

Στὸ κεφάλι της ἔχει δυὸ μεγάλα μάτια, δυὸ μικρὲς κερατῆες και ἕνα στόμα μὲ δυὸ δυνατὰ σαγόνια, ποὺ ἀνοιγοκλείνουν ἀπὸ τὰ πλάγια. Στὸ θώρακα ἔχει 6 πόδια. Τὰ δύο εἶναι πολὺ μεγάλα. Πέντε φορές μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα τέσσερα. Ἐχει και δυὸ μεγάλα ζευγάρια φτερά. Τὸ ἐξωτερικὸ ζευγάρι τὰ φτερά εἶναι σκοῦρα και κάπως χοντρά. Μὲ αὐτὰ σκεπάζει τὸ δεῦτερο ζευγάρι τὰ φτερά της, ποὺ εἶναι χρώματισμένα, κόκκινα ἢ κίτρινα. Εἶναι μεγαλύτερα και διπλωμένα. Ὅταν εἶναι μικρὴ ἡ ἀκρίδα δὲν ἔχει φτερά. Ἡ κοιλιά της εἶναι λίγο μακρουλὴ και χωρίζεται σὲ ζῶνες.

Ἡ Ἀκρίδα

Ἡ ἀκρίδα τρώει φύλλα και τρυφεροὺς βλαστοὺς. Γεννάει 150 αὐγά μέσα στὸ χῶμα. Μὲ τὴ ζέστη τοῦ ἡλίου σκάζουν τὰ αὐγουλάκια και βγαίνουν μικρὲς ἀκρίδες. Εἶναι λαίμαργες, τρώνε πολὺ και μεγαλώνουν γρήγορα.

Ἐχθροὺς ἡ ἀκρίδα ἔχει ὄλα τὰ πουλιά, τὸ βάτραχο και τὸν σκαντζόχοιρο. Καὶ ἡ ἄλεπού τὴν κυνηγáει, ἅμα εἶναι πεινασμένη».

Κατόπιν ὁ δάσκαλός μας μᾶς ἐξήγησε πῶς:

1. Ἡ ἀκρίδα παίρνει τὸ χῶμα τοῦ μέρους, ὅπου ζεῖ. Δηλαδή, ἂν ζῆ ἀνάμεσα σὲ πράσινα φύλλα, εἶναι πράσινη, ἂν ζῆ σὲ πετρώδικα μέρη, παίρνει τὸ χῶμα τῆς πέτρας. Ἐτσι κρύβεται και ξεγελάει τοὺς ἐχθροὺς της.

2. Μὲ τὰ δυὸ μεγάλα της πόδια κάνει μεγάλα πηδήματα. Καὶ μόνο, ἅμα θέλῃ νὰ ταξιδέψῃ μακριά, μεταχειρίζεται τὰ φτερά της.

3. Γιὰ νὰ μὴν τῆς καταστρέφονται τὰ φτερά της, τὰ σκεπάζει μὲ τὶς δυὸ σκληρὲς φτεροῦγες της.

4. Γεννάει πολλὰ αὐγά. Ἐτσι ὅσο και νὰ τὴν κυνηγοῦν δὲν ἐξολοθρεύεται.

5. Καμιά φορά κελαΐδει. Δηλαδή τρίβει τὰ πόδια της στὰ φτερά

της και βγάζει ένα μονότονον ήχο. Μά δύσκολα μπορεί κανείς νά τή βρῆ, από τόν ήχο, γιατί άλλοθι άκούεται τό τραγούδι της και άλλοθι βρίσκειται αύτή. Τό ίδιο συμβαίνει και με ένα άλλο έντομο, πού μοιάζει με τήν άκρίδα, τό γ ρ ύ λ λ ο.

* *

Οί άκρίδες, άμα είναι λίγες, κάνουν βέβαια ζημιά, μά όχι και πολύ μεγάλη. "Άμα όμως είναι πολλές κάνουν πολύ μεγάλη καταστροφή στά φυτά. "Υπάρχουν κοπάδια με δισεκατομμύρια άκρίδες. "Όταν πετούν, νομίζει κανείς πώς είναι σύννεφο και τρέχει. Πολλές φορές σκεπάζουν τόν ήλιο. "Όπου πέσουν, σε λίγα λεπτά τής ώρας, δέ μένει ούτε ένα φύλλο πράσινο. Τρώνε και τό φλοιό άκόμη τών δένδρων.

Οί χωρικοί άμα ιδοϋν νά έρχονται άκρίδες, τρέχουν γρήγορα κι άνάβουν φωτιές, για νά τις αναγκάσουν νά μήν πέσουν στο μέρος τους. Καμιά φορά είναι τόσο πολλές, πού πέφτουν πάνω στη φωτιά και τή σβήνουν. Καίγονται βέβαια όσες πέσουν επάνω στη φωτιά μά οί άλλες είναι τόσο πολλές, πού τρώνε τά πάντα.

Εύκολότερα καταστρέφονται, άμα είναι μικρές και δέν έχουν άκόμη φτερά. Τό ράντισμα με πετρέλαιο τις θανατώνει.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Μονάχες όλομόναχες
κότες μόνο ταγίζουμε.
Σάν σμίξουμε όλες μαζί
τόν κόσμο άφανίζουμε.

Ποιές είμαστε ; Πώς μάς μάντεψες ;
Τι συμπέρασμα βγάζεις από αυτό τό αίνιγμα ;

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Κάποτε σε μιá μεγάλη πολιτεία ένα καλοκαιριάτικο πρωινό έπεσε μεγάλο κοπάδι άκρίδες. "Ήταν πολύ πρωί κι ό περισσότερος κόσμος κοιμόταν, με άνοιχτά παράθυρα, γιατί έκανε ζέστη. Οί άκρίδες, όπως καταλαβαίνετε, σε λίγα λεπτά τής ώρας δέν άφησαν ούτε ένα πράσινο φυλλαράκι στα πάρκα και στα πεζοδρόμια τής πολιτείας. "Αλλά δέν έκαμαν μόνο αύτή τή ζημιά οί άκρίδες. Καθώς ήταν έτσι μπουλούκι θεόρατο, αρκετά εκατομμύρια από αυτές, μπουκάρισαν από τά άνοιχτά παράθυρα μέσα στα σπίτια και τά γέμισαν. Πολλοί από τούς κατοίκους σκεπάστηκαν, κυριολεχτικά, επάνω στα κρεβάτια τους με σωρό άκρίδες.

ΤΟ ΜΥΡΜΗΓΚΙ

Τό καλοκαίρι και τό φθινόπωρο βλέπομε χιλιάδες μυρμήγκια στοϋς

άγρους νά κουβαλοῦν, ἀκούραστα τὴν τροφή τους στὴ φωλιά τους.

Μὰ καὶ στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν, στοὺς κήπους κι ἐπάνω ἀκόμη στοὺς τοίχους βλέπομε μυρμηγκία.

Τὸ μυρμηγκὶ εἶναι ἔντομο. Τὸ κεφάλι του, ὁ θώρακας καὶ ἡ κοιλιά του συνδέονται μὲ πολὺ λεπτὴ σάρκα.

Ἐπάνω στοῦ στρογγυλοῦ κεφάλι του ἔχει δυὸ μάτια καὶ δυὸ μικρὲς κερατιές. Στὸ στόμα του ἔχει δυὸ δυνατὰ σαγόνια, ποὺ ἀνοίγουν στὰ πλάγια. Στὸ θώρακα ἔχει 6 πόδια. Μερικὰ μυρμηγκία βγάζουν φτερά. Ὅταν πετάξουν καὶ πᾶνε σ' ἄλλο μέρος, τότε ρίχνουν τὰ φτερά τους, γιατί δὲν τοὺς χρειάζονται πιά.

Τὰ μυρμηγκία κάνουν τὴ φωλιά τους μέσα στοῦ χῶμα. Δουλεύουν ὄλα μαζύ.

Σὲ μιά φωλιά μένουν πολλὲς χιλιάδες μυρμηγκία.

Τὴ φωλιά τους τὴ χωρίζουνε σὲ δυὸ ὡς τρία πατάματα. Τὸ κάθε

πάτωμα ἔχει πολλὰ διαμερίσματα. Τὸ χῶμα τὸ βγάζουν μὲ τὶς δαγκάνες τους σπειρίσπειρὶ ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά τους καὶ τὸ κάνουν σωρό.

Μυρμηγκιά

Τοὺς ἀρέσουν οἱ γλυκὲς οὐσίες. Τὴν τροφή τους τὴ βρίσκουν μὲ τὴ μυρουδιά. Μὲ τὰ γερά σαγόνια τους τὴν κομματιάζουν καὶ τὴν καταπίνουν. Τὰ μυρμηγκία μὲ τὶς μικρὲς κερατιές τους, συνεννοοῦνται καὶ γνωρίζονται. Ἄμα πάη κανένα ξένο μυρμηγκὶ στὴ φωλιά τους, ἀμέσως τὸ καταλαβαίνουν πῶς εἶναι ξένο καὶ τὸ σκοτώνουν. Ἄμα ἕνα μυρμηγκὶ βρῆ πολλὴ τροφή τρέχει ἀμέσως στὴ φωλιά του καὶ εἰδοποιεῖ τὰ ἄλλα μυρμηγκία.

Καμιὰ φορὰ δυὸ μυρμηγκοφωλιές τσακώνονται μεταξύ τους καὶ σκοτώνονται πολλὰ μυρμηγκία στὴ μάχη.

Ὅλο τὸ καλοκαίρι κουβαλοῦν τροφή στὴ φωλιά τους. Τὸ ἕνα πίσω ἀπὸ τ' ἄλλο. Εἶναι τόσο δυνατὰ, ποὺ μπορεῖ ἕνα μυρμηγκὶ νὰ σηκώσῃ βάρος 3 ὡς 4 φορές πιὸ βαρὺ ἀπὸ τὸ σῶμα του. Ὅταν βρέξῃ τὸ καλοκαίρι πολὺ, τότε τὸ νερὸ μπαίνει μέσα στὴ φωλιά τους καὶ τοὺς βρέχει τὴν τροφή. Τὰ μυρμηγκία τότε τὴ βγάζουν ἔξω γιὰ νὰ μὴν σαπίσῃ καὶ τὴν στεγνώνουν στὸν ἥλιο.

Τὸ χειμῶνα τὰ πιὸ πολλὰ μυρμηγκία ψοφοῦν. Πολὺ λίγα ζοῦν καὶ περνοῦν τὸ χειμῶνα.

Τὰ θηλυκὰ μυρμηγκία (καὶ δὲν εἶναι πολλὰ σὲ κάθε φωλιά) γεννοῦν πολλὲς χιλιάδες αὐγά στοῦ ἐπάνω πάτωμα τῆς φωλιάς τους. Ἐκεῖ ζε-

σταίνονται πιό πολύ από τόν ήλιο. 'Από τ' αύγουλάκια βγαίνουν μικρά σκουληκάκια. Τότε τὰ μυρμήγκια μεταφέρουν με τὸ στόμα τους αὐτὰ τὰ σκουληκάκια στο δεύτερο πάτωμα. Τὰ περιποιούνται καί τ' αγαπούν πολύ. 'Επειδή τὰ σκουληκάκια αὐτὰ δέν μποροῦν νά φάνε σκληρή τροφή, τὰ μυρμήγκια τὰ ταΐζουν τροφή χωνεμένη, πού τή βγάζουν από τήν κοιλιά τους. 'Αμα καταλάβουν κίνδυνο, τότε τὰ μυρμήγκια, μεταφέρουν τὰ σκουληκάκια τους στο τρίτο πάτωμα, γιά μεγαλύτερη ασφάλεια. Τὰ σκουληκάκια αὐτὰ, σέ 15 ὡς 20 μέρες μεταμορφώνονται καί γίνονται τέλεια μυρμήγκια. Τὸ μυρμήγκι-έχθροὺς ἔχει μερικά πουλιά.

Εἶναι ἔντομα βλαβερά, γιὰτί τρῶνε καρποὺς καί ὄσπρια.

ΛΑΪΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ

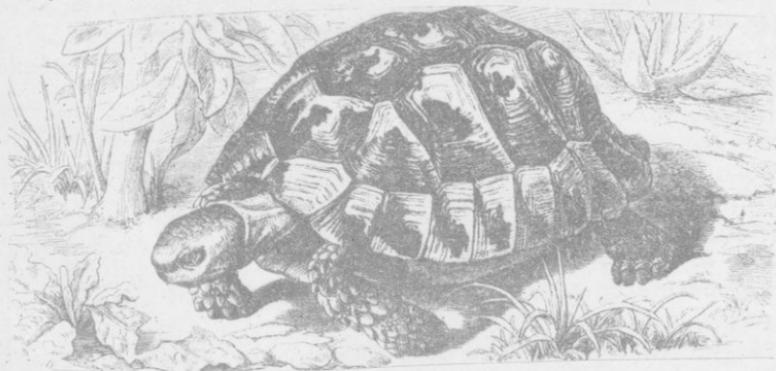
(Τὸ λένε σέ πολλὰ μέρη γιά νά φύγουν τὰ μυρμήγκια)

Μέρμηγκα μερμηγκωτέ
μπρός καί πίσω κομπωτέ
φύγε ἀπό τόν τόπο μου
κι ἀπό τή δούλεψή μου,

μη στείλω τήν κλωσσούρα μου,
τήν σαραντοπουλούδα
καί σέ φάη καί σέ ψήση
καί σέ ἀνεμοσκορπίση.

Η ΧΕΛΩΝΑ

'Η χελώνα ζεῖ στοὺς ἀγρούς. "Ας ἐξετάσουμε τὸ σῶμά της. Βλέπουμε πρῶτα - πρῶτα τὸ καβούκι της, τὸ ὄ σ τ ρ α κ ο, πού τὸ κουβαλάει, πάντα μαζί της. Εἶναι καμωμένο ἀπὸ μιὰ οὐσία, πού μοιάζει με ἀσβέ-

'Η χελώνα

στη καί εἶναι κολλημένο στή ράχη της καί στήν κοιλιά της. Εἶναι σκληρό, σάν κέρατο τράγου. "Εχει δυὸ τρύπες. 'Από τήν μπροστινὴ τρύπα,

βγάζει ή χελώνα τὸ κεφάλι της καὶ τὰ δυὸ μπροστινά της πόδια. Ἐπὶ τὴν πισινὴ τρύπα βγάζει τὰ δυὸ πισινὰ της πόδια καὶ τὴν οὐρά της.

Τὸ κεφάλι της εἶναι μικρὸ καὶ μακρουλό, μοιάζει μὲ κεφάλι φιδιοῦ. Δὲ βλέπει πολὺ μακριά. Ὅμως ἀκούει πολὺ καλά.

Τὰ πόδια της εἶναι κοντὰ γι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τρέξει. Βαδίζει πολὺ ἀργά. Σχεδὸν σέρνεται στὸ χῶμα. Ἡ οὐρά της εἶναι μικρή.

* *

Τρώγει φύλλα, τρυφεροὺς βλαστοὺς, ἔντομα καὶ σκουλήκια. Δόντια δὲν ἔχει. Μασάει τὴν τροφὴ της μὲ τὰ σκληρὰ σαγόνια της.

Γεννάει 10—20 αὐγά μέσα σὲ τρύπες. Τὰ αὐγά ζεσταίνονται μὲ τὸν ἥλιο καὶ σκάζουν. Ἐπὶ τὰ αὐγά βγαίνουν μικρὰ χελωνάκια μὲ τὸ δσπρακὸ τους καὶ βρίσκουν μόνα τους τὴν τροφὴ τους.

Ἐχθροὺς ἔχει τὸ λύκο, τὴν ἀλεπού καὶ τὸν ἀετὸ. Γιὰ νὰ σώζεται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς της χάνεται μέσα στὸ σκληρὸ της δσπρακο. Ἡ πονηρὴ ἀλεπού, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὴ φάῃ τὴ σπρώχνει μὲ τὰ πόδια της καὶ τὴν πετάει μέσα σὲ λακκοῦβες μὲ νερό. Ἡ δυστυχημένη χελώνα, βγάζει τότε τὸ κεφάλι της καὶ τὰ πόδια της, γιὰ νὰ κολυπήσῃ κι ἔτσι καταφέρει ἢ ἀλεπού καὶ τὴν ἀρπάζει. Ὁ ἀετὸς τὴν πιάνει μὲ τὰ νύχια του, τὴν ἀνεβάζει ψηλά καὶ τὴν ἀφήνει. Ἐπὶ τόσο ὕψος ποὺ πέφτει ἢ χελώνα πάνω στὶς πέτρες, σπάζει τὸ δσπρακὸ της. Τότε κατεβαίνει ὁ ἀετὸς, τὴν ἀρπάζει καὶ τὴν τρώει.

Ζεῖ πολλὰ χρόνια ἢ χελώνα. Ὁ βασιλιάς τῆς Αἰγύπτου ἔχει μιὰ χελώνα στὸν κῆπο του 350 χρονῶν, ποὺ ζυγίζει 3 τόννους.

Μερικοὶ τρῶνε τὸ κρέας της. Ἐπὶ τὸ δσπρακὸ της κατασκευάζουν οἱ τεχνίτες χτένια καὶ ἄλλα πράματα.

Εἶναι περισσότερο χρήσιμο ζῶο, παρά βλαβερό, γιὰτὶ τρώει ἔντομα καὶ σκουλήκια.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Σιγαλή, σιωπηλὴ

τὸ σαμάρι κουβαλεῖ.

— Ποιὰ εἶναι ; Πῶς τὴ γνῶρισε ;

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Κάποτε ἕνας λαγὸς κορόϊδευε μιὰ χελώνα, γιὰτὶ δὲν μποροῦσε νὰ τρέξει, ὡς κι αὐτόν. Ἡ χελώνα τότε τοῦ λέει :

«Θέλεις νὰ παραβγοῦμέ στὸ τρέξιμο ὡς ἐκεῖνο τὸ δέντρο, γιὰ νὰ δοῦμε ποιὸς θὰ πάῃ πρῶτος ;

— Ἄστειο μοῦ φαίνεται αὐτὸ, κυρὰ χελώνα, ἀπαντᾷ ὁ λαγός, ἀλλὰ ἀφοῦ θέλεις, δέχομαι, μὰ μὲ μιὰ συμφωνία : Ὅποιος πάει πρῶτος, νὰ κόψῃ τὴν οὐρὰ τοῦ ἄλλου.

— Τὸ δέχομαι, ἀπάντησε ἢ χελώνα».

‘Ο άγώνας άρχισε. ‘Ο λαγός, πού ήξερε τί τρέξιμο έκανε, δέν ξεκί-
νησε, μόνο ειπε στη χελώνα: «Τί νά τρέξω, άς ξαπλώσω λίγο, νά
πάρω λίγον ύπνο και, όταν έσύ πλησιάζης στο δέντρο, έγω με δυο πή-
δους θά πάω πρώτος».

‘Η χελώνα κούτσα-κούτσα, πήγαινε πρós τó δέντρο. Δυο βήματα
ήθελε άκόμη νά κάνη, γιά νά φτάση στο δέντρο, και ξυπνάει ó λαγός.
Μόλις τή βλέπει σφίγγεται και τρέχει με όλη του τή δύναμη. Μά ήταν
πιά άργά. ‘Η χελώνα ειχε φτάσει πρώτη, κέρδισε τó στοίχημα και έκοψε
τὴν ούρά του λαγου.

Τί συμπέρασμα βγάζετε άπό αύτήν τὴν ιστοριούλα;

Ο ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ

‘Ο κορυδαλλός, τόν λένε και σκορδαλλό, κατσουλιέρη και κουτσου-
λιανό, είναι πουλί του-άγρου.

Είναι λίγο μεγαλύτερος άπό τó σπουργίτη. Τó χρώμα τών φτε-
ρών του είναι σταχτερό. Στο
κεφάλι του έχει μερικά φτερά
δρεθια, σά λοφίο. ‘Η ούρά του
είναι λίγο μακρουλή.

Είναι πιστός σύντροφος
του γεωργου. Τόν συντροφεύει
στο χωράφι και τó χειμώνα,
γιατί δέν ταξιδεύει, όπως τά
άλλα πουλιά.

‘Ο κορυδαλλός τρώει έντο-
μα σκουλήκια, καρπούς και
σπόρους. Κάνει τή φωλιά του
στο χώμα, δίπλα σ’ ένα βόλο
χώμα ή σ’ ένα θυμαράκι. Γεν-
νάει 5 αυγά και τά κλωσάει
15 μέρες. ‘Από τ’ αυγά βγαί-
νουν τά πουλάκια. Σέ δυο ώς
τρεις ήμέρες μπορούν νά βα-
δίσουν.

‘Εχθρούς έχει τά άρπακτι-
κά πουλιά. Τὴν άλεπού, τó
κουνάβι, τή γάτα τόν άσβό και
τó φίδι. “Σμως κατορθώνει εύ-
κολα νά σωθῆ.

1. Γιατί τά φτερά του είναι σταχτερά. “Εχουν τó χρώμα του έδά-
φους κι έτσι δέν τόν διακρίνουν εύκολα οί έχθροί του.

2. Βλέπει και άκούει καλά.

3. Τη φωλιά του την καμουφλάρει τόσο τεχνικά, με ξερά χόρτα, φρύγανα και χῶμα, πού δὲ διακρίνεται.

4. Τὰ πουλάκια του μεγαλώνουν καὶ δὲν ἀργοῦν νὰ πετάξουν.

Σπάνια κάθεται ἐπάνω σὲ δέντρα. Προτιμᾶει νὰ μένη κάτω στὸ ἔδαφος. Πρῶτος ἀπ' ὅλα τὰ πουλιὰ ξυπνάει τὰ χαράματα, πετάει πολὺ ψηλὰ καὶ τραγουδάει γλυκά. Ἄμα κουραστῆ, μαζεῦει τὰ φτερά του καὶ πέφτει κάτω, σὰ βολίδα. Ὅταν πλησιάζη νὰ φθάση στὸ χῶμα, ἀνοίγει τὰ φτερά του, γιὰ νὰ μὴν χτυπήσῃ καὶ κάθεται σὲ καμιὰ πέτρα ἢ σὲ κανένα βῶλο χῶμα.

Οἱ ἄνθρωποι κυνηγοῦν τὸν κορυδαλλό, γιὰ τὸ νόστιμο κρέας του. Ὅμως ἐπειδὴ εἶναι πουλί ὠφέλιμο στὴ γεωργία, ἀπαγορεύεται τὸ κυνήγι του.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Στὸ χωράφι πάντα μένει

Δὲ μισεύει ὅπως ἄλλοι.

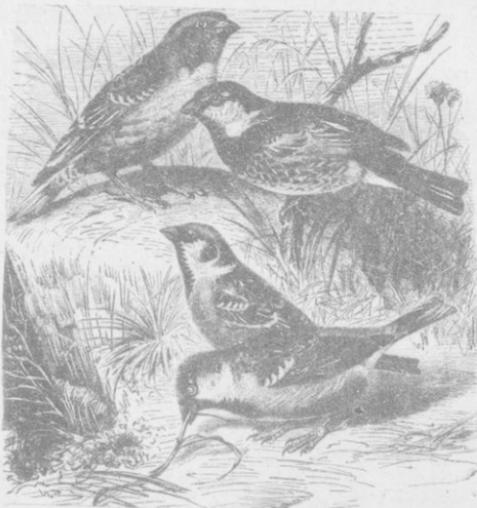
Σταχτερῆ εἶναι ἢ φορεσιά του

μὲ λοφίο στὸ κεφάλι.

— Ποιὸς εἶναι ; Πῶς τὸν μάντεψες ;

Ο ΣΠΟΥΡΓΙΤΗΣ

Καὶ ποιὸς δὲν τὸν ξέρει τὸ σπουργίτη ; Δὲν ὑπάρχει χωριό, κωμόπολη ἢ πόλη πού νὰ μὴν ἔχει σπουργίτες. Ὅπου ὑπάρχει τροφή, ὁ σπουργίτης εἶναι πάντοτε παρών. Εἶναι περιττὸ νὰ τὸν περιγράψωμε.

Ὁ σπουργίτης

Ὁ ἄρσενικός διακρίνεται ἀπὸ μιὰ μαύρη βούλα πού ἔχει στὸ λαιμό του. Εἶναι παμπόνηρο πουλιὸ ὁ σπουργίτης. Κάποτε βαριέται νὰ κάμη δική του φωλιά καὶ πηγαίνει καὶ στρογγυλοκάθεται μέσα στις χελιδνοφωλιές.

Ἐπειδὴ τὸν πολुकυνηγοῦν τὰ παιδιά καὶ οἱ γάτες, γίνεται ἀκόμη πιὸ πονηρός. Καταλαβαίνει τίς παγίδες, πού τοῦ στήνουν τὰ παιδιά καὶ σπάνια πιάνεται.

Κάνει κάμποση ζημιὰ στὰ

σπαρτά. "Όμως μᾶς ὠφελεῖ καὶ λιγάκι, γιστί τρώει μύγες, κουνούπια καὶ σκουλήκια.

ΑΙΝΙΓΜΑ

"Όπου κι ἄν κοιτάξης εἶναι.
Τριγυρίζει σάν χαμῖνι.
Στάρι, ψίχουλα καὶ μύγες
ἄλα εὐθὺς τὰ καταπίνει.
—Ποιὸς εἶναι; Πῶς τὸ μάντεψες;

Ο ΑΚΑΝΘΟΧΟΙΡΟΣ (Σκαντζόχοιρος)

Ἄπὸ τὸ ὄνομά του καταλαβαίνομε, πῶς εἶναι χοῖρος μὲ ἀγκάθια. Σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας τὸν λένε σκαντζόχοιρο. Ζεῖ στοὺς ἀγρούς. Τὸ σῶμα του εἶναι σφαιρικό. Ἄμα εἶναι μαζεμένος, εἶναι ὀλοστρόγγυλος. Σωστὸ τόπι. Τὸ σῶμα του σκεπάζεται μὲ πολλὰ σκληρὰ καὶ μυτερὰ ἀγκάθια. Μποροῦμε νὰ ποῦμε, πῶς εἶναι ὁ ἀχινὸς τῆς ξηρᾶς. Μόνο τὸ κά-

Ἄκανθόχοιρος

τω μέρος τῆς κοιλιᾶς του καὶ τὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ κεφαλιοῦ του εἶναι χωρὶς ἀγκάθια. Τὸ κεφάλι του μοιάζει πολὺ μὲ τὸ κεφάλι τοῦ γουρουνιοῦ. Τὰ πσινά του πόδια εἶναι λίγο μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ μπροστινά. Ἐχει γερὰ νύχια. Ζυγίζει μισθὸς ὡς μίᾳ ὀκά.

Ἄκανθόχοιρος τρώει σκουλήκια, ἔντομα, ποντικούς, σλιγκάρια, διάφορους καρπούς καὶ φῖδια. Βγαίνει τῆ νύχτα γιὰ βοσκή. Γεννάει τρεῖς φορές τὸ χρόνο ἀπὸ 3 ὡς 4 μικρὰ. Γεννιοῦνται μὲ κλεισμένα μάτια ἔπως τὰ κουταβάκια καὶ τὰ γατάκια.

Ἐχθροὺς ἔχει τὸ λύκο, τὸ σκύλο καὶ τὴν ἀλεπού.

Ἐλᾶτε τώρα νὰ καταλάβουμε καλύτερα μερικὰ πράγματα:

1) Τὰ ἀγκάθια του τὸν προστατεύουν πολὺ. Ἄμα ἀντιληφθῆ κίνδυνος κουλουριάζεται· γίγεται σωστὸς ἀχινὸς, μιά μπάλα μὲ χιλιάδες δυνατὰ καὶ μυτερὰ ἀγκάθια. Δύσκολα μποροῦν νὰ τὸν φᾶνε τὰ ἄγρια ζῶα.

2) Μὲ τὰ ἀγκάθια του πολλὲς φορές κουβαλάει στὰ μικρὰ του τροφή. Τρίβει μὲ τὰ πόδια του καὶ μὲ τὸ στόμα του τὰ σταφύλια. Κατόπιν κυλιέται καὶ καρφώνονται ἔτσι πολλὲς ρόγες στὰ ἀγκάθια του. Φορτωμένος, λοιπὸν ρόγες ἢ ἄλλους καρπούς, γυρίζει στὰ μικρὰ του. Κι αὐτὰ εὐχαριστημένα ρίχνονται στὸ φαί.

3. Μὲ τὰ ἀγκάθια τοῦ ἀκόμη σκοτώνει τὰ φίδια. Δαγκώνει τὴν οὐρὰ τοῦ φιδιοῦ καὶ κουλουριάζεται. Τὸ φίδι ποῦ προσπαθεῖ νὰ ξεφύγη, χτυπιέται ἐπάνω στὰ ἀγκάθια τοῦ ἀκανθόχοιρου, πληγώνεται καὶ ψοφάει. Ἔτσι, μὲ τὴν ἡσυχία τοῦ πιά, κάθεται καὶ τὸ τρώει ὁ φιλαράκος μας.

Ἡ πονηρὴ ἀλεπού καταφέρνει καὶ τὸν τρώει μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποῦ τρώει καὶ τὴ χελώνα. Τί; μήπως δὲν τὸ θυμόσαστε; Ἔ, τότε κοιτάξτε παραπάνω πῶς ἡ ἀλεπού τρώει τὴ χελώνα.

Εἶναι πολὺ ὠφέλιμο ζῶο ὁ σκαντζόχοιρος, ἀφοῦ τρώει τόσα βλαβερὰ ζῶα. Πολλοὶ ἄνθρωποι τρῶνε καὶ τὸ κρέας του. Λένε πῶς εἶναι ἀρκετὰ παχὺ καὶ νόστιμο.

4. Μὲ τὰ δυνατὰ νύχια τοῦ κάνει τρύπες καὶ μπαίνει μέσα.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Εἶναι κοντός, κουτούτσικος

Παλουκοφορτωμένος.

—Ποιὸς εἶναι; Πῶς τὸν μάντεψες;

Ο ΤΖΙΤΖΙΚΑΣ

Ποιὸς δὲν τὸν ξέρει τὸν τραγουδιστὴ;

Ὁ τζίτζικας δὲ ζεῖ μονάχα στοὺς ἀγρούς. Ζεῖ καὶ στοὺς κήπους καὶ στὰ λιβάδια καὶ στὰ δάση. Ἄμα ὁ ἥλιος τὸ καλοκαίρι γίνεται ἀνυπόφορος καὶ ὅλα τὰ ζῶα τρέχουν νὰ βροῦνε σκιά νὰ ξεπλώσουν, ὁ τζίτζικας, πάντα χαρούμενος καὶ κεφάτος, μᾶς ξεκουφαίνει μὲ τὰ τραγούδια τοῦ τὰ μεσημέρια.

Ὁ τζίτζικας εἶναι ἔντομο. Κοιτάξτε τὸ κεφάλι του. Εἶναι πολὺ μεγάλο, λὲς καὶ εἶναι συνέχεια τοῦ θώρακα. Ὁ λαιμὸς δὲν ξεχωρίζει. Ἐπάνω στὸ κεφάλι του ἔχει δυὸ μικρὲς κερατιές, δυὸ μεγάλα μάτια καὶ ἄλλα τρία πολὺ μικρά. Ἡ προβοσκίδα του εἶναι μακρουλὴ καὶ φθάνει ὡς τὴν κοιλιὰ του. Στὸ θώρακα ἔχει δυὸ ζευγάρια φτερά καὶ 6 πόδια μὲ δυὸ νύχια τὸ καθένα.

Ἀνάμεσα στὴν κοιλιὰ καὶ τὸ θώρακά του, ἔχει δυὸ μικρὰ τύμπανα, τὰ κουνάει ἀδιάκοπα καὶ βγάζει τὸ γνωστὸ ἦχο τζί, τζί, τζί.

Ὁ τζίτζικας γεννάει μέσα στὸ χῶμα τὰ αὐγά του τὸ φθινόπωρο καὶ ἔπειτα ψοφάει.

Τὰ αὐγά του μένουν ὅλον τὸ χειμῶνα μέσα στὸ χῶμα. Τὴν ἄνοιξη μὲ τίς ζέστες σκάζουν καὶ βγαίνουν μικρὰ σκουληκάκια. Ἐκεῖ μέσα στὸ χῶμα ποῦ εἶναι βρίσκουν καὶ τρῶνε διάφορα σάπια φύλλα, φυτικές οὐσίες καὶ μεγαλώνουν. Τὸν Ἰούλιο μεταμορφώνονται καὶ ἀπὸ σκουληκάκια ποῦ ἦσαν, γίνονται τέλεια τζίτζικια. Βγαίνουν ἀπὸ τὸ χῶμα, σκαρφαλώνουν στοὺς κορμούς τῶν δέντρων, βγάζουν τὸ δέρμα, ποῦ εἶχαν ὅταν ἦσαν μέσα στὸ χῶμα, πετοῦν κι ἀρχίζουν τὸ τραγούδι τους.

Ὁ τζίτζικας δὲν τρώει σχεδὸν τίποτε. Μόνο λίγο χυμὸ ἀπὸ τὰ φύλλα ἢ ἀπὸ τὸν κορμὸ τῶν δέντρων ρουφάει μὲ τὴν προβοσκίδα του. Ἐχθρὸς ὁ τζίτζικας ἔχει τὰ πουλιά.

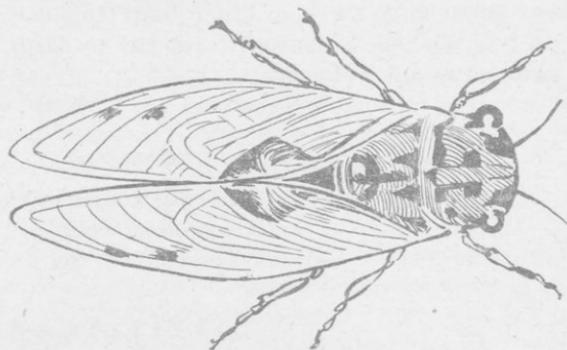
Ὁ τζίτζικας 1) παίρνει τὸ χρῶμα τοῦ μέρους ὅπου ζεῖ. Ἔτσι δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν διακρίνῃ εὐκόλα. Δοκιμάστε νὰ πιάσετε ἕναν τζίτζικα πού τραγουδάει στὸ δέντρο, νὰ δῆτε πόση ὥρα θὰ ψάξετε. Καμουφλάρεται λοιπὸν καὶ προφυλάγεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του.

2. Ἐχει νύχια μωτέρα καὶ διπλά. Ἔτσι μπορεῖ καὶ σκαρφαλῶνει καὶ κρατιέται καλὰ ἐπάνω στὰ δέντρα.

3. Τραγουδάει μόνον ὁ ἀρσενικὸς τζίτζικας, γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν τζιτζικίνα.

4. Τραγουδάει μὲ τὰ τύμπανά του καὶ ὄχι μὲ τὸ στόμα του, ὅπως θὰ νόμιζε κανεὶς.

Ὁ τζίτζικας δὲν εἶναι βλαβερὸ ζῶο στὴ γεωργία, μόνο μᾶς ἀνησυχεῖ λίγο τὰ μεσημέρια τοῦ καλοκαιριοῦ.

Ὁ τζίτζικας

ΛΑΪΚΑ ΓΝΩΜΙΚΑ

Τζίτζικας ἐλάλησε, μαύρη ρόγα γυάλισε.

Μὴ σὲ γελάσῃ ὁ βάτραχος καὶ τὸ χελιδνάκι.

Ἄν δὲ λαλήσῃ ὁ τζίτζικας, δὲν εἶν' καλοκαιράκι.

Τὸ Λιβᾶδι

Δ'. ΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

Λιβάδι λέμε μιὰ μεγάλη ἔκταση ἀκαλλιέργητη, πού χρησιμεύει γιὰ τὴ βοσκή τῶν ζῶων. Εἶναι λοιπὸν τὸ λιβάδι β ο σ κ ό τ ο π ο ς.

Στὸ λιβάδι τὴν ἀνοιξὴ ξεφυτρώνουν διάφορα χόρτα. Τὸ σκεπάζουν ὀλόκληρο καὶ φαίνεται κατὰπράσινο. Τὸ καλοκαίρι τὰ χόρτα αὐτὰ ξεραίνονται καὶ μένουν μόνο πού καὶ πού μερικά χαμόδενδρα, θ ά μ ν ο ι. Τὸ χειμῶνα πολλὰ λιβάδια σκεπάζονται λίγο πολὺ ἀπὸ νερά.

Στὸ λιβάδι οἱ γεωργοὶ κι οἱ κτηνοτρόφοι ἀφήνουν ἐλεύθερα τὰ ζῶα τους καὶ βόσκουν.

Τ Ο Λ Ι Β Α Δ Ι

Ποιὸς ζωγράφος στὸ λιβάδι μὲ χιλιάδες πινελιές,
σκόρπισε τὶς ἀνεμῶνές; Ποιὸς τὶς τόσες εὐωδιές;

Ποιὸς ξαπόλυσε ὅλη μέρα νὰ πετοῦνε μὲ χαρά,
μέλισσες καὶ πεταλοῦδες μὲ πολύχρωμα φτερά;

Ποιὸς στὸ πράσινό του φόντο, νὰ ὁμορφάινῃ πὸ πολὺ
ἔβαλε τὰ προβατάκια μὲ τ' ὀλόλευκο μαλλί;

—Κάποιος εἶναι. Βρέστε ποιὸς.

—Ὁ καλὸς μας ὁ Θεός.

Η Π Α Π Α Ρ Ο Υ Ν Α

Καὶ ποιὸς δὲν ξέρει τὴν ὁμορφούλα κοκκινοντυμένη παπαρούνα; Φυτρώνει παντοῦ, μὰ πὸ πολὺ στὸ λιβάδι. Ἀνθίζουν τὴν ἀνοιξὴ τόσο πολλές, πού νομίζεις, πῶς σκεπάστηκε τὸ λιβάδι μ' ἓνα κατακόκκινο χαλί.

Ἡ ρίζα τῆς εἶναι φουντωτή. Ὁ κορμὸς τῆς λεπτός, ὄρθιος καὶ χνουδωτός. Χνουδωτὰ εἶναι καὶ τὰ μικρὰ τῆς φύλλα, πού εἶναι σχισμένα στὶς ἄκρες.

Στὴν κορυφὴ τοῦ κορμοῦ βγαίνει τὸ ἄνθος τῆς μὲ 4 μεγάλα κόκκινα πέταλα.

Τὸ ἄνθος τῆς παπαρούνας μένει ζωηρὸ καὶ δροσάτο μόνο μιὰ μέρα. Γίνεται ἀμέσως ἡ ἐπικονίαση μὲ τὰ ἔντομα καὶ κατὰ τὸ βράδυ ἢ τὸ πολὺ τὴν δευτέρη μέρα μαραίνεται καὶ ρίχνει τὰ πέταλά του.

Ὁ καρπὸς νομίζει πὼς εἶναι μικρὸ βαρελάκι κι ἔχει μέσα του πολλὰ μικρὰ σπέρματα.

Ἡ παπαρούνα δὲ θέλει πολὺ ὑγρασία. Λίγη δροσιά τῆς φθάνει γιὰ νὰ φυτρώσῃ καὶ ν' ἀνθίσῃ. Ὁ ἀέρας ποὺ κινεῖ τὸν καρπὸ τῆς, διασκορπίζει τὰ μικρὰ τῆς σπέρματα σὲ μεγάλη ἀπόσταση, γιὰ νὰ φυτρώσουν σὲ τέλος τοῦ χειμῶνα.

Ἡ παπαρούνα

Ἐπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο εἶδος παπαρούνα ἢ ὑ π ν ο π' α πα ρ ο ὑ ν α. Αὐτὴ κάνει ἄσπρα ἄνθη.

Ὁ καρπὸς τῆς βγάζει, ἅμα τὸν χαράξουμε μὲ κοφτερὸ μαχαιράκι, ἓνα ἰγρὸ ἄσπρο ὅπως τὸ γάλα, ποὺ στὸν ἥλιο πήζει. Ἀπὸ αὐτὸ βγαίνει ἡ μορφίνη. Σὲ μικρὴ δόση εἶναι καλὸ φάρμακο γιὰ τὴν ἀϋπνία καὶ καταπραῖνει τοὺς δυνατοὺς πόνους. Ἡ παπαρούνα ζεῖ ἓνα χρόνο. Τὰ χορτοφάγα ζῶα θὰ τὴν ἐτρωγαν ἂν δὲν τοὺς ἔκοβε τὴν ὄρεξη τὸ γάλα τῆς κι ἡ βλαβερὰ μυρωδιὰ τῶν φύλλων τῆς.

Αἰνίγμα

Τὸ πρῶτ' μὲ τὴ δροσοῦλα
κόκκινο καπέλο βάζει.
Ὅλη μέρα καμαρώνει
καὶ τ' ἀπόβραδο τὸ βγάζει.
— Ποιὰ εἶναι ;
— Πῶς τὴ μάντεψες ;

ΤΟ ΧΑΜΟΜΗΛΙ

Τὸ χαμομήλι ὅλοι μας τὸ ξέρομε. Τὸ λένε καὶ χα μ ὀ μ ῆ λ ο. Φυτρώνει στὰ λιβάδια, μὰ καὶ στὶς ἄκρες στοὺς δρόμους, στὰ χωράφια, ἀκόμη καὶ μέσα σὲ οἰκόπεδα.

Ἡ ρίζα του εἶναι σκληρὴ καὶ χώνεται ἀρκετὰ βοθιά στὸ χῶμα. Τὸ γιατί τὸ ξέρομε.

Ὁ κορμὸς του εἶναι λεπτὸς καὶ βγάζει μικρὰ κλαδάκια. Τὰ φύλλα του εἶναι μικρὰ καὶ ἔχουν πολλὲς σχισμάδες. Τὰ ἄνθη του βγαίνουν στὴν κορυφὴ τοῦ κλαδιοῦ. Ἐχουν χρῶμα κίτρινο μὲ λευκὰ πέταλα. Μὲ τὴν πρώτη ματιά, νομίζομε πὼς τὸ ἄνθος τοῦ χαμομηλιοῦ εἶναι ἓνα. Κι ὅμως, ἅμα τὸ προσέξωμε καλά, θὰ ἴδωμε, πὼς ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ μικρὰ ἄνθη ἐνωμένα, ὅπως καὶ στὸ χρυσάνθεμο.

Τὸ χαμομήλι πολλαπλασιάζεται μὲ σπέρματα καὶ ζεῖ ἓνα χρόνο. Εἶναι πολὺ χρήσιμο φυτό. Τὰ ἄνθη εἶναι πολὺ ὠφέλιμα. Τὰ μαζεύομε,

τὰ ἀφήνουμε νὰ ξεραθοῦν στὸν ἀέρα καὶ στὸν ἥλιο, καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἔχουμε ὄρεξη νὰ πιοῦμε ἕνα χαμομήλι ζεματοῦμε μερικὰ σὲ βραστὸ νερό. Τὸ ζουμί τοῦ χαμομηλιοῦ ἔχει εὐχάριστη μυρουδιά. Εἶναι πολὺ ὑγιεινὸ, θερμαντικὸ καὶ καλὸ γιὰ τὸ στομάχι. Κάνει πολὺ καλὸ καὶ στὰ μάτια. "Ολοὶ μας πρέπει νὰ πλένουμε τὰ μάτια μας μὲ καθαρὸ μπαμπάκι βουτηγμένον σὲ χαμομήλι.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Κάπως μῆλο τὸ καλοῦνε
χάμω φυτρώνει καὶ τὸ μαδοῦνε.
— Ποιὸ εἶναι ;
— Πῶς τὸ μάντεψες ;

ΤΟ ΘΥΜΑΡΙ

Τὸ θυμάρι δὲ φυτρώνει μόνο μέσα στὰ λιβάδια. Φυτρώνει καὶ στὶς ξερὲς πλαγιὰς τῶν βουνῶν καὶ τῶν λόφων. Ἡ ρίζα του χώνεται πολὺ μέσα στὸ χῶμα. Ξέρομε γιατί. Εἶναι σκληρὴ καὶ ἔχει πολλὰ παρὰ ρριζα.

Ὁ κορμὸς τοῦ θυμαριοῦ, μόλις βγῆ ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ἀμέσως βγάζει πολλὰ κλαδάκια. Ἔτσι ὄλο τὸ θυμάρι παίρνει σφαιρικὸ σχῆμα.

Γιὰ νὰ μὴ χάνη πολὺ ὑγρασία, ἔχει φύλλα μικρά, στενά καὶ σκληρά.

Τὰ ἄνθη του βγαίνουν στὴν κορυφὴ τῶν κλαδιῶν του, πολλὰ μαζὶ καὶ ἔχουν χρῶμα μῶβ.

Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὰ ἔντομα, περισσότερο μὲ τὴ μέλισσα.

Πολλαπλασιάζεται μὲ τὰ σπέρματά του, ποὺ τὰ σκορπᾷ ὁ ἄνεμος. Ζεῖ πολλὰ χρόνια.

Τὰ χορτοφάγα ζῶα τὸ τρῶνε τὸ θυμάρι εὐχάριστα.

Τὰ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη τοῦ θυμαριοῦ ἔχουν δυνατὴ καὶ ὀραία μυρωδιά. Μοσχοβολοῦν.

Ἀπὸ τὸ θυμάρι βγάζουν ἕνα λάδι, θυμέλαιον τὸ λένε. Μὲ τὸ θυμέλαιον φτιάχνουν διάφορα ἀρώματα.

Εἶναι χρήσιμο φυτὸ. Ἀπὸ τὰ ἄνθη του οἱ μέλισσες παίρνουν τὸ περισσότερο καὶ καλύτερο μέλι, τὸ περίφημον θυμαρίσιο μέλι.

Θυμαράκι μου θυμάρι

καὶ τῆς μέλισσας καμάρι.

— Γιατί τὸ καμαρώνει ἡ μέλισσα ;

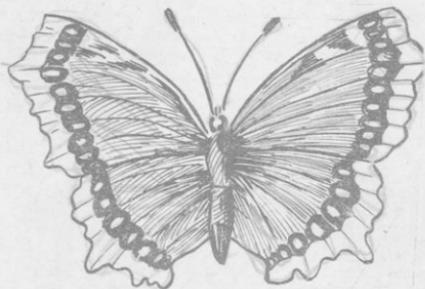
Η ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ

Ἡ πεταλούδα μὲ τὰ ὁμορφοστολισμένα φτερά της εἶναι ἔντομο. Ζεῖ στὰ λιβάδια καὶ στοὺς ἀνθόκηπους. Πετᾷ ὅλη μέρα ἀκούραστα ἀπὸ

λουλούδι σέ λουλούδι και πίνει τὸ γλυκὸ χυμὸ τους. Ἔτσι ἄθελά της, βέβαια, κάνει τὴν ἐπικονίαση.

Τὸ κεφάλι της εἶναι μικρό. Ἐπάνω ἔχει δυὸ μικρὲς κερατεῖς, δυὸ μάτια και μιά προβοσκίδα ἀρκετὰ μεγάλη, ποὺ τὴν μαζεύει σὰν ἐλατήριο, ὅπως ἡ μύγα.

Ἔχει στὸ θώρακά της 6 πόδια και 4 μεγάλα φτερά, πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ σῶμα της. Τὶ χρωματισμούς, τὶ συνδυασμούς ἀπὸ διάφορα χρώματα ἔχουν τὰ φτερά στὶς περισσότερες πεταλοῦδες!

Ἡ πεταλοῦδα

Τὰ φτερά τῆς πεταλοῦδας παίρνουν τὸ χρῶμα τοῦ μέρους ὅπου μένει. Ξέρομε τὸ γιατί. Τὰ φτερά της ἔχουν ἐπάνω μιά σκόνη. Ἄμα τὴν πιάσης ἀπὸ τὰ φτερά, γεμίζουν τὰ χέρια σου ἀπὸ αὐτὴν τὴ σκόνη. Τὴ σκόνη αὐτὴ τὴ μεταχειρίζεται γιὰ ὄπλο. Ὅταν τὸ πουλὶ πιάση τὴν πεταλοῦδα,

αὐτὴ τινάζει τὰ φτερά της και τοῦ γεμίζει τὰ μάτια ἀπὸ τὴ σκόνη αὐτὴ. Τὸ πουλάκι πολλὲς φορὲς ἀναγκάζεται και τὴν ἀφήνει.

Ἡ πεταλοῦδα γεννάει πολλὰ αὐγά ἐπάνω στὰ φύλλα τῶν φυτῶν. Ἀπὸ τὰ αὐγά βγαίνουν μικρὲς κάμπιες, ποὺ ἀρχίζουν και τρῶνε λαίμαργα τὰ φύλλα. Οἱ κάμπιες αὐτές, ἅμα μεγαλώσουν γίνονται πεταλοῦδες.

Οἱ πεταλοῦδες εἶναι βλαβερὰ ἔντομα στὴ γεωργία, γιατί οἱ κάμπιες τους τρῶνε τὰ φύλλα τῶν φυτῶν.

Τόση καταστροφὴ κάνουν, ποὺ μπορεῖ νὰ καταστρέψουν ὀλόκληρα δάση ἀπὸ πεῦκα.

Ἐχθροὺς ἔχει ἡ πεταλοῦδα τὰ πουλιά.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Ἄλλη μέρα τριγυρίζει
κι ὄλα τ' ἄνθη τὰ μυρίζει.

— Ποιὰ εἶναι ;

— Πῶς τὴ μάντεψες ;

Ο Βάλτος

Ε. Ο ΒΑΛΤΟΣ

Σε πολλά μέρη της Ελλάδας υπάρχουν μερικές έκτασεις, που σκεπάζονται, σχεδόν όλον το χρόνο, με νερό λιγυστό, άνακατωμένο με χώμα, σάπια φύλλα και ρίζες.

Την έκταση αυτή τη λέμε Βάλτο ή "Ελος.

Τα μέρη αυτά, είναι άχρηστα στον άνθρωπο, γιατί έτσι όπως είναι δεν είναι εύκολο να τα καλλιεργήσουμε. Μά δε φτάνει αυτό. Ο βάλτος είναι ακόμη και πολύ βλαβερός. Από το βάλτο γειμίζει ο γύρω τόπος κουνούπια, υπάρχει παντοτεινή υγρασία και σκορπίζεται μια άσχημη μυρωδιά, από τα σάπια φύλλα και φυτά. Γι αυτό οι άνθρωποι τους βάλτους τους αποξηραίνουν.

"Όπως στον άγρο και στο λιβάδι, έτσι και στο βάλτο φυτρώνουν διάφορα φυτά και ζουν διάφορα ζώα.

Δέν πρέπει να μπερδεύουμε το βάλτο με τη λίμνη.

Η λίμνη έχει όλοκάθαρα και πολλά νερά. Είναι υγιεινή και χρήσιμη στον άνθρωπο.

ΒΑΛΤΟΣ ΚΑΙ ΛΙΜΝΗ

ΒΑΛΤΟΣ: Πές μου λίμνη, πού μου κάνεις την τρανή και τη σπουδαία, τί το πρόσωπο ζαρώνεις και γρινιάζεις σά γριά ;
Σάν φυσήξουν τα μελτέμια, τα δροσάτα και ώρατα,
τί θυμώνεις και θολώνεις τη γαλάζια σου θωριά ;

Που είναι οι ψάθες, τα καλάμια και τα πράσινα δεντρά σου,
πού στο βούρκο το δικό μου ξεφυτρώνουν φουντωτά ,
Τίποτε δεν πρασινίζει μέσα στα βαθιά νερά σου,
μόνο λίγα ψάρια τρέφεις με κορμιά βελονωτά. (1)

ΛΙΜΝΗ : Είν' αλήθεια πώς δεν έχω. Κι αν το πω θα είναι ψέμα.
Μά 'πό νάχω, σάν και σένα βούρλα και ψαθι πολύ
και βατράχια και άβδέλες, πού ρουφούνε όλο αίμα
και σαπίλα πού μυρίζει και κουνούπια άνωφελή,

Κάλλιο τόχω, πού δεν έχω τα δικά σου τά... στολιδιά,
πού τον άνθρωπο τον κάνουν να σ' έχθρευεται πολύ.
Γιατί κρύβεις μέσ' το βούρκο, τσουχτρες, βδέλες, νεροφίδια
και μολύνεις τον άέρα σ' όλη την περιοχή.

Κι αν καμιά φορά θολώνω τα γαλάζια τα νερά μου,
δμως με το φεγγαράκι, γαληνεύω παρευθύς.
Και βαρκοόλες με τραγούδια σεργιανίζουσόν άφρό μου
και οι ποιητές με ψάλλουν. Μά έσέ ; άλλοι ! Κανείς !

(1) Τα ψάρια της λίμνης έχουν πολλά και βελονωτά κόκκαλα.

Η ΨΑΘΑ

Ἡ ψάθα εἶναι φυτό. Φυτρώνει στους βάλτους.

Ἡ ρίζα της μοιάζει πολὺ μὲ τὸν κορμὸ της, καὶ εἶναι πάντα χωμένη μέσα στὸ βοῦρκο. Τὰ φύλλα της εἶναι στενόμακρα σὰ σπαθιά. Τὸ ὕψος της φτάνει 1 ὡς 2 μέτρα.

Τὰ ἄνθη της βγαίνουν πολλὰ μαζί στὴν κορυφὴ τοῦ κορμοῦ. Τὸ σχῆμα τους εἶναι κυλινδρικό.

Ὁ καρπὸς τῆς ψάθας εἶναι πολὺ μικρὸς. Ἔχει στὴν κορυφὴ του πολλὰ μικρὰ ἀ γ ά ν ι α, ὅπως καὶ τὸ σιτάρι. Ἔτσι εὐκόλα σκορπᾶει ὁ ἀέρας μακριὰ τὰ σπέρματά της.

Ἡ ψάθα ζεῖ πολλὰ χρόνια. Εἶναι πολὺ χρησιμὴ στὸν ἄνθρωπο. Μὲ τὰ φύλλα της πλέκουν ψάθες, ποὺ τὶς στρώνουν οἱ χωρικοὶ στὰ πατώματα τῶν σπιτιῶν τους. Πλέκουν ἀκόμη μὲ τὰ φύλλα της τὰ καθίσματα στὶς καρέκλες. Οἱ βαρελάδες βάζουν τὸ ψαθὶ ἀνάμεσα στὶς σανίδες, στὶς δ ο ὄ γ ε ς τῶν βαρελιῶν, γιὰ νὰ μὴν τρέχουν τὰ βαρέλια. Σὲ πολλὰ φτωχὰ χωριά μεταχειρίζονται τὶς ψάθες γιὰ στρώματα κρεβατιῶν καὶ μὲ τὰ ξερὰ ἄνθη της γειμίζουν μαξιλάρια.

Η ΠΑΠΙΑ ΚΑΙ Η ΧΗΝΑ

Η ΠΑΠΙΑ ζεῖ μέσα στους βάλτους. Τῆς ἀρέσει πολὺ τὸ νερὸ καὶ ἡ λάσπη. Βρίσκει ἐκεῖ εὐκόλα τὴν τροφὴ της.

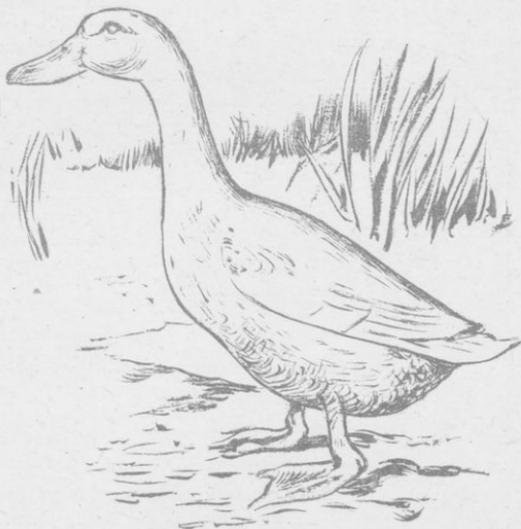
Τὸ σῶμα τῆς πάπιας εἶναι λίγο μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς κότας καὶ σκεπάζεται μὲ πολλὰ φτερά, μὲ διάφορα χρώματα.

Τὸ κεφάλι της εἶναι μικρό. Τὸ ράμφος της εἶναι λίγο μακρὸ καὶ πλατὺ. Ἡ οὐρὰ της εἶναι μικρὴ.

Τὰ πόδια της εἶναι λίγο πρὸς τὰ πίσω καὶ δὲν εἶναι πολὺ μεγάλα. Τὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν της εἶναι ἐνωμένα μὲ μιὰ πέτσα, μιὰ μ ε μ β ρ ά ν η.

Τρῶει σκουλήκια, ψαράκια, σαλιγκάρια, βατράχια καὶ χόρτα. Εἶναι λαίμαργη καὶ φαγού, ὅπως καὶ ἡ κότα.

Ἡ πάπια ζεῖ τὸν περισσότερο καιρὸ μέσα στὰ νερά. Κολυμπᾶει ἐξαιρετα. Ἡ κοιλιὰ της εἶναι σὰ βαρκούλα. Γιὰ

Ἡ Πάπια

κουπιὰ μεταχειρίζεται τὰ πόδια της. "Έτσι, ὅπως εἶναι τὰ δάχτυλά της ἔνωμένα μὲ τὴ μεμβράνη, σπρώχνει τὸ νερὸ πρὸς τὰ πίσω καὶ αὐτὴ προχωρεῖ μέσα στὸ νερὸ.

Ὁ λαϊκὸς της εἶναι μακρὺς. Χώνει τὸ κεφάλι της μέσα στὸ νερὸ καὶ βρῖσκει τὴν τροφή της.

Τὰ φτερά της εἶναι πάντοτε στεγνά κι ἄς μένη μέσα στὰ νερά.

Ἀπὸ τὴν οὐρά της βγάζει ἕνα ὑγρὸ λαδερὸ, τὸ παίρνει μὲ τὸ ράμφος της καὶ ἀλείφει τὰ φτερά της. "Έτσι γίνονται ἀδιάβροχα.

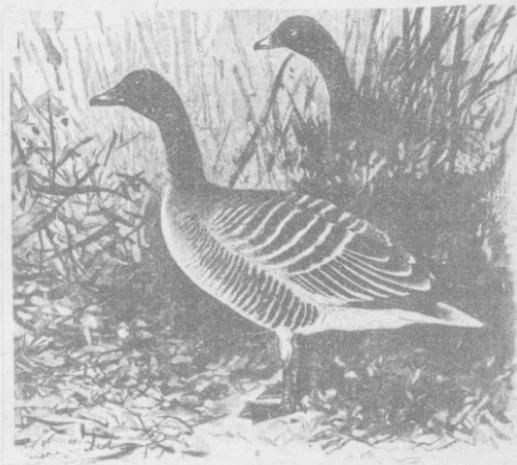
Δὲν μπερεῖ νὰ πετάξει κι αὐτὴ, ὅπως καὶ ἡ κότα, γιατί τὸ κορμί της εἶναι βαρὺ καὶ δὲν μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν στὸν ἀέρα οἱ κοντὲς φτεροῦγες της. Μὰ οὔτε καὶ νὰ τρέξει μπορεῖ. Τὰ πόδια της, δὲν εἶναι στὴ μέση τοῦ σώματος, ὅπως εἶναι στὴν κότα καὶ στὰ ἄλλα πουλιά. Εἶναι λίγο πρὸς τὰ πίσω. "Ἄμα τὴν ἀναγκάσωμε νὰ τρέξει, πέφτει μὲ τὸ κεφάλι καὶ γκρεμίζεται.

Γεννάει αὐγά καὶ τὰ κλωσσάει κι αὐτὴ ὅπως καὶ ἡ κότα. Τὰ παπάκια μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ αὐγὸ ἀκολουθοῦν τὴ μητέρα τους στὰ νερά.

"Έχει νόστιμο κρέας. Παχαίνει πολὺ τὸ καλοκαίρι. Στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια μόνο ἀγριόπαπες ὑπῆρχαν. Καὶ σήμερα ὑπάρχουν ἄγριες πάπιες. Ὁ ἄνθρωπος τις ἠμέρεψε καὶ τις τρέφει, γιὰ τὸ νόστιμο κρέας τους. Δὲν κάνει ἢ πάπια πολλὰ αὐγά, ὅπως ἡ κότα.

Ἡ ΧΗΝΑ μοιάζει πολὺ μὲ τὴν πάπια. Εἶναι ὅμως δυὸ φορές πιὸ μεγάλη. Τὰ φτερά της εἶναι ἄσπρα. Μόνο οἱ φτεροῦγες της εἶναι μαῦρες. Ζεῖ κι αὐτὴ στὰ νερά. Μὰ ἐπειδὴ τρώει πιὸ πολλὴ χλόη, γι αὐτὸ μένει τὸν περισσότερο καιρὸ ἔξω ἀπὸ τὸ νερὸ.

Τὰ αὐγά της εἶναι μεγάλα, σχεδὸν διπλάσια ἀπὸ τὰ αὐγά τῆς κότας. "Έχει καὶ αὐτὴ νόστιμο κρέας. Μιὰ καλὴ χήνα μπορεῖ νὰ ζυγίσῃ 4 ὡς 5 ὀκάδες.

Ἡ Χήνα

Κότα πῆτα τὸ Γενάρη
καὶ παπὶ τὸν Ἄλωνάρη.
—Γιατί τὸ λένε αὐτό;

ΑΙΝΙΓΜΑ

Μακροαίμα ξεφωνίζει
παλιό κάστρο υπεράσπιζει,

- Ποιά είναι ; — Πώς τὸ μάντεψες ;
— Ρώτησε νὰ μάθης ποιὸ κάστρο υπεράσπισε στὰ παλιὰ χρόνια.

Η Β Δ Ε Λ Α

Ἡ βδέλα είναι σκουλήκι. Ζεῖ ὅλον τὸν καιρὸ μέσα στὰ νερά τοῦ βάλτου.

Τὸ σῶμα της είναι μακρουλό. Τὸ κεφάλι της δὲν ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ σῶμα της. Τὸ στόμα της είναι στρογγυλὸ κι ἔχει γύρω-γύρω στὰ χεῖλη της μικρὰ δοντάκια.

Πίνει αἷμα. Κολλάει σὰ βεντούζα ἐπάνω στὸ δέρμα τοῦ ζώου, ἀνοίγει μιὰ μικρὴ πληγὴ μὲ τὰ δοντάκια της καὶ ρουφάει τὸ αἷμα. Πίνει τόσο πολὺ, ποὺ φουσκώνει καὶ γίνεται 4 ὡς 6 φορές πιὸ μεγάλη. Ὅταν δὲν χωράει πιὰ ἄλλο αἷμα ἢ κοιλιὰ της, ξεκολλάει ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ζώου.

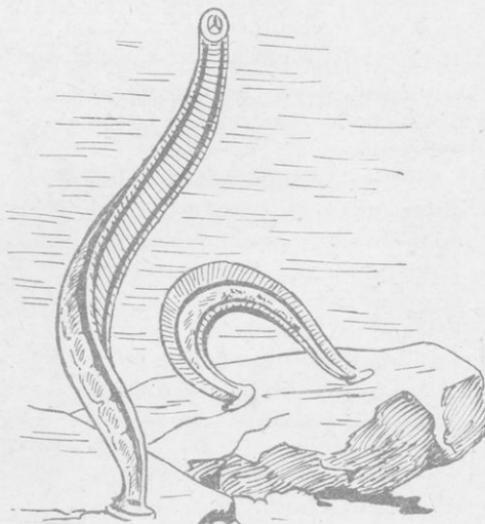
Γεννάει αὐγά, ὅπως καὶ τὰ ἔντομα.

Πολλὰ ζῶα, πρόβατα, κατσίκες, βόδια, ἄλογα, ποὺ πηγαίνουν νὰ πιοῦν νερὸ στὸ βάλτο, παίρνουν, ὅπως πίνουν, μικρὲς βδέλες στὰ χεῖλη τους, στὴ γλῶσσα τους ἢ στὸν οὐρανίσκο τους. Μερικὲς πολὺ μικρὲς βδέλες, πηγαίνουν μὲ τὸ νερὸ ὡς μέσα στὸ στομάχι τῶν ζῶων. Ἐκεῖ ρουφοῦν αἷμα, γεννοῦν αὐγά καὶ ἀρρωσταίνουν τὸ ζῶο. Βρέθηκαν ὁμως φάρμακα, ποὺ τὴ σκοτώνουν.

Μερικοὶ γιατροί, ἅμα είναι ἀνάγκη νὰ ἀφαιρέσουν αἷμα ἀπὸ ἕναν ἄρρωστό τους, βάζουν στὸ πονεμένο μέρος βδέλες.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Αἷμα πίνεις, αἷμα τρώς
μᾶς γιατρεῦεις σὰ γιατρός.
— Ποιά είναι ; — Πὼς τὴ μάντεψες ;

Ἡ Βδέλα

Τὸ Δάσος

ΣΤ'. ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Υπάρχουν πολλά μέρη, που είναι γεμάτα δέντρα : Πλατάνια, πεύκα, έλατα, βαλανιδιές, ιτιές, καστανιές και άλλα. Αυτά τὰ κ α τ ά φ υ τ α μέρη τὰ λέμε δ ά σ η.

Όσο άχρηστος και βλαβερός είναι ο βάλτος, τόσο ωφέλιμο στον άνθρωπο είναι τὸ δάσος.

Τὸ δάσος φέρνει δροσιά και βροχή. Κρατάει τὰ νερά τῆς βροχῆς και δὲ σχηματίζονται ὄρητικοί χείμαρροι, που κάνουν μεγάλο κακό.

Τὸ δάσος δυναμώνει και διατηρεῖ τις πηγές. Προστατεύει τὰ πουλιά. Καθαρίζει τὸν ἀέρα και φέρνει υγεία. Μᾶς δίνει ξυλεία και ξυλοκάρβουνα.

Όλοι πρέπει νὰ ἀγαποῦμε και νὰ προστατεύουμε τὰ δάση. Είναι γι πὸ καλοί μας φίλοι.

Τ Ο Δ Α Σ Ο Σ

Δάσος μου ὁμορφο, χαρὰ τ' ἀνθρώπου,
δάσος μου πράσινο, ντύμα τῆς γῆς,
δάσος ξεκούρασμα τοῦ ἰδροκόπου,
δάσος, ἐνίσχυση κάθε πηγῆ.

Δάσος, ὀλόντυτο μὲ πρασινάδες
χειμάρρους κράτησες, νεροσυρμές.
Ἐσὺ προστάτεψες τις πεδιάδες
πλημμύρες πρόλαβες καταστροφές.

Τῆς γῆς μας εἶσαι τὸ στόλισμά της
κρατεῖς τ' ἀπάνεμο κάθε χωριοῦ.
Στὸ κάθε ζῶο εἶσαι προστάτης
και καταφύγιο κάθε πουλιοῦ.

Ἐσὺ μᾶς ἔστειλες μὲ τὸ χειμῶνα
ξύλα και κάρβουνα γιὰ ζεστασιά
Ἐσὺ μᾶς δρόσισες τὸ καλοκαίρι
μὲ τῆ βροχούλα, τῆ συγνεφιά.

Δάσος περήφανο, δάσος ὠραῖο
πιὰ δὲν κρατιέμαι, θὰ σοῦ τὸ πῶ :
"Όπου κι ἂν βρίσκωμαι, πάντα θὰ λέω
πὼς σὲ λατρεύω, ἴπως σ' ἀγαπῶ.

ΤΟ ΠΕΥΚΟ

Ποιός δέν τὸ ξέρει τὸ πεύκο μὲ τὸ γλυκὸ του σφύριγμα. Ποιός δέν ἔχει καθῆσει στὸν ἴσκιο του; Ὑπάρχουν δάση ὄλο μὲ πεύκα. Εἶναι οἱ π ε υ κ ῶ ν ε ς.

Ἡ ρίζα τοῦ πεύκου χώνεται πολὺ βαθιὰ στὸ χῶμα. Γιατί;

Ὁ κορμὸς του εἶναι χοντρός, μὲ φλοιὸ γυαλιστερὸ καὶ πράσινο. Τὸ γέρικο πεύκο, σχίζει τὸ φλοιό του. Γιατί;

Τὰ φύλλα του εἶναι στενὰ καὶ μυτερά. Γιατί;

Γίνεται ψηλὸ τὸ πεύκο ὡς 30 μέτρα καὶ ἔχει πολλὰ κλαδιά. Τὰ φύλλα του δέν τὰ ρίχνει τὸ χειμῶνα. Τὰ κλαδιά του λυγίζουν, μὰ δὲ σπάζουν εὐκόλα. Ἔτσι ἀντέχει, ὅταν φορτωθῇ τὸ χειμῶνα μὲ χιόνι.

Ἄνθη ἔχει δυὸ εἰδῶν, ὅπως καὶ τὸ κυπαρίσσι. Δηλαδή ἄνθη μὲ στήμονες καὶ ἄνθη μὲ ὕπερο. Τὰ ἄνθη μὲ τὸν ὕπερο εἶναι μεσα σὲ μιὰ θήκη στὸ κ ο υ κ ο υ ν ἄ ρ ι.

Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὸν ἄνεμο. Οἱ στήμονες ἔχουν τόσο πολλὴ κίτρινη γύρη, πού ὅταν ὠριμάσῃ καὶ τῇ σκορπίσῃ ὁ ἄνεμος, γεμίζει ὄλος ὁ γύρω τόπος καὶ νομίζει κανεῖς, πὼς ἔβρεξε θειάφι.

Τὸ πεύκο πολλαπλασιάζεται μὲ σπέρματα. Μποροῦμε νὰ σπείρωμε σ' ἓνα σπορεῖο σπόρους πεύκου. Θὰ φυτρώσουν ἐκεῖ πολλὰ πεύκα. Ὅταν γίνουν δυὸ ὡς τριῶν ἐτῶν, τὰ μεταφυτεύομε ἀραιὰ σὲ ἄλλο μέρος. Ἄμα τὰ μικρὰ πεύκα τὰ προστατεύσωμε ἀπὸ τὰ φυτοφάγα ζῶα, 10 χρόνια, τότε αὐτὰ θὰ μεγαλώσουν τόσο, πού δέν ἔχουν πιά ἀνάγκη. Ψηλώνουν καὶ δέν κινδυνεύουν πιά.

Ἀπὸ τὸ φλοιὸ τοῦ πεύκου βγαίνει τὸ ρετσίνο. Ἀπὸ τὸ ρετσίνο βγαίνει τὸ νέφτι. Ἀπὸ τὸ ξύλο τοῦ πεύκου βγαίνει τὸ δαδί. Τὸ ξύλο τοῦ πεύκου εἶναι πολὺ χρήσιμο, τὸ μεταχειριζόμαστε καὶ γιὰ τὴ φωτιά.

Τὸ πεύκο

ΑΙΝΙΓΜΑ

Τὸ χαράζουν καὶ τὸ γδέρνουν
καὶ τὸ δάκρυ του μαζεύουν.

— Ποιὸ εἶναι;

— Πῶς τὸ μάντεψες;

Γ Βλέσσα : Φυτὰ καὶ Ζῶα τῆς Πακρίδος μας

Η ΒΑΛΑΝΙΔΙΑ

Ἔχουμε δλόκληρα δάση ἀπὸ βαλανιδιές.

Ἡ βαλανιδιά εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα δέντρα τοῦ δάσους, γι αὐτὸ τὴ λέμε β α σ ί λ ι σ σ α τ ο ὗ δ ά σ ο υ ς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἔλληνες τὴν ἔλεγαν Δ ρ ὀ.

Γίνεται ψηλὴ ὡς 30 μέτρα. Μὲ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα κλαδιὰ τῆς σκεπάζει πολὺν τόπο.

Ἡ ρίζα τῆς χώνεται πολὺ βαθιὰ στὸ χῶμα. Γιατί;

Τὰ φύλλα τῆς εἶναι σκληρά, λίγο πλατιά, μὲ πολλές σχισμές.

Τὰ ρίχνει τὸ χειμῶνα.

Ἔχει ἄνθη δυο-εἰδῶν, ὅπως τὸ κυπαρίσσι καὶ τὸ πεδοκ.

Ἡ ἐπικονίαση γίνεται μὲ τὸν ἄνεμο.

Ὁ καρπὸς τῆς, τὸ β α λ α ν ῖ δ ι, εἶναι: στρογγυλὸς καὶ μακρουλὸς. Στὴ βάση του ἔχει ἓνα μικρὸ κύπελλο, σκληρὸ μὲ δοντάκια. Τὸ βαλανίδι εἶναι σκληρὸ ἀπ' ἔξω καὶ κάπως μαλακώτερο ἀπὸ μέσα.

Ἡ βαλανιδιά πολλαπλασιάζεται μὲ σπέρματα. Ζεῖ πολλὰ χρόνια: περισσότερα ἀπὸ 200.

Εἶναι πολὺ ὠφέλιμο δέντρο. Ὁ φλοιὸς τῆς καὶ τὸ κύπελλο τοῦ καρποῦ τῆς (τοῦ βαλανιδιοῦ) ἔχουν μιὰ οὐσία, ποὺ λέγεται **τανίνη**.

Μ' αὐτὴν κατεργάζονται τὰ δέρματα.

Τὸ ξύλο τῆς βαλανιδιάς ἀντέχει πολὺ στὴν ὑγρασία. Μὲ ξύλα τῆς βαλανιδιάς κάνουν ξύλινα γεφύρια καὶ στηρίζουν τὶς σιδερένιες γραμμὲς τῶν σιδηροδρόμων. Φτιάθουν κάρρα καὶ ἐπιπλα. Τὸ κάρβουνο τῆς βαλανιδιάς εἶναι πολὺ καλὸ.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἔλληνες ἔλεγαν:

«Δρυὸς πεσοῦσης, πᾶς ἀνὴρ ξηλεύεται».

Δηλαδή, ἅμα πέση μιὰ βαλανιδιά, κάθε ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ πάρη ξύλα.

Γιατί τὸ ἔλεγαν;

Ἡ βαλανιδιά

ΜΥΡΣΙΝΗ ΚΑΙ ΔΑΦΝΗ

Ἡ ΜΥΡΣΙΝΗ, ποὺ τὴ λέμε καὶ μυρτιά, εἶναι θάμνος.

Σε πολλά δάση είναι τόσες πολλές και πυκνές μυρσίνες, που δύσκολα μπορεί να περάσει άνθρωπος.

Τα κλαδιά της βγαίνουν πολλά μαζί από το έδαφος και φθάνουν σε ύψος 1 ως 3 μέτρα.

Τα φύλλα της είναι μικρά κι έχουν δυνατή μυρουδιά.

Τά άνθη της είναι μικρά και άσπρα. Ο καρπός είναι μικρός και στρογγυλός σαν ρεβύθι. Στην άρχή είναι πράσινος, όταν όμως ώριμάση μαυρίζει.

Πολλαπλασιάζεται με σπέρματα. Η μυρτιά είναι πολύ ωραία πρασινάδα.

Με τά κλαδιά της στολίζουν τις εκκλησίες, κάνουν άψίδες και διάφορα στέφανα.

Η ΔΑΦΝΗ, που τή λένε και ροδοδάφνη είναι κι αυτή θάμνος, όπως ή μυρσίνη.

Τά φύλλα της είναι στενόμακρα σα λόγχη. Δεν τά ρίχνει τον χειμώνα.

Τά άνθη της βγαίνουν πολλά μαζί στην κορυφή του κλαδιού. Είναι κόκκινα και άσπρα.

Η έπικονίαση γίνεται με τά έντομα.

Ο καρπός της είναι μακρουλός, σαν τής φασουλιᾶς κι έχει 4 ως 6 σπέρματα.

Πολλαπλασιάζεται με σπόρους και με παραφυάδες. Τά κλαδιά και τά άνθη τής δάφνης τά μεταχειριζόμαστε για στολισμό.

Υπάρχει μιᾶ ἄλλη δάφνη, που μεγαλώνει και γίνεται δέντρο. Έχει φύλλα μικρά και στρογγυλά, με βαθύ πράσινο χρώμα. Τά βάζομε σε διάφορα φαγητά, ιδίως στο στυφάδο. Από τά φύλλα βγαίνει το δαφνόλαδο, που είναι χρήσιμο στα φαρμακεία. Με τά κλαδιά αυτής τής δάφνης κάνουν στέφανα.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Πρασινίζει και φουντώνει
και τους ήρωες στεφανώνει

— Ποιά είναι ;

— Πως τή μάντεψες ;

Η ΑΛΕΠΟΥ

Η άλεπού, μοιάζει, με μικρή σκυλίτσα. Ζει στα δάση.

Αν τής μικρόνης την ούρά και τής μεγαλώσης τά πόδια, θά φανή σωστό, μικρόσωμο σκυλί.

Το σώμα της σκεπάζεται με πυκνό μαλλί σταχτοκόκκινο.

Τὸ κεφάλι της εἶναι λίγο σουβλερό. Ἔχει αὐτιά μικρά καὶ ὄρθια, δόντια δυνατὰ μὲ 4 σκυλόδοντα καὶ γερούς τραπεζίτες.

Ἡ οὐρά της εἶναι μεγάλη καὶ φουντωτή. Τὰ πόδια της εἶναι κοντὰ μὲ δυνατὰ νύχια.

Τρῶει λαγούς, ποντικούς, χελῶνες, πουλιά, κότες καὶ καρπούς.

Ἡ Ἄλεπού

Γεννάει 3 ὡς 5 μικρά. Τὴ φωλιά της τὴν κάνει μέσα στὶς σχισμάδες τῶν βράχων καὶ κάτω ἀπὸ τὶς ρίζες τῶν μεγάλων δέντρων.

Τὴ νύχτα βγαίνει ἢ ἀλεπού νὰ βρῆ τὴν τροφή της. Ἔχει πυκνὴ γούνα, καὶ δὲν κρυώνει. Τὸ καλοκαίρι, πού δὲν τῆς χρειάζονται τὰ πολλὰ μαλλιά, τὰ ρίχνει, μ α δ α ε ι.

Μὲ τὰ δυνατὰ νύχια της ἀνοίγει τρύπες γιὰ νὰ κάμη τὴ

φωλιά της. Τὴ φωλιά της τὴν κάνει μὲ πολλὲς πόρτες. Εὐκόλα ἔτσι ξεφεύγει.

Ἄκουει πολὺ καλὰ καὶ βλέπει καλὰ τὴ νύχτα.

Εἶναι πολὺ ἔξυπνο ζῶο. Δύσκολα πιάνεται.

Γι αὐτὸ τὴ λένε πονηρὴ. Τὸν πονηρὸ ἄνθρωπο τὸν λέμε «ἀλεπού» ἢ «ἀλεπουδιάρη».

Εἶναι ζῶο βλαβερό, γιατί, ἅμα δὲ βρισκῆ στο δάσος τροφή, τρέχει στὰ κοτέτσια καὶ τὰ ρημάζει. Κυνηγáει πολὺ τοὺς λαγούς. Τῆς ἀρέσουν πολὺ, ὅπως καὶ τὰ αὐγὰ τῆς πέρδικας.

Μὰς κάνει ὅμως καὶ κάποιο καλό. Τρῶει τοὺς ποντικούς. Τὸ κρέας τῆς δὲν τρώγεται. Οἱ κυνηγοὶ τὴν κυνηγοῦν γιὰ τὴν ὠραία της γούνα. Μ' αὐτὴν γίνονται ὠραία γουναρικά.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Μὲ τὸ κρὺο τὴ φοράει
μὲ τὴ ζέστη τὴ μαδάει.

— Ποιὰ εἶναι;

— Πῶς τὴ μάντεψες;

ΤΟ ΚΟΥΝΑΒΙ

Τὸ κουνάβι μοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἀλεπού. Εἶναι ὅμως πολὺ μικρότερο. Τὴ ζωὴ του τὴν περνάει στο δάσος. Τὴν ἡμέρα ἠσυχάζει στὴ

φωλιά του και τή νύχτα βγαίνει νά βρῆ τήν τροφή του.

"Έχει νύχια μυτερά. Γι αυτό σκαρφαλώνει εύκολα και μπορεί νά άνεβῆ ὡς τήν κορυφή και τοῦ ψηλότερου δέντρου. Ἄκουει και βλέπει πολὺ καλά τή νύχτα.

Και τὸ κουνάβι ἔχει γούνα τὸ χειμῶνα πολὺ πυκνὴ.

"Έχει μεγαλύτερη ἀξία ἡ γούνα του, ἀπὸ τὴ γούνα τῆς ἀλεποῦς κι ἄς εἶναι μικρότερη.

Τὸ κουνάβι τρώει πουλιά, αὐτὰ πουλιῶν, μικροὺς λαγούς, ποντικοὺς και σπάνια καρπούς. Πολλὲς φορὲς τρυπώνει στὰ κοτέτσια και ἀρπάζει τὶς κόττες. "Έχει ὅλες τὶς ἰδιότητες τῆς ἀλεποῦς. Γεννάει 3—4 μικρὰ και κάνει τὴ φωλιά του σὲ τρύπες, στὰ βράχια ἢ σὲ κουφάλες δέντρων.

Τὸ κρέας του δὲν τρώγεται. Τὸ κουνάβι τὸ κυνηγοῦν γιὰ τὴν ὠραιὰ του γούνα.

Τὸ κουνάβι

Ο ΛΥΚΟΣ

"Ο λύκος μοιάζει πολὺ μὲ μεγάλο σκύλο. Ὑπάρχει μιὰ ράτσα σκυλιά, ποὺ λέγονται λυκόσκυλα. Αὐτὰ εἶναι σχεδὸν ὅμοια μὲ τὸ λύκο.

Τὰ αὐτιά του λύκου εἶναι ὀρθια και σουβλερά. Τὸ κεφάλι του, μπροστὰ εἶναι μυτερό. "Ο λαιμὸς του εἶναι χονδρὸς και δυνατὸς και τὸ σῶμα του σκεπάζεται μὲ πυκνὰ μαλλιά σταχτόμαυρα.

"Η ραχοκοκκαλιά του (σπονδυλικὴ στήλη) δὲ λυγίζει εύκολα, γι' αὐτὸ δὲν μπορεί νά κάνῃ εύκολα στροφή, ὅπως ὁ σκύλος. Τὰ πόδια του εἶναι ψηλά και δυνατά. Τρέχει γρήγορα, βλέπει καλά και ἀκούει πολὺ καλά.

"Ο λύκος τρώει μόνο σάρκες. Εἶναι δηλαδὴ ζωοσαρκοφάγο. Τρώει λαγούς, πρόβατα, γίδες και ἄλλα μικρὰ ζῶα. "Αμα πεινάῃ πολὺ, ρίχνεται και στὰ ἄλογα και στὰ βόδια. Τὸν ἄνθρωπο τὸν φοβάται. "Όταν ὅμως μαζευτοῦν πολλοὶ λύκοι, τότε παίρνουν θάρρος και ρίχνονται και στὸν ἄνθρωπο.

"Ο λύκος ζεῖ πάντοτε μόνος, μέσα σὲ πυκνοὺς θάμνους. Τὸ χειμῶνα, ὅταν ὄλα σκεπαστοῦν μὲ χιόνια, τότε μαζεύονται πολλοὶ λύκοι και κάνουν μακρινὲς ἐκστρατεῖες γιὰ νά βροῦνε νά φᾶνε. "Αν συναντήσουν ἄνθρωπο στὸ δρόμο τους τοῦ ρίχνονται και τὸν καταξασχίζουν μὲ

τά δυνατά τους σκυλόδοντα, Μπαίνουν μέσα στις στάνες και πολλές φορές και μέσα στα χωριά και άρπάζουν μικρά παιδιά.

‘Ο Λύκος

‘Η λύκαινα γεννάει 5 ως 8 μικρά. Τά θηλάζει 4 μήνες, τά περιποιείται και τά προστατεύει. Έχθρους έχει ο λύκος τὸ τσοπανόσκυλο, πού τὸν λένε και ποιμενικό σκύλο και τὸν ἄνθρωπο. ‘Ο ἄνθρωπος τὸν κυνηγάει πολύ. γιατί τοῦ καταστρέφει τά κοπάδια.

Εἶναι τόσο πονηρός ο λύκος, πού ποτέ δέν άρπάζει πρόβατα και γίδια ἀπὸ τὸ κοπάδι, πού εἶναι κοντά στή φωλιά του, για νά μὴν τὸν ἀνακαλύψουν οἱ βοσκοί. Πηγαίνει πολύ μακριά και άρπάζει πρό-

βατα ἢ κατσίκες.

Φοβάται τὸ σκύλο, γιατί με τά γαυγίσματά του ὁ σκύλος εἰδοποιεῖ τὸ βοσκό. ‘Ο λύκος ζεῖ πολλά χρόνια. ‘Η γούνα του δέν έχει μεγάλη ἀξία.

«Πάει μονοκόμματος, σά λύκος».

—Γιατί τὸ λένε αὐτό;

«‘Ο λύκος κι ἂν ἐγήρασε κι ἄλλαξε τὸ μαλλί του, οὔτε τὴ γνώμη ἄλλαξε οὔτε τὴν κεφαλή του».

—Γιατί τὸ λένε αὐτό;

Τ Ο Τ Σ Α Κ Α Λ Ι

Τὸ τσακάλι ζεῖ στὰ πυκνά δάση και μέσα σὲ δασωμένους βάλτους. Μοιάζει πολύ με τὸ λύκο. Εἶναι ὅμως μικρότερο ἀπὸ αὐτόν.

Τρώει ψόφια ζῶα, πόντικους, πούλια και διάφορους καρπούς. “Αν βρῆ ξεμοναχιασμένα ἀρνάκια ἢ κατσικάκια, τ’ άρπάζει κι αὐτά και τά τρώει.

Τὴν τροφή του τὴ βρίσκει τὴ νύχτα.

Φωνάζει δυνατά, ο ὕ ρ λ ι ά ζ ε ι ὅπως λένε. ‘Η φωνή του μοιάζει με κλάψιμο μικροῦ παιδιοῦ.

Γεννάει δυὸ φορές τὸ χρόνο ἀπὸ 3 ως 5 μικρά τὴν κάθε φορά. Εἶναι ζωὸ δειλό. “Όσο κι ἂν πεινάη ποτέ δὲ ρίχνεται στὸν ἄνθρωπο. Τὸν φοβάται.

“Όταν τά τσακάλια δὲ βρίσκουν τροφή, μαζεύονται πολλά μαζί και μπαίνουν στ’ ἀμπέλια, στοὺς κήπους και στὰ περιβόλια και κάνουν

καταστροφή στους καρπούς. Ἡ γούνα τοῦ τσακαλιοῦ δὲν ἔχει μεγάλη ἀξία.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Σὰ νυχτώσει κλαίει φωνάζει
κι ὄλα τὰ παιδιὰ τρομάζει.

— Ποιὸ εἶναι ;

— Πῶς τὸ μάντεψες ;

Η ΠΕΡΔΙΚΑ

Ἡ πέρδικα μοιάζει πολὺ μὲ τὴν κότα. Εἶναι ὅμως λίγο μικρότερη. Ζεῖ σὲ βουνά καὶ λόφους ὄχι πολὺ δασωμένους. Προτιμᾷ νὰ μένη σὲ μέρος ποῦ εἶναι χαμηλοὶ θάμνοι καὶ βράχια.

Τὸ κεφάλι τῆς εἶναι μικρό. Τὸ ράμφος τῆς κοντό, δυνατὸ καὶ κόκκινο.

Τὸ σῶμα τῆς σκεπάζεται μὲ πολύχρωμα φτερά : κόκκινα, καστανά, μαῦρα καὶ ἄσπρα.

Τὰ πόδια τῆς εἶναι δυνατὰ καὶ λίγο κόκκινα. Σκαλίζει τὸ χῶμα καὶ τρέχει πολὺ γρήγορα.

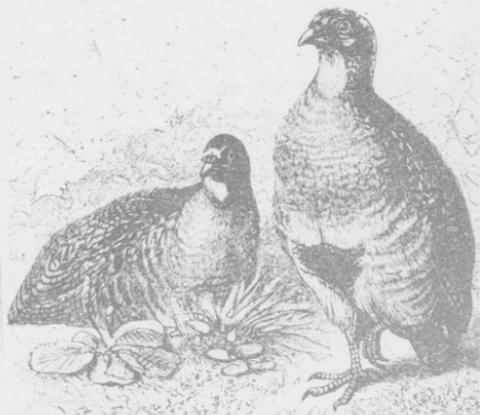
Τρώει σπόρους, μικρὰ ἔντομα, τρυφερά χόρτα καὶ μικροὺς καρπούς. Τὸ πέταγμα τῆς εἶναι γρήγορο. Κάνει θόρυβο, ἅμα σηκώνεται νὰ πετάξη.

Ζοῦν πολλὰς μαζί. Ἄμα βόσκουν, μιὰ ἢ δυὸ ἀπ' αὐτές,

δὲν τρώνε. Φυλᾶνε, σὰν σκοποῖ, μήπως παρουσιασθῇ κανένας ἐχθρὸς,

Ἐπειδὴ τὴν τροφή τῆς ἡ πέρδικα, τὴ βρίσκει κάτω στὸ χῶμα, ποτὲ δὲν κάθεται ἐπάνω στὰ δέντρα.

Τὴ φωλιά τῆς τὴν κάνει ἡ πέρδικα στὸ ἔδαφος. Γεννάει 10 ὡς 15 αὐγά καὶ τὰ κλωσάει ὅπως ἡ κότα. Ὄταν βγοῦν ἀπὸ τὰ αὐγά τὰ περδικόπουλα, ἀμέσως τρέχουν καὶ ἀκολουθοῦν τὴν μητέρα τους. Γιατὶ τόσο γρήγορα μποροῦν καὶ περπατοῦν, τὸ ξέρομε ἀπὸ τὴν κότα. — Πολὺ τὰ ἀγαπάει τὰ παιδιὰ τῆς, Ἄμα πλησιάζη ἡ ἄλεπού στὴν περδικοφωλιά, ἡ πέρδικα καμώνεται πῶς εἶναι τραυματισμένη ἢ ἄρρωστη καὶ κάνει, δῆθεν, πῶς δὲν μπορεῖ νὰ πετάξη. Ἡ ἄλεπού, ὅσο κι' ἂν εἶναι πονηρὴ δὲν καταλαβαίνει τὸ τέχνασμα τῆς πέρδικας καὶ τρέχει νὰ τὴν ἀρπά-

Ἡ πέρδικα

ξει· μὰ ἡ πέρδικα ὄλο καὶ ξεφεύγει. Ἔτσι ἀπομακρύνει τὴν ἀλεπού ἀπὸ τὴ φωλιά της.

Ἡ πέρδικα ἔχει πολὺ νόστιμο κρέας, γι αὐτὸ οἱ κυνηγοὶ τὴν κυνηγοῦν πολὺ. Ἐχθροὺς ἔχει τὴν ἀλεπού, τὸ κουνάβι, τὴν ἀγριόγατα καὶ τὴ νύκτα.

Μπορεῖ ὅμως καὶ τοὺς ξεφεύγει τὶς περισσότερες φορές. Πρῶτα ἔχει τὸ χρώμα τοῦ ἐδάφους καὶ δύσκολα τὴ διακρίνουν οἱ ἐχθροὶ της. Ἐπειτα ἡ πέρδικα τρέχει καὶ πετάει πολὺ γρήγορα. Μὴ λησμονοῦμε ἀκόμη τὴν ἀλληλοβοήθεια, ποὺ δείχνουν οἱ πέρδικες ἀναμεταξὺ τους.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Περπατεῖ καμαρωτὰ
σὲ ραχοῦλες καὶ σὲ πλάγια
παρδαλὴ στολὴ φορεῖ
κι' ἔχει κόκκινα ποδάρια.
— Ποιὰ εἶναι ; — Πῶς τὴ μάνταψες ;

ΤΟ ΓΕΡΑΚΙ

Τὸ γεράκι ζεῖ στὰ δάση καὶ στὰ βράχια.

Εἶναι κάπως μικρότερο ἀπὸ τὴν πέρδικα. Σχεδὸν ὅσο τὸ περιστέρι. Εἶναι ὅμως πολὺ δυνατὸ πουλὶ κι ἔχει γρήγορο πέταγμα. Σὲ πολλὰ μέρη τὸ λένε καὶ ξ ε φ τ έ ρ ι.

Τὸ κεφάλι του εἶναι μᾶλλον μικρὸ. Τὸ ράμφος του λίγο γυριστὸ καὶ δυνατὸ. Ἐχει δυὸ μάτια κόκκινα καὶ πολὺ ζωηρά. Νομίζεις, πῶς πετοῦν φωτιές. Βλέπει καὶ τὸ πιὸ μικρὸ πουλὶ ἢ ἔντομο, ἀπὸ μεγάλη ἀπόσταση.

Ἐχει μεγάλες φτεροῦγες. Ἀνοιχτὲς φθάνουν μισὸ μέτρο. Τὰ φτερά του ἔχουν χρῶμα σταχτοκόκκινο. Στὰ πόδια του ἔχει δυνατὰ καὶ μυτερά νύχια. Καταλαβαίνομε λοιπόν, πῶς εἶναι πουλὶ ἀ ρ π α χ τ ι κ ὸ.

Κάνει τὴ φωλιά του στοὺς ἀπόκρημους βράχους. Ἡ γερακίνα γεννᾷ 2 ὡς 3 αὐγά.

Τὰ μικρά του ἀργοῦν νὰ μεγαλώσουν.

Τὸ γεράκι τρώει πουλιά : σπουργίτες, καρδερίνες καὶ κορυδαλλούς. Μὰ καὶ πέρδικες καὶ κότες καὶ μικροὺς ἀκόμη λαγοὺς μπορεῖ νὰ φάη.

Τὸ γεράκι

Καταλαβαίνομε γιατί βλέπει μακριά και πετάει γρήγορα. Μόνο έτσι μπορεί και ανακαλύπτει την τροφή του.

Με τὰ δυνατά και σουβλερά του νύχια, θανατώνει τὰ πουλιά και τούς λαγούς, πού άρπάζει.

Έπειδή δέν είναι εύκολο νά βρίσκη πολλή τροφή, δίνει λίγο φαγητό στα παιδιά του. Έτσι δέ μεγαλώνουν γρήγορα, όμως έπειδή είναι σέ ασφαλισμένο μέρος—στα άπάτητα βράχια—δέν κινδυνεύουν τὰ μικρά του από έχθρους.

Ό άνθρωπος τó κυνηγάει τó γεράκι, γιατί έξολοθρεύει τὰ μικρά πουλιά, πού μας είναι χρήσιμα στη γεωργία. Άμα πιαστή μικρό, εύκολα ήμερεύει. Σε μερικά μέρη, τó γυμνάζουν και τó μεταχειρίζονται για νά πιάνη πουλιά.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Στά ψηλά φτεροζυγίζει, τὰ μικρά πουλιά κοιτάζει
σά βολίδα κατεβαίνει και στα νύχια του τ' άρπάζει.

— Ποιό είναι ; — Πώς τó μάντεψες ;

Ο ΚΟΡΑΚΑΣ

Ό κόρακας είναι ένα από τὰ μεγαλύτερα πουλιά του δάσους. Είναι σχεδόν δυό φορές μεγαλύτερος από την κότα. Τά φτερά του είναι μαύρα κατάμαυρα. Τó κεφάλι του είναι σχετικά μεγάλο. Τó ράμφος του κάπως μεγάλο κι αυτό και πολύ σκληρό και δυνατό.

Έχει μεγάλες φτεροϋγες. Τó πέταγμά του όμως δέν είναι πολύ γρήγορο.

Τά πόδια του είναι δυνατά, με χοντρά, μά όχι πολύ σουβλερά νύχια.

Ό κόρακας τρώει ψόφια ζωάκια. Η όσφρησή του είναι πολύ δυνατή. Μυρίζειται τὰ ψοφίμια από πολλά χιλιόμετρα μακριά.

Έχει τόση δύναμη στο ράμφος του, πού άφαιρεί όλο τó κρέας από τó ψόφιο ζωό και αφήνει μόνο τὰ κόκαλα.

Κάνει τή φωλιά στα άποκρημνα βράχια. Η κορακίνα γεννάει 3 ως 4 αυγά, άρκετά μεγάλα. Από τὰ αυγά βγαίνουν τὰ κορακόπουλα, με μικρά άσπρα φτερά. Άμα μεγαλώσουν λίγο ρίχνουν τὰ άσπρα

Ό κόρακας

πτερά, τὰ πτίλα, ὅπως τὰ λένε καὶ βγάζουν μαύρα φτερά.

Ὁ κόρακας ζεῖ πολλὰ χρόνια. Πάνω ἀπὸ 100. Εἶναι λίγο ὠφέλιμο πουλί, γιατί τρώει ψόφια ζῶα.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

1) Τοῦ κόρακα τὰ παιδιά ὅσο πᾶνε καὶ μαυρίζουν.

2) Κόρακας κόρακα μάτι δὲ βγάζει.

3) Αὐτὸς εἶναι κορακοζῶητος.

—Σκεφθῆτε γιὰ ποιοὺς λέμε τὴν καθεμιὰ ἀπὸ τὶς παροιμίες αὐτές ;

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

“Ἐνα παιδάκι νὰ μᾶς διηγηθῆ τὴν ἱστορία τοῦ κόρακα μὲ τὸ κρέας, ποὺ τὸν γέλασε καὶ τοῦ τὸ πῆρε ἡ πονηρὴ ἡ ἀλεπού. Εἶναι ἄμορφη ἱστοριούλα. Θὰ τὴν ἀκούσωμε μὲ χαρά.

ΤΟ ΑΗΔΟΝΙ

“Ὅλοι μας τὸ ξέρομε τὸ ἀηδόνι. Κι ἂν κανεὶς δὲν ἔτυχε νὰ τὸ ἰδῆ ἢ ν’ ἀκούσῃ τὸ γλυκὸ του κελάδημα, θὰ ἔχῃ ἀκούσει νὰ λένε «τραγουδάει σὰν ἀηδόνι».

Τὸ ἀηδόνι εἶναι μικρὸ πουλί, λίγο μικρότερο ἀπὸ τὸ σπουργίτη, ἔχει ὅμως λεπτὴ μύτη, ψηλότερα πόδια καὶ μακρύτερη οὐρά. Τὸ χρῶμα τῶν φτερῶν του εἶναι σταχτόμαυρο.

Ζεῖ μέσα στὰ δάση, κοντὰ στὰ ποτάμια καὶ στὶς λίμνες. Ἐκεῖ βρίσκει ἀφθονή τροφή.

Τρώει σκουλήκια καὶ κάμπιες. Τὸ χειμῶνα, ἐπειδὴ δὲ βρίσκει τροφή, φεύγει, ὅπως καὶ τὸ χελιδόνι, καὶ πηγαίνει σὲ ζεστοὺς τόπους.

Χτίζει τὴ φωλιά του μὲ πολλὴ τέχνη μέσα σὲ πυκνὰ κλαδιά. Ἡ ἀηδόνα γεννάει 3 ὡς 4 αὐγουλάκια καὶ τὰ κλωσσάει 15 μέρες.

Ὅταν ἡ ἀηδόνα κλωσσάῃ τὰ αὐγά της, τὸ ἀρσενικὸ ἀηδόνι κάθεται σὲ ἓνα διπλανὸ κλαδί καὶ κελαῖδεῖ πολὺ ὠραία.

Κανένα πουλί δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ παραβγῆ στὸ κελάδημα. Εἶναι τὸ μόνο πουλί, ποὺ κελαδεῖ τὴν νύχτα, ἀμα ἔχει φεγγάρι.

Τὸ ἀηδόνι εἶναι πολὺ χρήσιμο πουλί. Καταστρέφει τὰ σκουλήκια

Τὸ ἀηδόνι

καί τις κάμπιες. Μας γεμίζει χαρά με τὸ κελάδημά του. Δὲν ὑποφέρει ὅμως στὴ σκλαβιά. "Αὐμα τὸ κλείσωμε μέσα σὲ κλουβὶ γρήγορα ψοφάει.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Εἶναι μικρό, φτωχὸ πουλί
καὶ στὸ κλουβὶ πεθαίνει,
μὰ στὸ γλυκὸ τραγοῦδι του
κανένα δὲν τοῦ βγαίνει.

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Κάποτε ἔνα παγόνι καμάρωνε με τὰ ὠραῖα φτερά του μέσα σ' ἕνα πάρκο. Καθὼς περπατοῦσε περήφανα, θαυμάζοντας τὸν ἑαυτό του, βλέπει μέσα στὰ κλαδιὰ ἑνὸς θάμνου ἕνα μικρὸ ἀηδονάκι.

—Βρέ, τοῦ λέει, ἐσύ εἶσαι τὸ ἀηδόνι, ποῦ τόσος ντόρος γίνεται γιὰ σένα ; Τὶ φτερά εἶναι αὐτά, δὲ ντρέπεσαι ; Κοίταξε τὰ δικά μου, πῶς χρυσίζουν, πῶς λάμπουν. Κρύψου γρήγορα, φτωχὸ πουλί. Ἄπορῶ, πῶς ὁ κόσμος μιλάει γιὰ σένα !

Τὸ ἀηδονάκι δὲ μίλησε. Σὲ λίγο, ὁ ἥλιος βασίλεψε καὶ τὸ σκοτάδι ξαπλώθηκε στὸ πάρκο. Τὸ ἀηδονάκι, πέταξε σ' ἕνα κλαδάκι κι ἄρχισε τὸ γλυκὸ του τραγοῦδι.

Οἱ διαβάτες ποῦ περνοῦσαν, στέκονταν νὰ ἀπολαύσουν τὴ γλυκιὰ λαλιά του.

Τὸ παγόνι, ποῦ πιά δὲ φαίνονταν μέσα στὸ σκοτάδι τὰ ὠραῖα του φτερά, ζήτησε κι ἀποφάσισε καὶ κείνο νὰ κελადήσει. Τεντώνει λοιπὸν τὸ λαιμὸ του καὶ βγάζει ἕνα δυνατὸ «ἀουούα» ποῦ φοβήθηκε καὶ τὸ ἴδιο.

Τὶ συμπέρασμα βγάζετε ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἱστοριούλα ;

Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

"Ὅλοι μας ἔχομε ἀκοῦσει τίς νύχτες, πρὸ πάντων τὴν ἀνοιξὴ καὶ τὸ καλοκαίρι νὰ φωνάζη ἡ κουκουβάγια, κίου, κίου, κίου. Γι αὐτὸ τὴν εἶπαν καὶ κ ο υ κ ο υ β ά γ ι α.

"Ὅλη τὴν ἡμέρα κοιμάται στὴ φωλιά της καὶ τὴ νύχτα βγαίνει, γιὰ νὰ βρῆ τροφή. Εἶναι λοιπὸν ν υ χ τ ό β ι ο πουλί.

Εἶναι μεγάλῃ σὰν περιστέρι. "Ὅμως διόλου δὲν τοῦ μοιάζει.

Τὸ κεφάλι της εἶναι μεγάλο καὶ στρογγυλὸ. Τὰ μάτια της εἶναι μεγάλα, στρογγυλὰ καὶ ζωηρά. Τὸ ράμφος της καμπυλωτό. Ἡ οὐρά της μικρὴ. Ἐχει χρῶμα σταχτερό. Τὰ πόδια της ἔχουν δυνατὰ καὶ σουβλερὰ νύχια. Εἶναι λοιπὸν πουλί ἀ ρ π α χ τ ι κ ό. "Αὐμα στέκη στὰ πόδια της φαίνεται ὄρθια.

Ἡ κουκουβάγια τρῶει ποντικούς, μικρὰ πουλιά, ἔντομα καὶ φίδια.

Είπαμε, πώς έχει μάτια ζωηρά και βλέπει καλά τη νύχτα. Τόπεται γμά της είναι άθόρυβο. Εύκολα λοιπόν βλέπει και πιάνει την τροφή της. Μετά σουβλερά της νύχια την ξεσχίζει και έπειτα την τρώει.

Κάνει τη φωλιά της μέσα σε βράχους, σε τοίχους παλιών σπιτιών, σε άχυρωνες και σε καλύβες. Κάνει 3 ως 5 αυγά, όπως όλα τα πουλιά.

Η κουκουβάγια είναι ωφέλιμο πουλί. Ρημάζει τους ποντικούς, που τόση ζημιά μας κάνουν.

Μερικοί άμορφωτοι χωρικοί την κυνηγούν, γιατί νομίζουν, πως όταν τύχη και φωνάξη στα κεραμίδια ενός σπιτιού, κάποιος άνθρωπος από το σπίτι εκείνο θα πεθάνη.

Αυτό, βέβαια, είναι ένα πολύ μεγάλο και άνοητο ψέμα και δεν πρέπει να το πιστεύουμε.

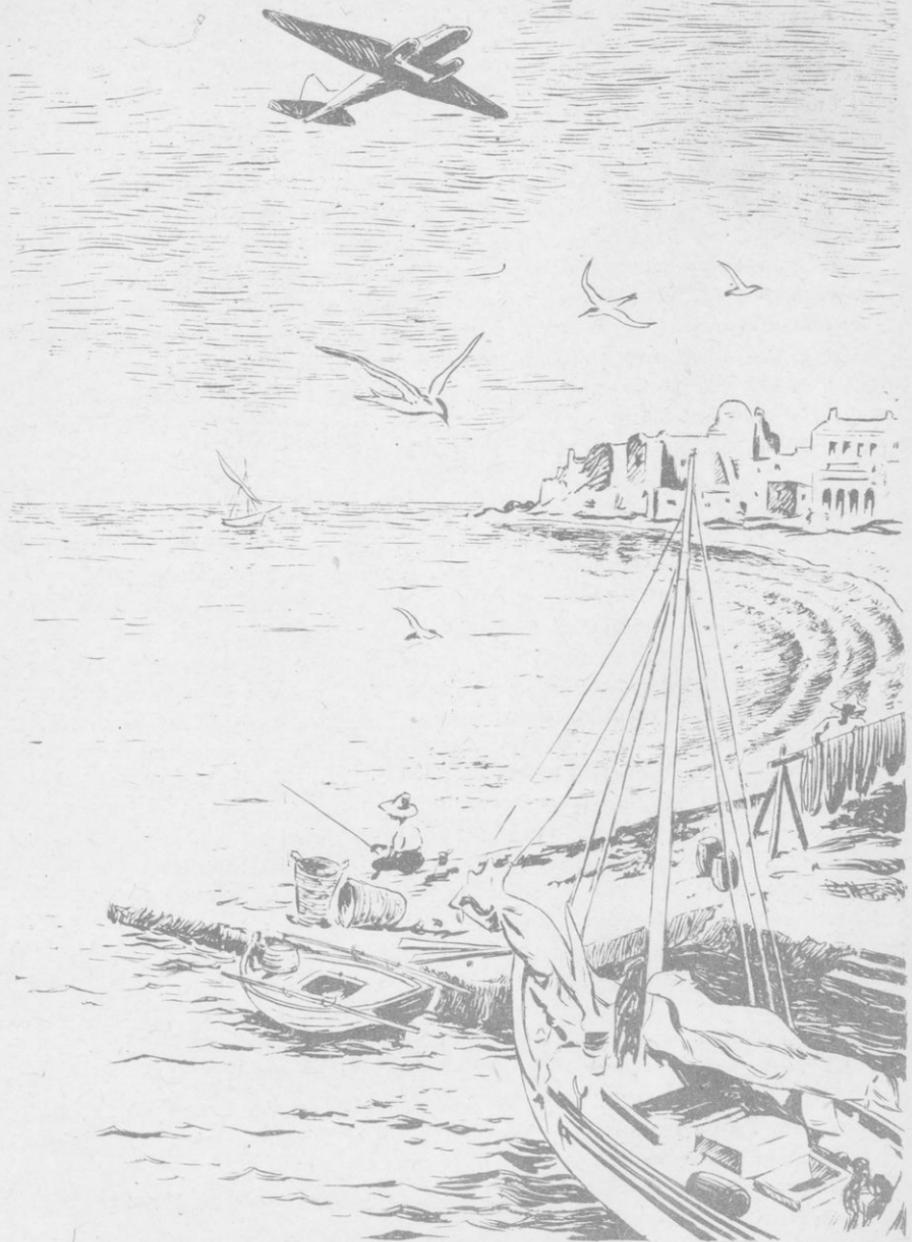

Η κουκουβάγια

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΑ

Ένας στρατιώτης φύλαγε σκοπός τη νύχτα κοντά σε μια χαλασμένη καλύβα. Σε κάποια τρύπα αυτής της καλύβας μια κουκουβάγια είχε τη φωλιά της. Πέντε κουκουβαγόπουλα έβγαζαν τα κεφάλια τους από την τρύπα και κοίταζαν άθωα το σκοπό. Ο σκοπός ήταν από χωριό. Γράμματα δεν ήξερε, γιατί δεν πήγε, όταν ήταν μικρός, στο σχολείο. Είχε κι αυτός μάθει, πως η κουκουβάγια προμηνάει το θάνατο! Σαν είδε τα κουκουβαγόπουλα, είπε μέσα του: «Καταραμένα πουλιά, περιμένετε και θα ιδήτε. Σαν ξημερώση, θα σ'αξ σκοτώσω και τα πέντε».

Η κουκουβάγια δεν πρόφτανε να κουβαλή στα παιδιά της ποντικούς να τα ταγίξη. Τόσο λαίμαργα ήταν. Ο σκοπός, μια και καθόταν εκεί και δεν είχε τί να κάνει, άρχισε να μετράη τους ποντικούς, που κουβαλούσε στη φωλιά η κουκουβάγια. Ός το πρωί κουβάλησε στα παιδιά της 20 ποντικούς. Τότε μ' όλο που ήταν άγράμματος, κατάλαβε πόσο καλό μας κάνει η κουκουβάγια και όταν ξημέρωσε άλλαξε γνώμη και δέ σκότωσε τα καημένα τα κουκουβαγάκια.

Η θάλασσα.

Ζ' Η ΘΑΛΑΣΣΑ

Τό μεγαλύτερο μέρος από την έπιφάνεια τής γής τό σκεπάζει ή θάλασσα. 'Η θάλασσα είναι πολύ πιό μεγάλη από την ξηρά. Τό νερό τής θάλασσας είναι άλμυρό, γιατί έχει μέσα άλάτι.

"Όπως στην ξηρά, έτσι και μέσα στη θάλασσα ζουνε διάφορα ζώα τά ψάρια και άλλα. Φυτρώνουν και διάφορα φυτά.

'Η θάλασσα κοντά στην παραλία είναι άβαθη. Στους ώκεανούς όμως είναι πολύ βαθιά. Είναι τόσο βαθιά, πού άν μπορούσαμε νά ρίξωμε μέσα και τό μεγαλύτερο βουνό τής γής δέ θά φαινόταν. Θά τό σκέπαζαν τά νερά.

ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Κάποτε μοῦ χαμογελαῶς
γλυκά, γαλανομάτα.

—Μπουνάτσα, λάδι, ήσυχη
μέ ὄψη σά γιαλί—

Μά τρίζει τό καράβι μου
στη γαλανή σου στράτα,
σάν μέ βουνά τά κύματα
σκεπάζονται οί γιαλοί.

Μά, 'Ελληνόπουλο έγώ
δέ σοῦ κρατάω κάκια,
εἶσαι τοῦ νά'τη άπαντοχή
χωράφι τοῦ ψαρά.

Μᾶς δίνεις μύδια, άχινούς
σπάρους, σουπιές, λαυράκια
και δόξες, πού περπάτησαν
στην "Υδρα, στά Ψαρά.

ΤΟ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΙ

Τό μπαρμποῦνι είναι από τά καλύτερα και νοστιμώτερα ψάρια τής θάλασσας. Τά ονομάσανε μπαρμποῦνια, γιατί έχουν γένια. Τά γένια στην Ιταλική γλώσσα λέγονται *μπαρμπέτες*.

Τό μπαρμποῦνι ζει σέ μέτριο βάθος, οὔτε στά πολύ ρηχά οὔτε στά πολύ βαθιά.

Τό μεγαλύτερο μπαρμποῦνι ζυγίζει μισή δκά. "Έχει χρώμα κόκκινο. Δέν ξεχωρίζει τό κεφάλι του από τό κορμί του.

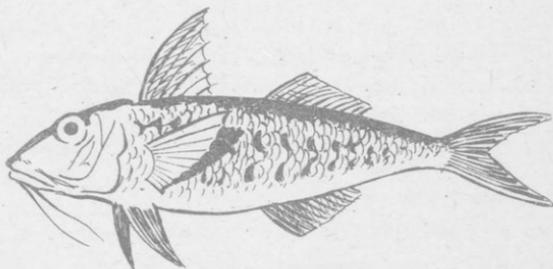
Δόντια δὲν ἔχει. Στὸ κάτω σαγόνι τοῦ ἔχει μερικὰ μικρὰ κοκκαλάκια, ποὺ μοιάζουν σὰν γένια.

Τὸ σῶμά τοῦ ὀλόκληρο σκεπάζεται με λέ π ι α.

Κολυμπᾶ μετὴν οὐρά τοῦ καὶ μετὰ π τ ε ρ ὺ γ ι α ποὺ ἔχει ἐπάνω στὴ ράχη τοῦ καὶ κάτω στὴν κοιλία τοῦ Τὰ πτερύγια αὐτὰ εἶναι μικρὰ κοκκαλάκια, ἐνωμένα με-μεμβράνη.

Ἄναπνέει μετὰ τὰ σπάρραχνά τοῦ, ποὺ ἔχει στὸ λαιμό τοῦ. Τὰ ἀνοικοκλείνει σὰν φουσαρμόνικα καὶ ἔτσι ἀναπνέει τὸν ἀέρα, ποὺ εἶναι διαλυμένος μέσα στὸ νερό. "Ἄν τὸ βγάλωμε ἔξω ἀπὸ τὴ θάλασσα, ψοφάει, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπνεύσῃ τὸν ἐλεύθερο ἀέρα.

Τὸ μπαρμποῦνι τρώει μικρὰ ψαράκια καὶ διάφορα ἄλλα μικρὰ ζωῦφια τῆς θάλασσας. Δὲ μασάει τὴν τροφή τοῦ, γιατί δὲν ἔχει δόντια. Τὴν καταπίνει ἀμάσητη. Γεννάει πολλές χιλιάδες μικρὰ αὐγά σὲ ἄβαθα νερά. Ἐκεῖ μετὴ ζέστη τοῦ ἡλιοῦ σκάζουν καὶ βγαίνουν μικρὰ μπαρμποῦνάκια. Ἄμέσως κολυμποῦν καὶ βρίσκουν μόνά τοὺς τὴν τροφή τοὺς.

Τὸ μπαρμποῦνι

Ἐχθροὺς ἔχει τὰ μεγαλύτερα ψάρια. Αὐτὰ τρῶνε χιλιάδες μπαρμποῦνια. Δὲν ἐξολοθρεύονται ὅμως τὰ μπαρμποῦνια, γιατί γεννοῦν ὅπως εἴπαμε χιλιάδες αὐγά.

Οἱ ψαράδες τὰ ψαρεύουν μετὰ τὰ δίχτυα, μετὴν τράτα.

Ἔχει γένια στὸ πηγούνι
καὶ γι' αὐτὸ τὸ λὲν μπαρμποῦνι.

Τ Ο Σ Κ Ο Υ Μ Π Ρ Ι

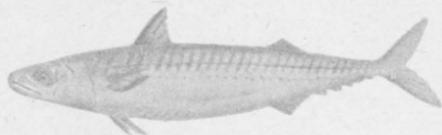
Τὰ σκουμπριά ζοῦνε στὴ θάλασσα πολλὰ μαζί καὶ σχηματίζουν ὀλόκληρα κοπάδια.

Ζυγίζει ὡς 100 δράμια τὸ ἓνα. Τὸ κεφάλι τοῦ εἶναι μυτερὸ σὰ φήνα. Τὸ κάτω τοῦ σαγόνι εἶναι λίγο μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἐπάνω. Μοιάζει πολὺ μετὸν κ ο λ ι ὸ.

Κολυμπάει, ἀναπνέει καὶ γεννάει, ὅπως τὸ μπαρμποῦνι, "Ὅταν οἱ

ψαράδες πιάσουν με τις τράτες πολλά σκουμπριά, τὰ ἀλατίζουν καλὰ καὶ τὰ τοποθετοῦν ἕνα-ἕνα μέσα σὲ βαρέλια, τὰ παστῶνουν.
"Ἐτσι ἀλατισμένα διατηροῦνται πολὺ διάστημα.

Ψαρεύονται με δίχτυα καὶ με τράτες.

Τὸ σκουμπρί

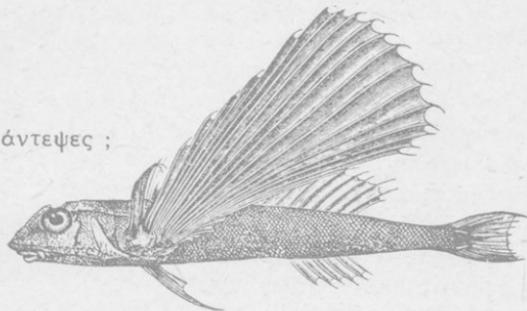
ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΟΨΑΡΟ

Τὸ λένε χελιδονόψαρο, γιατί ἔχει μεγάλα πτερύγια, πὺ μοιάζουν με φτερά χελιδonioῦ. Τὰ χελιδονόψαρα ζοῦνε πολλὰ μαζί. "Ἄμα τὰ κυνηγᾷ κανένα μεγάλο ψάρι, τὰ χελιδονόψαρα βγαίνουν στὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας καὶ πετοῦν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά της. Μποροῦν νὰ πετάξουν 20 ὡς 30 μέτρα. "Ἐτσι ξεφεύγουν καὶ γλιτώνουν. Οἱ γλᾶροι ὅμως πολλές φορές τὰ ἀρπάζουν, ἐνῶ πετοῦν στὸν ἀέρα.

ΑΙΝΙΓΜΑ

"Ἐχει φτερά βελονωτὰ
πουλί δὲν εἶναι, μὰ πετᾷ.

— Ποιὸ εἶναι; — Πῶς τὸ μάντεψες ;

Τὸ χελιδονόψαρο

Ο ΚΟΛΙΟΣ

Παχαίνει πολὺ τὸν Αὐγουστο, γι' αὐτὸ λένε: «Τὸ καθένα στὸν καιρὸ του κι ὁ κολιὸς τὸν Αὐγουστο».

Η ΣΑΡΔΕΛΛΑ

"Ὅλοι μας τὴν ξέρομε τὴ σαρδέλλα. Εἶναι μικρὸ ψάρι Ἡ μεγαλύτερη σαρδέλλα ἔχει μάκρος 10 πόντους.

*Ἐχει χρῶμα ἀσημοπράσινο.

Ζεῖ στὴν πλατιὰ θάλασσα καὶ τρῶει μικρὰ ψαράκια καὶ ἄλλα ζωῶφια. Οἱ σαρδέλλες ζοῦνε πολλές μαζί κατὰ ἑκατομμύρια. Γι αὐτὸ καὶ με τις τράτες ἢ τὰ γρι-γρι πιάνουν οἱ ψαράδες πολλές ὀκάδες.

Τρώγεται φρέσκη και παστή. Τήν παστώνουν σε βαρέλια ή σε ντενεκεδένια δοχεία.

Τις βάζουν τις σαρδέλλες και σε μικρά κουτιά. Τους αφαιρούν, δηλαδή το κεφάλι, τις βράζουν λίγο και τις βάζουν μέσα σε μικρά κουτάκια από ντενεκέ, με λάδι ή με σάλτσα. Αυτές είναι οι σαρδέλλες του κουτιού.

‘Η σαρδέλλα έχει νόστιμο και θρεπτικό κρέας,

ΑΙΝΙΓΜΑ

Στενόμακρη άσηματη
τήν τρών’ παστή τήν τρών’ ψητή
τήν τρώνε και τηγανιτή.

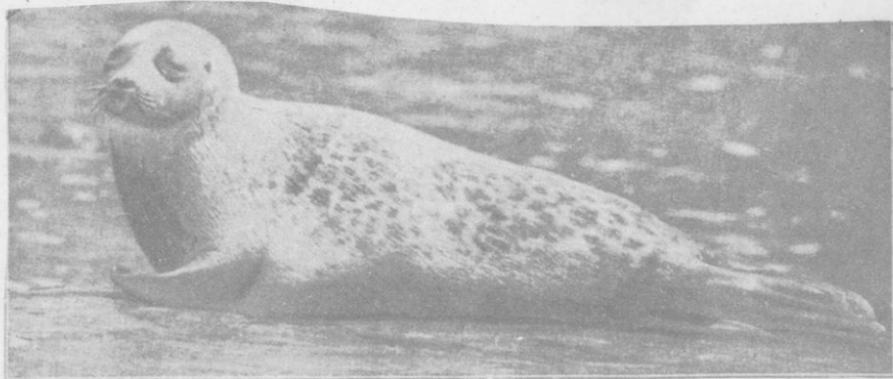
— Ποιά είναι ; — Πώς τὸ μάντεψες :

Η ΦΩΚΗ

‘Η φώκη τὸν περισσότερο καιρὸ τὸν περνάει στὴ θάλασσα, καὶ ὅμως δὲν εἶναι ψάρι.

Τὸ κεφάλι τῆς μοιάζει μὲ κεφάλι σκύλου, μόνο ποὺ δὲν ἔχει αὐτιά καὶ ἡ φωνὴ τῆς μοιάζει μὲ τὴ φωνὴ τοῦ σκύλου. Σὲ πολλὰ μέρη τὴ λένε «σκυλὶ τῆς θάλασσας».

Τὸ σῶμα τῆς εἶναι στρογγυλὸ καὶ μακρὸ. Σκεπάζεται μὲ λεπτεῖς

‘Η φώκη

τρίχες. “Ἐχει 4 κοντὰ πόδια, μὲ 5 δάχτυλα τὸ καθένα. Τὰ δάκτυλα εἶναι ἔνωμένα μὲ μεμβράνη, καὶ τὴ βοηθοῦν στὸ κολύμπημα. “Όταν εἶναι μέσα στὴ θάλασσα, κλείνει μὲ μιὰ λεπτὴ μεμβράνη τὴ μύτη τῆς καὶ τὰ αὐτιά τῆς γιὰ νὰ μὴν μπαῖνη μέσα νερό.

Κολυμπάει ἀρκετὰ γρήγορα, ἀρπάζει ψάρια μὲ τὰ σουβλερά τῆς δόντια καὶ τὰ καταπίνει ἀμάσητα.

Γ. Βλέσσα : *Φυτὰ καὶ Ζῶα τῆς Πατρίδος μᾶς*

Κάτω από τὸ δέρμα της ἔχει ἕνα στρώμα λίπος, γι αὐτὸ δὲν κρυώνει, ὅσες ὥρες κι ἂν μείνη μέσα στὸ νερὸ.

Ἄναπνέει μὲ πνευμόνια, ὅπως τὰ ζῶα τῆς ξηρᾶς. Γι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ μείνη πολὺ ὥρα μέσα στὸ νερὸ.

Γεννάει στὶς ἐρημικὲς παραλίες ἕνα μικρὸ τὸ χρόνο.

Ἐχθροὺς ἔχει τὰ παραπολὺ μεγάλα ψάρια καὶ τὸν ἄνθρωπο.

Ὁ ἄνθρωπος τὴν κυνηγáει γιὰ τὸ λίπος καὶ γιὰ τὸ δερμα της.

ΑΙΝΙΓΜΑ

Μεσ' στὴ θάλασσα γαυγίζει

κολυμπάει καὶ μὲ χάρη.

Βρέστε το, γιατί δὲν εἶναι

οὔτε σκύλος οὔτε ψάρι.

—Τὸ βρήκατε ; —Πῶς τὸ μαντέψατε ;

Η ΣΟΥΠΙΑ

Ἡ σουπιὰ εἶναι ζῶο τῆς θάλασσας. Δὲν ἔχει ὅμως καμιὰ ὁμοίτητα μὲ τὰ ψάρια.

Ἡ σουπιὰ

Τὸ σῶμα της μοιάζει μὲ μικρὸ σακούλι. Δὲν ἔχει κόκαλα. Μόνο ἕνα ἄσπρο, μαλακὸ καὶ πλατὺ ψευτοκόκαλο πού συγκρατεῖ τὸ σῶμα της. Τὸ λενε σουπιόκοκαλο, μὰ δὲν εἶναι κόκαλο, γιατί μπορούμε μὲ τὸ νύχι μας νὰ τὸ ἐξύσωμε.

Γύρω στὸ κεφάλι της ἔχει δύο μεγαλοῦσικα καὶ ὀχτῶ μικρὰ πόδια, πλοκάμια τὰ λένε. Τὰ μεταχειρίζεται σάν χέρια, γιὰ νὰ πιάνη τὴν τροφή της.

Ἡ σουπιὰ τρῶει μικρὰ ψαράκια. Γεννάει αὐγά ὅπως καὶ τὰ ψάρια. Ἐχθροὺς ἔχει ὅλα τὰ μεγάλα ψάρια. Ἄμα κινδυνεύη, χύνει ἕνα ὑγρὸ μαῦρο, τὸ μελάνι της. Ἐτσι θολώνει τὰ νερά. Ὁ ἔχθρός της δὲν τὴ βλέπει καὶ κατορθώνει ἢ κυρὰ σουπιὰ καὶ φεύγει.

Τὶς σουπιές τὶς ψαρεύουν καὶ μὲ πυροφάνι τὴ νύχτα. Τὸ δυνατό φῶς, πού ρίχνει ἡ λάμπα, τὴ θαμπώνει τὴ σουπιὰ καὶ μένει ἀκίνητη. Τότε ὁ ψαράς τὴν τρυπάει μὲ τὸ καμάκι του.

Πολλές σουπιές πιάνονται και με την τράτα.

Έχει νόστιμο κρέας. Έπειδή δέν έχει κόκκινο αίμα, ή Έκκλησία μάς επιτρέπει νά την τρώμε τή σαρακοστή, ένώ άπαγορεύει τήν κρεωφαγία.

«Έχυσε μελάني».

Σέ ποιά περίπτωση τó λέμε αυτό;

ΤΟ ΧΤΑΠΟΔΙ

Τό χταπόδι μοιάζει με τήν σουπιά. Τά 8 πλοκάμια του όμως είναι πολύ μεγάλα. Τό είπαν χταπόδι, γιατί έχει 8 πόδια, δηλαδή τά πλοκάμια του.

Τό σώμα του είναι μαλακό. Δέν έχει κόκαλα. Ούτε και έκεινο τó ψευτοκόκαλο πού έχει ή σουπιά.

Έπάνω στα πλοκάμια του έχει πολλά στρογγυλά έξογκώματα, σαν κουμπιά. Με αυτά καλλάει πάνω στό βράχο ή στό σώμα του ανθρώπου, σαν βεντούζα. Τά μεταχειρίζεται έπίσης για νά κρατή τó ψάρι, πού έπιασε, νά μñν του φύγη.

Τή φωλιά του τήν κάνει στόν πάτο τής θάλασσας. Κάνει μιá τρύπα και έκει παραμονεύει. Άμα περάση από κεí κανένα ψάρι, τεντώνει τά πλοκάμια του και τó άρπάζει.

Τή φωλιά του, οί ψαράδες, τήν λένε θάλαμι.

Τά χταπόδι γεννάει πολλά αυγά στα άβαθα νερά.

Τά χταπόδια τά ψαρεύουν, όπως ψαρεύουν και τή σουπιά.

Τό κρέας του είναι σκληρό. Για νά μαλακώση και νά βράζεται εύκολα, οί ψαράδες τó χτυπούν και τó «παραγουλιάζουν»,=τό τρίβουν δηλαδή κάμποση ώρα ένάνω στις πέτρες.

Οί ψαράδες, όταν πιάσουν πολλά χταπόδια τά ξεραίνουν στόν ήλιο.

Τό χταπόδι

Ο ΑΧΙΝΟΣ

Όλοι μας ξέρομε τόν αχινιό με τά πολλά άγκάθια. Είναι ολοστρογγυλ. , σαν τόπι και γεμάτος μαύρα και σουβλερά άγκάθια.

Τό στόμα του είναι στό κέντρο του σώματος του.

Γύρω από τó στόμα του δέν έχει άγκάθια.

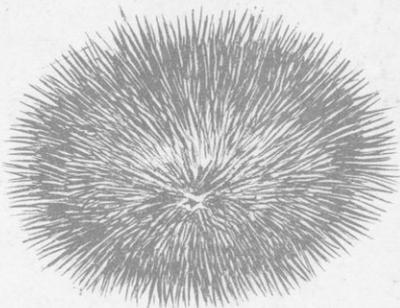
Με τά άγκάθια του συγκρατείται μέσα στις πέτρες και με αυτά

ἀκόμη προχωρεί, περπατάει δηλαδή ζυμα θελή νά μετακινηθῆ. Ἐχθρός, τὸ καταλαβαίνομε, δὲν μπορεῖ νά ἔχη.

Μὲ τέτοια ἀγκάθια, ποιὸ ψάρι μπορεῖ νά τὸν πειράξῃ;

Μόνο, ὅταν βγῆ ἀπὸ τὸ αὐγὸ, ὁ μικρὸς ἀχινὸς, τότε ποὺ εἶναι τὰ ἀγκάθια του μαλακὰ ἀκόμη, κινδυνεύει νά φαγωθῆ ἀπὸ τὰ ψάρια.

Ἄμα εἶναι «αὐγωμένος» δηλαδή γεμᾶτος αὐγά, ὁ ἀχινὸς εἶναι νόστιμος μεζές.

Ὁ ἀχινός

ΑΙΝΙΓΜΑ

Ζεῖ μαζί μὲ τὰ κοχύλια
κι ἔχει καὶ βελόνια χίλια.

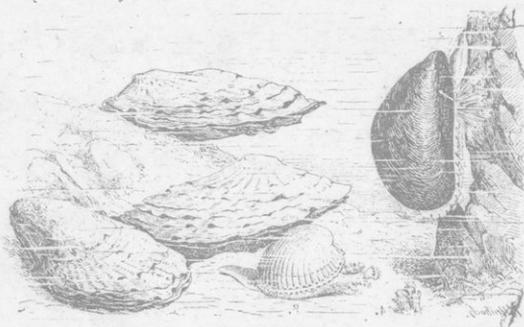
— Ποιὸς εἶναι;

— Πῶς τὸν μαντέψατε;

ΤΑ ΜΥΔΙΑ

Τὰ μύδια καὶ ὄλα τὰ θαλασσινά, ποὺ ἔχουν ὄστρακα, μποροῦμε νά τὰ ὀνομάσσουμε σαλιγκάρια τῆς θάλασσας.

Τὰ μύδια ἔχουν δυὸ μικρὰ ὄστρακα, σάν πιατάκια. Ἐκεῖ μέσα κλείνουν τὸ σῶμά τους.

Τὰ μύδια

Γὰ μύδια τρῶνε πολὺ μικρὰ ζωῖφια τῆς θάλασσας. Ἄμα κινδυνεύουν, κλείνουν τὰ δυὸ τους ὄστρακα κι ἔτσι προστατεύονται.

Μένουν μέσα στὴν ἄμμο τῆς θάλασσας ἢ ἀνάμεσα στοὺς βράχους.

Καὶ τὰ μύδια, ὅπως καὶ ἡ σουπιὰ καὶ τὸ χταπόδι, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν κόκκινο αἷμα, εἶναι φαγητὸ νηστίσιμο.

Μία φορά δυο λελέκια ἔκτισαν
τὴ Φωλιάτου ψῆλα ^{στὴν} ~~στὴν~~ σκεπὴ
ἑνός ἑρημοσώτου
ἑνός ἑρημοσώτου

ἑρημοσώτου
ἑρημοσώτου
ἑρημοσώτου
ἑρημοσώτου
ἑρημοσώτου
ἑρημοσώτου
ἑρημοσώτου
ἑρημοσώτου
ἑρημοσώτου
ἑρημοσώτου

ὄνε ἑώρασαν πολλές ἡμέρες
καὶ συνάτηθηκαν σὲ ἴδιο μέρος
τὸ λελέκι μετὸ σουληκι
σουληκι ἡμέρες ὡπρὰ ὡς ἔχτες
σουληκι ἡμέρες τὸ βάωσιμα τοῦ
σουληκι ἡμέρες 5 βού λένε στο
σουληκι ἡμέρες ὡς.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ • “ΑΤΛΑΝΤΙΔΟΣ”, • ΚΟΡΑΗ 8 — ΑΘΗΝΑΙ

☞ Βοηθητικά βιβλία Δημοτικού Σχολείου ☞

ΤΑΞΙΣ Α'

- No 3** Γραμματική
4 Αριθμητική
5 Πατριδογνωσία

ΤΑΞΙΣ Β'

- No 9** Γραμματική
10 Αριθμητική
11 Πατριδογνωσία

ΤΑΞΙΣ Γ'

- No 12** Ίστορία
14 Παλαιά Διαθήκη
15 Γραμματική
16 Αριθμητική
17 Μυθικά Χρόνια
18α Αθήναι—Πειραιεύς
18β Ρομέλη
18γ Θεσσαλονίκη
18δ Πελοπόννησος
18ε Κρήτη
19 Φυσική Ίστορία
24 Γεωγρ. Έλλάδος Γ-Δ'

ΤΑΞΙΣ Δ'

- No 20** Καινή Διαθήκη
21 Γραμματική
22 Αριθμητική
23 Αρχαία Έλλάδα
24 Γεωγρ. Έλλάδος Γ-Δ'
25 Φυσική Ίστορία
26 Ίστ. Αρχ. Έλλάδος

ΤΑΞΙΣ Γ'—Δ' (Συνδ|λίας)

- No 24** Γεωγρ. Έλλάδος Γ-Δ'
27 Γραμματική Γ'—Δ'
28 Ίστορία (α' έτ. συνδιδ.)
29 Ίστορία (β' έτ. συνδιδ.)

ΤΑΞΙΣ Ε'

- No 30** Γραμ. Καθαρ. Ε'-ΣΤ' Γαβ.-Κλ.
31 Φυσ. Ίστορία Ξενιώτη-Στρατή
32 Έκκλησ. Ίστορία (Έγκκερ.)
33 Ίστορία (Κυριαζ.-Λαζ.) »
35 Γεωγραφία Ήπειρων »
36 Φυσ. Ίστορία (Λυγκ.) (Έλευθ.)
41 Αριθμητική Ε'-ΣΤ' (Έγκκερ.)
46 Γραμ. καθαρ. » Κωνστ. »
47 Γεωμετρία Ε'—ΣΤ' »
44 Εύαγ. Περικοπ. Ε'—ΣΤ' »
45 Τά Εύαγγέλια » (Έλευθ.)

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

- No 30** Γραμ. Καθ.Ε-ΣΤ' Γαβ.-Κλ. (Έγ)
37 Λειτουργ. Κατήχησις (Έγκκερ.)
38 Ίστορία (Κοντομ.-Μπάμπ.) »
39 Ίστορία (Κύριαζ.-Λαζάρου) »
40 Γεωγραφία Εύρώπης »
41 Αριθμητική Ε'—ΣΤ' »
42 Φυσική Ίστορία (Λυγκ.) (Έλ.)
43 Φυσ. Πειραματική (Έγκκερ.)
44 Εύαγ. Περικοπαί Ε'—ΣΤ' »
45 Τά Εύαγγέλια Ε'—ΣΤ' (Έλεύ.)
46 Γραμ. καθ. Ε'—ΣΤ' Κων. (Έγκ.)
47 Γεωμετρία (Μπάμπ.-Βουρ.) »
51 Φυσ. Ίστορία (Γάιλ.-Σαν.) (Έλ.)

ΤΑΞΙΣ Ε'—ΣΤ' (Συνδ|λίας)

- No 48** Φυσική Ίστορία . . (Έλευθ.)
 (α' έτος συνδ|λίας)
49 Φυσική Ίστορία . . (Έλευθ.)
 (β' έτος συνδ|λίας)
50 Η ΕΚΘΕΣΙΣ. Πώς θά γρά-
 φωμε καλές έκθέσεις (Έλευθ.)